

20—24 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 23 november.

	Sid.
Svar på fråga av fru Nilsson ang. upptagande av bro över Alnösundet i flerårsplanen för byggande av storbroar	7
Svar på interpellation av herr Ericsson i Näs ang. bro mellan Öland och fastlandet	9
Interpellation av herr Hamrin ang. införandet av militär yrkesorientering på enhetsskolans schema	12

Onsdagen den 24 november.

Svar på interpellation av herr Rimmerfors ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen	13
Svar på fråga av herr Norrby ang. en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom den svenska kyrkan	19
Svar på interpellationer av:	
herr Jansson i Benestad ang. förläggningen av domänstyrelsens ämbetslokaler	22
herr Spångberg ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid	22
herr Braconier ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund	28
Förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats	48
Förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning	50
Rationaliseringar av och begränsningar i den statliga verksamheten	53
Översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.	74
Allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliseringssyfte	76
Förhöjd pension åt lantbruksattachén M. W. F. von Wachenfelt	76

	Sid.
Ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt	77
Bostadssparande	80
Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet	87
Familjebidragen till de värnpliktiga	95
Nytt undersökningsfartyg för fisket	96
Bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön	97
Försäljning av kronoegendomen Starrarp i Malmöhus län	98
Interpellationer av:	
herr Kristensson i Osby ang. flyttning av pansarskjutfältet från Ravlunda	98
herr Skoglund i Umeå ang. redogörelse för i vilken utsträckning kommunerna underlåtit att införa bostadstillägg	99
herr Svensson i Krokstorp ang. läroböcker i kristendom för klass 2 i folkskolan	99

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 24 november.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. handelsöverenskommelse med Indonesien	48
— nr 8, ang. tilläggsprotokoll nr 5 till överenskommelsen om europeisk betalningsunion	48
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 165, om förbättring av hamnen vid Landsort	48
nr 166, ang. billigare skolbyggen	50
— nr 167, ang. rätt för finska fosterbarn i Sverige att få skolstipendium	50
— nr 168, om bättre villkor för ungdomens yrkesutbildning	50
— nr 169, om höjd ersättning åt markägare enligt vägrättskontrakt	53
— nr 170, om samtrafik mellan statens järnvägar och de enskilda bussföretagen i Norrland	53
— nr 171, om premiesystem för att förbilliga offentliga byggnader	53
— nr 172, ang. begränsning och förbilligande av de av statliga verk och institutioner utgivna tidskrifterna	53
— nr 173, ang. rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten	53
— nr 174, om förenklingar och besparingar i statsförvaltningen m. m.	74
— nr 175, om allmän översyn av statsförvaltningen i rationaliserings-syfte	76
— nr 176, om höjd pension åt M. W. F. von Wachenfelt	76
— nr 177, om tillämpning av statens allmänna avlöningsreglemente på lärare å enhetsskolans högstadium	77

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 62, om ändringar i förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.....	77
— nr 63, ang. förordning om bostadssparande	80
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 36, ang. utformningen av näringsliv och bebyggelse i landet	87
— nr 37 rörande näringslivets lokalisering	95
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 46, om vidgat skydd för i militärtjänst under fredstid ianspråktagen personal	95
— nr 47, ang. familjebidragen till de värnpliktiga	95
— nr 48, om ersättningen till värnpliktig arbetstagare	96
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 35, om förbud för universitetet i Uppsala att öka sitt innehav av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.	96
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 42, om nytt undersökningsfartyg för fisket	96
— nr 43, ang. bevakningsfartyg för laxfisket i södra Östersjön	97
— nr 44, ang. försäljning av kronoegendomar m. m.	98
— nr 45, ang. försäljning av f. d. skolhemman.....	98

Lördagen den 20 november.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande november.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Spångberg* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för justitiedepar-
tementet angående en undersökning av
advokaternas roll i den s. k. Folke Lund-
quist-affären.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Svensson* i
Ljungskile vid kammarens nästföregå-
ende sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för jordbruksdepartementet angående
veterinärstyrelsens verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Svensson* i
Ljungskile vid kammarens nästföregå-
ende sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för jordbruksdepartementet angående
beredande av möjlighet för mindre
kvarnföretag att erhålla s. k. prisfalls-
ersättning vid övergången till regle-
ringsåret 1954/55.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Löfgren* vid
kammarens nästföregående sammanträ-

de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för kommunika-
tionsdepartementet angående en syste-
matisk undersökning rörande orsakerna
till den senaste tidens tågförseningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för civildeparte-
mentet angående indexnämndens sam-
mansättning, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Anmäldes, att bankoutskottet jämlikt
§ 21 riksdagsstadgan anmält att till ut-
skottet från styrelsen för riksdagsbiblio-
teket inkommit framställning om extra
anslag för inredning av bokhyllor.

Denna anmälan bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:
utrikesutskottets utlåtanden:
nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position om godkännande av handels-
överenskommelse mellan Sverige och
Indonesien; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position angående godkännande av till-
läggsprotokoll nr 5 till överenskommel-
sen den 19 september 1950 angående
upprättande av en europeisk betalnings-
union;

statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av väckta motio-

ner om förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats;

nr 166, i anledning av väckta motioner om utredning av möjligheterna att bygga billigare skolor;

nr 167, i anledning av väckta motioner angående rätt för finska fosterbarn i Sverige att lika med svenska medborgare erhålla stipendium vid genomgående av skolor;

nr 168, i anledning av väckt motion om förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning;

nr 169, i anledning av väckta motioner om förhöjd ersättning åt markägare, som tecknat vägrättskontrakt enligt tidigare gällande priser;

nr 170, i anledning av väckta motioner om samtrafik mellan statens järnvägar och de enskilda bussföretagen i Norrland;

nr 171, i anledning av väckta motioner om införande av ett premiesystem i syfte att förbilliga kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader;

nr 172, i anledning av väckta motioner angående begränsning och förbilligande av de av statliga verk och institutioner utgivna tidskrifterna;

nr 173, i anledning av väckta motioner angående planmässiga åtgärder för rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten;

nr 174, i anledning av väckta motioner om en översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.;

nr 175, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliserings-syfte;

nr 176, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt lantbruksattachén M. W. F. von Wachenfelt och

nr 177, i anledning av väckta motioner om tillämpning av statens allmänna avlösningsreglemente på lärarpersonalen å enhetsskolans högstadium;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande det

s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt, och

nr 63, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning om bostadssparande;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner angående den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet, och

nr 37, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande näringslivets lokalisering;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner om vidgat skydd i vissa avseenden för i militärtjänst under fredstid ianspråktagen personal;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående familjebidragen till de värnpliktiga, och

nr 48, i anledning av väckt motion om ersättning i vissa fall till värnpliktig arbetstigare;

tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förbud för universitetet i Uppsala att öka sitt innehav av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, med anledning av väckta motioner om byggande av ett nytt undersökningsfartyg för fisket;

nr 43, med anledning av väckt motion angående bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön;

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., och

nr 45, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa f. d. skolhemman.

§ 9.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 224, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjuk-kassa, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Svar på fråga ang. upptagande av bro över Alnösundet i flerårsplanen för byggande av storbroar.

§ 10.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 719, av fru *Ewerlöf* och herr *Birke*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 42 § 1 mom. la-

gen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.04.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 23 november.

Kl. 16.00.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande november.

§ 2.

Svar på fråga ang. upptagande av bro över Alnösundet i flerårsplanen för byggande av storbroar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Fru Nilsson har frågat mig om utsikter finns att den av vägförvaltningen i Västernorrlands län föreslagna bron över Alnösundet blir upptagen i flerårsplanen för byggande av storbroar under perioden 1955—1959 eller om regeringen har för avsikt att underställa exempelvis 1955 års riksdag frågan om en sådan bro för särskild prövning.

Som svar härpå vill jag meddela följande. Flerårsplanen för byggande av storbroar för den närmaste femårsperioden 1955—1959 är för närvarande under upprättande. I det preliminära förslaget till plan, som väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen utarbetat, ingår icke någon bro mellan Alnön och fastlandet. Styrelsen har författningsenligt remitterat förslaget till länsstyrelserna. Remissbehandlingen är ännu icke avslutad. Yttrande har dock inkommit till styrelsen från länsstyrelsen i Västernorrlands län. Länsstyrelsen hemställer, att Alnöbron injämkas i planförslaget, då länsstyrelsen i likhet med länsvägnämnden tidigare fått den uppfattningen, att Alnöbron i angelägenhetsgrad skulle komma närmast efter broförbindelsen till Tjörn.

Vid ett besök, som jag helt nyligen avlade på Alnön för att närmare sätta mig in i förhållandena på ort och ställe, överlämnades till mig av Alnö brokommitté en framställning, som utmynnade i en hemställan att Alnöbron måtte intagas i flerårsplanen. Jag har låtit överlämna framställningen till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med anmodan att yttra sig däröver i samband med ingivandet av flerårsplanen till Kungl. Maj:t för fastställelse enligt vägstadgan.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sålunda att avsluta sitt arbete med upprättandet av ett slutligt förslag till flerårsplan och att sedan inkomma till Kungl. Maj:t med detsamma jämte er-

Svar på fråga ang. upptagande av bro över Alnösundet i flerårsplanen för byggande av storbroar.

forderliga motiveringar rörande de i planen upptagna företagen. Därefter har Kungl. Maj:t att pröva ärendet för fastställelse av flerårsplanen. I dagens läge anser jag mig varken kunna eller böra uttala mig om utgången av ärendets handläggning.

Nämnas må att arbetsplan för broförbindelse mellan Alnön och fastlandet nyligen upprättats genom vederbörande vägförvaltnings försorg och för närvarande är föremål för handläggning enligt vägstadgans bestämmelser. Arbetsplanen avses att inlämnas innevarande höst till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för fastställelse.

I anledning av interpellantens fråga, om riksdagen eventuellt kommer att underställas frågan om Alnöbron för särskild prövning, vill jag som min uppfattning framhålla, att detta broprojekt bör prövas och avgöras i samma ordning och på samma sätt som övriga förslag till sådana storbroar, till vilkas byggande innevarande års riksdag beslutat att medel skall anvisas under det särskilda anslaget till byggande av storbroar.

Härefter anförde

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Nilson för svaret på den enkla fråga, som jag riktat till honom om förutsättningarna att få den av vägförvaltningen i Västernorrland föreslagna broförbindelsen mellan Alnön och fastlandet upptagen i flerårsplanen för byggandet av broar under perioden 1955—1959.

Först och främst beklagar jag att inte denna bro kommit med i det preliminära förslag, som upprättats angående byggandet av broar för den nämnda tiden. Statsrådet meddelar emellertid nu, att remissbehandlingen ännu inte är avslutad, och så länge finns det i alla fall hopp om att Alnöbron skall kom-

ma med. Min förhoppning om att så kommer att ske grundar sig närmast på att länsstyrelsen i Västernorrlands län i ett remissyttrande har yrkat på att Alnöbron kommer med. Likaså har länsvägnämnden och flera andra instanser uttalat sig i denna riktning, för att inte nu tala om det stora intresse för bron som finns från befolkningens sida. När statsrådet Nilson var med på sammanträdet där uppe, kunde han nog inte ta miste på den starka stämning som finns för att bron kommer med i den plan, som upprättas för tiden 1955—1959.

Vid behandlingen av motioner i denna kammare om en broförbindelse mellan Alnön och fastlandet har framhållits, hurusom det faktiskt är ett livsvillkor för öns befolkning att denna bro kommer till stånd. Det har påpekats att industrierna på ön dör ut på grund av transportsvårigheter, att öns befolkning måste söka sig till fastlandet för att få arbete, att det uppstår långa väntetider vid färd över till ön o. s. v. Jag skall emellertid inte nu upprepa allt detta, även om det utgör mycket starkt bärande skäl till att bron bör byggas. Vad som här ytterligare bör tilläggas är några ord angående kostnaderna. Det beräknas nu att bron skulle kosta 21 miljoner kronor, och det är ju mycket pengar. Men ser man det mot bakgrunden av att driftkostnaderna för de färjor, som nu ersätter en bro, belöper sig till 400 000 à 500 000 kronor, så skulle det väl löna sig att bygga en bro, ty den skulle ju kunna förräntas med dessa kostnader.

Med vad jag här anfört uttrycker jag sålunda en förhoppning om att man än en gång överväger, huruvida inte Alnöbron är av den angelägenhetsgrad, att den bör komma med i flerårsplanen för tiden 1955—1959, samt att statsrådet Nilson ville göra allt som göras kan för att frågan skall kunna lösas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. bro mellan Öland och fastlandet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Ericsson i Näs har frågat, om jag är beredd att överväga och vidtaga åtgärder för en snar lösning av frågan om en broförbindelse mellan Öland och fastlandet.

Som svar härpå vill jag först i korthet något beröra vad som hittills hänt i frågan om den planerade bron till Öland.

År 1939 togs frågan motionsvis upp i riksdagen, vilket resulterade i att Kungl. Maj:t i maj samma år uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa en förutsättningslös utredning om broförbindelse över Kalmarsund. Resultatet av utredningsarbetet, som låg nere under större delen av andra världskriget, redovisades i mars 1949 i form av alternativa förslag till en elva meter bred bro med en anläggningskostnad i 1945 års prisläge av mellan 33 och 41 miljoner kronor. Någon omräkning av kostnaden till nuvarande prisnivå har ej skett, emedan förslaget numera ändå kräver en hel del överarbetning.

Vidare är att nämna, att förutvarande professorn Torsten Åström nyligen på uppdrag av Kalmar läns kommunikationsråd utfört en trafikprognos och intäktskalkyl för broförbindelsen samt i höst framlagt resultatet av utredningen vid ett sammanträde med kommunikationsrådet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har meddelat mig, att utredningen blott under hand överlämnats till vissa av styrelsens ledamöter och ej kunnat närmare granskas, varför styrelsen ej har möjlighet att yttra sig därom.

Vid sammanträdet i Kalmar lämnades även kortfattade redogörelser för vissa utredningar, som verkställts av de enskilda byggnadsfirmorna, AB Arme-

rad Betong beträffande bro samt AB Skånska Cementgjuteriet och AB Christiani & Nielsen i fråga om en kombinerad bro och tunnel. Därvid angavs, att bron kunde göras väsentligt billigare än enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, som firman beräknade skulle kosta cirka 50 miljoner kronor i nuvarande prisläge. Beträffande förslaget med kombinerad bro och tunnel angavs en uppskattad kostnad, som översteg 50 miljoner kronor.

Slutligen har, såsom interpellanten omnämnt, en tysk stålfirma föreslagit en lösning med bro i ett helt annat läge vid Kalmarsund.

Beträffande möjligheterna att realisera ett så stort trafikledsföretag, som det här är fråga om, vill jag framhålla följande.

1954 års riksdag har beslutat, att den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten framdeles skall regleras genom länsvisa flerårsplaner för byggande av riksvägar, byggande av länsvägar och byggande av ödebygdsvägar samt genom en flerårsplan för hela riket för byggande av större broar. Till storbroar hänförs broföretag av en beräknad kostnad av 3 miljoner kronor och därutöver. Flerårsplanen för storbroar skall upprättas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter bland annat länsstyrelsernas hörande samt fastställas av Kungl. Maj:t för en femårsperiod — nu närmast 1955—1959. Under det särskilda anslaget till byggande av storbroar har riksdagen för 1955 anvisat 12 miljoner kronor.

I det förslag till flerårsplan för byggande av storbroar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättat för nämnda femårsperiod och som för närvarande är på remiss hos länsstyrelserna, är någon ölandsbro ej medtagen. Den största där upptagna kostnaden avser den av Kungl. Maj:t nyligen beslutade bron till Tjörn, som beräknas kosta sammanlagt cirka 19 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har betonat, att samtliga i planen

Svar på interpellation ang. bro mellan Öland och fastlandet.

upptagna företag är av sådan angelägenhetsgrad, att intet kan tänkas träda tillbaka till förmån för ölandsbron. Styrelsen erinrar också om att det finns många viktiga företag, som inte kunnat inrymmas i planen, bland dem flera stora, t. ex. den i riksdagen vid flera tillfällen under senare år behandlade bron mellan Alnön och fastlandet.

I sitt yttrande över förslaget till flerårsplan har länsstyrelsen i Kalmar län liksom länsvägnämnden vitsordat behovet av en ölandsbro men ej hemställt om att den skall upptagas i ifrågavarande plan. Länsstyrelsen har emellertid funnit det önskvärt, att den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påbörjade utredningen om bro fullföljs och kompletteras, så att arbetsplan för bro skall kunna ligga fullt färdig, när brofrågan vunnit full aktualitet.

Jag är fullt medveten om med vilket stort intresse en fastlandsförbindelse för Öland omfattas i berörda delar av landet, naturligtvis främst av ölänningarna själva, och den betydelse en sådan bro skulle få i olika avseenden. Trots detta ser icke heller jag någon möjlighet att inrymma ett så stort broföretag i storbroplanen för 1955—1959. Emellertid har Kungl. Maj:t i april detta år överlämnat handlingarna i ärendet till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för den fortsatta handläggning vartill bestämmelserna i vägstadgan må ge anledning. Tiden synes mig nu böra väl utnyttjas för överarbetning och komplettering av föreliggande broförslag samt för erforderliga utredningar i vattentekniska spörsmål, markfrågor m. m. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också förklarat sig beredd att genomföra sådana ytterligare utredningar för frågans belysning. Man torde för närvarande svårligen kunna angiva den tidpunkt, när dessa förarbeten kan ha fortskridit så långt, och förhållandena i övrigt, som kan öva inflytande på frågans bedömning, så klarnar, att ett närmare ställningstagande till bropro-

jektet blir möjligt. När tiden härför är inne, torde emellertid även den översiktliga planläggning av vägväsendets utformning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu nyligen påbörjat, ha hunnit lämna bidrag till belysning i ett större sammanhang av frågan om avvägning i angelägenhetsgrad mellan olika ifrågasatta större väg- och broföretag i landet, däribland en ölandsbro.

Härpå anförde:

Herr ERICSSON i Näs (bf):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Nilson för interpellationssvaret, ehuru det inte var så positivt att det utgjorde något särskilt glädjeämne.

Det är, tycker jag, tråkigt att konstatera, hur en fråga som aktualiserades första gången år 1939 inte har kommit längre än att man säger, att det åtminstone inte händer någonting före 1959.

Vi i Kalmar län är litet vanlottade vad det gäller kommunikationerna i allmänhet. Vi har dåliga vägar i norra länsdelen, vi har smalspåriga järnvägar till mycket stor del, och nu diskuterar man, såg jag för övrigt i tidningarna, att flytta riksväg 1 längre från Kalmarlänsgränsen och närmare de trakter, som redan har en stambana. Vidare är Öland utan fast broförbindelse, och där bor ju ändå cirka 25—30 000 människor i vanliga fall, och mer är det under sommaren med dess turisttrafik. Jag behöver naturligtvis inte här säga något om hur stor betydelse en bro skulle ha framför allt för ölänningarna och deras näringsliv, men en sak är klar: bron är behövlig.

Jag har givetvis ingenting att erinra mot den flerårsplanering för riksvägar, länsvägar, ödebygdsvägar och broar, som har skett. Jag har ju själv varit med om att tillskapa denna anordning, och jag missunnar inte andra landsdelar några broar och ännu mindre vägar. Det finns människor här i landet, som ännu

Svar på interpellation ang. bro mellan Öland och fastlandet.

inte har väg fram till den by, där de bor, och det har de rätt att få. Därför kan det naturligtvis sägas, att det inte vore riktigt att ta medel från vägarna för ett enda sådant storföretag. Men skulle man inte kunna lösa den svårigheten?

Jag har tidigare här i kammaren talat om hur man har byggt en bro, som är 9 kilometer 200 meter lång, till den lilla ön Römö på Jyllands västkust. Detta byggnadsföretag fyller visserligen också andra ändamål än att bara vara bro, ty det är ett led i ett invallningsexperiment, men därute på ön bor bara 700 invånare och bron har kostat över 20 miljoner. Den färdigställdes omedelbart efter kriget. Man har en känsla av att danskarna efter ockupationen inte hade i varje fall större ekonomiska möjligheter än vad vi har.

Om 25 000—30 000 stockholmare skulle vara kringflutna av ett vatten av Kalmarsunds bredd, undrar jag om det skulle ta 20 år innan man fick en bro. När man ser, hur mycket arbete och pengar man kan lägga ned på att transportera stockholmare till och med under vattnet, får man en känsla av att det inte skulle ta särskilt lång tid att få en bro i det fallet. Detsamma skulle vara förhållandet om det behövdes en sådan broförbindelse till Södertälje stad, som har ungefär lika många invånare som Öland.

Naturligtvis vill jag som de flesta andra iakta nödig sparsamhet med statens medel. Men liksom alla andra som vill det har jag ändå någonting som ligger mig särskilt om hjärtat. En bro till Öland hör till det som jag särskilt gärna vill se realiserat. Jag vill därför fråga statsrådet om det inte vore möjligt att tänka sig ett brobygge utanför femårsplanen, ett bygge som finansierades av broavgifter. Jag har sett och talat med folk som väntat i åtta timmar på att få sina bilar med färjan. Jag tror att dessa människor lika gärna skulle betala broavgift som färjavgift, ja, till

och med skulle vara villiga att betala mera för att slippa vänta så länge.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Med anledning av den fråga, som interpellanten riktade till mig, vill jag säga att det var med full avsikt, som jag i svaret inte berörde den nyligen framförda tanken, att man skulle bygga en bro i privat regi med upplånat kapital, för vilken broavgifter skulle uttagas. Orsaken härtill är bl. a., att jag utgått från att vad brointressenterna själva i första hand vill är att få möjligheterna utredda till en finansiering av projektet i den för sådana företag vanliga ordningen.

Men alldeles oavsett detta är frågan om koncession för väg eller bro så utomordentligt svårbedömd och komplicerad, att jag i dagens läge inte är beredd att gå in på den, allra helst som någon framställning i den riktningen faktiskt ännu inte föreligger. Det är att märka att den utredning, som professor Åström nyligen gjort och vilken — som jag också framhållit i svaret — väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ännu inte hunnit se närmare på, väl närmast är att betrakta som ett bidrag till belysningen av storleken av de broavgifter, som skulle behövas för finansieringen av en bro.

Slutligen vill jag också särskilt betona, att även om man utgår från att företaget skulle komma att utföras i enskild regi, så måste likväl från statens sida ett så stort broprojekt sättas in i det större sammanhanget och bedömas med utgångspunkt från landets disponibla kapitalresurser och framför allt de reella produktionsresurserna i form av arbetskraft och material. Detta är ju för övrigt vad som i stort sett ägt rum, när man hittills inte ansett sig kunna inrymma denna bro i den statliga väg- och broinvesteringsvolymen för närmast kommande femårsperiod.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. införandet av militär yrkesorientering på enhetsskolans schema.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 224, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställning om extra anslag för inredning av bokhyllor.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den å bordet vilande motionen nr 719 av fru *Ewertlöf* och herr *Birke*.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 7 och 8, statsutskottets utlåtanden nr 165—177, bevillningsutskottets betänkanden nr 62 och 63, bankoutskottets utlåtanden nr 36 och 37, andra lagutskottets utlåtanden nr 46—48, tredje lagutskottets utlåtande nr 35 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 42—45.

§ 8.

Interpellation ang. införande av militär yrkesorientering på enhetsskolans schema.

Herr **HAMRIN** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Det har väckt uppmärksamhet, att inom ramen för enhetsskolan elever i 14—15-årsåldern förts samman till truppförband för att vinna förtrogenhet med militära sammanhang och problem och därvid bl. a. instruerats i vapnens bruk (kulsprutepistoler). Med allt beaktande av det värde i och för sig, som ligger i en tidig yrkesorientering, och med beaktande också av det

lika naturliga som legitima intresse vårt försvarsväsende har av initiativ och åtgöranden, vilka är ägnade att främja rekryteringen till den militära banan, måste likväl viss tveksamhet uppstå, om det ur andra synpunkter — med tanke på pojknarnas ålder — kan vara välbetänkt att öppna våra militära förband och övningsfält för en verksamhet av ovan angivet slag. Orientering rörande det militära yrket synes av flera skäl — de djupare och svärbemästrade sammanhang det med avseende på just detta yrke är fråga om, torde för att rätt förstås kräva ett större mått av mognad — icke utan vidare kunna jämföras med yrkesorientering av annat slag och bör följaktligen lämnas i former, som psykologiskt och pedagogiskt icke innebär några risker.

Med hänvisning till ovanstående anhallar jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

Delar herr statsrådet den uppfattningen, att det kan ligga en risk förborgad däri, att praktisk militär instruktionsverksamhet, låt vara i begränsad omfattning och i form av yrkesorientering, införlivas med enhetsskolans schema?

Om denna fråga besvaras jakande, frågas, om herr statsrådet är villigt medverka till att garantier skapas för att den militära yrkesorienteringen inom enhetsskolans ram sker i för dessa unga elever lämpliga former?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 225, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 17 maj 1940 (nr 333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att fru Eriksson i Ängelholm, som vid kammarens sammanträde den 26 nästlidna oktober med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.25.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 24 november.

Kl. 10.00.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Arvid Jonsson, Skedsbygd, Alsterbro, på grund av sjukdom är arbetsoförmögen fr. o. m. den 23 nov. 1954.

Kalmar den 23 november 1954.

C. Wallman-Carlsson,
t. f. las.-läkare med. avd.

Kammaren beviljade herr Jonsson i Skedsbygd ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 23 november tills vidare.

§ 2.

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Rimmerfors frågat mig om jag är i tillfälle att lämna något meddelande om tidpunkten, när Kungl. Maj:ts förslag om ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen kan

föreläggas riksdagen samt om jag vill medverka till att denna fråga, oavsett om den måste sammankopplas med pastoratsreformen eller icke, kommer att få en verkligt ekumenisk lösning.

Som herr Rimmerfors påpekar i sin interpellation besvarade jag under vår-sessionen 1953 i denna kammare en av herr Swedberg framställd interpellation om den andliga vården vid sjukhusen. I mitt svar då lämnade jag en kort redogörelse för huvudinnehållet i det föreliggande sakkunnigbetänkandet om den andliga vårdens ordnande vid sjukhusen. På förekommen anledning nämnde jag också vissa data beträffande ärendets remissbehandling. Jag påpekade vidare, att det av remissyttrandena att döma förelåg betydande meningsmotsättningar i fråga om lämpligheten att överhuvudtaget genomföra så vittgående och kostnadskrävande åtgärder, som de sakkunniga föreslagit. I betänkandet har genomförandet av förslaget beräknats medföra en kostnadsökning på drygt 600 000 kronor. Med hänsyn till den höjning av lönenivån, som skett sedan betänkandet avlämnades, måste man emellertid i dagens läge räkna med en kostnadsökning på åtminstone 800 000 kronor.

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

De sakkunnigas förslag går ut på att den andliga vården vid sjukhusen i allmänhet skall ombesörjas av prästerskapet i det pastorat, inom vilket vederbörande sjukhus är beläget. En lösning efter denna linje måste därför nära sammankopplas med den omreglering av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen, som sedan några år tillbaka förberedes. I det betänkande med förslag till allmänna riktlinjer för den territoriella pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisation, som framlagts av pastoratsindelningssakkunniga, har också föreslagits att antalet patienter (vårdplatser) på ett sjukhus skall efter särskilda grunder läggas till folkmängden i det pastorat, där sjukhuset är beläget. Detta förslag har överlag godtagits vid betänkandets remissbehandling. Med hänsyn till vad jag nu framhållit har jag blivit övertygad om att frågan om den andliga vårdens ordnande vid sjukhusen i sin helhet inte kan upptagas till avgörande, förrän i samband med ett ställningstagande till den föreslagna pastoratsreformen.

Vad beträffar pastoratsindelningssakkunnigas förslag till riktlinjer för en pastoratsreform, så är remissbehandlingen härav avslutad. Kyrkomötet har också hörts i ärendet. Pastoratsindelningsfrågan har under sensommaren och hösten varit föremål för ingående beredning inom ecklesiastikdepartementet och övriga av frågan berörda departement. Ärendet är emellertid ännu icke slutbehandlat och jag är därför oviss, om något förslag i ärendet kan komma att föreläggas 1955 års riksdag. Av vad jag nu sagt följer, att jag icke heller kan lämna något mera preciserat svar på herr Rimmerfors' fråga om när förslag om den andliga vårdens ordnande vid sjukhusen kan föreläggas riksdagen.

Herr Rimmerfors har även frågat mig, om jag vill medverka till att frågan om den andliga vårdens ordnande vid sjuk-

husen, oavsett om den måste sammankopplas med pastoratsreformen eller icke, kommer att få en verkligt ekumenisk lösning. Med anledning av denna fråga får jag erinra om att sakkunnigförslaget rörande den andliga vårdens ordnande vid sjukhusen bland annat går ut på vissa åtgärder till främjande av de frikyrkliga insatserna på här avsedda område. Frikyrkliga samarbetskommittén har i sitt remissyttande över sakkunnigförslaget kraftigt framhåvt, att samarbetskommittén icke anser sakkunnigförslaget i denna del tillräckligt långtgående sett från frikyrkliga synpunkter. Vad samarbetskommittén anfört kommer självfallet att noga övervägas vid det slutliga ställningstagandet till sakkunnigförslaget. Att prövningen av frågan om den andliga vårdens ordnande vid sjukhusen inte sker förrän i samband med ställningstagandet till pastoratsindelningsfrågan torde enligt min mening icke i och för sig försvåra ett hänsynstagande till de ekumeniska synpunkterna vid prövningen av förstnämnda fråga.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat den framställda interpellationen.

Härpå anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation. Jag har anledning att vara tillfredsställd såväl med svarets snabbhet som med den positiva tonen. Gäller det däremot sakinnehållet, känner jag mig inte tillfreds.

Herr statsrådet är säkerligen själv villig att medge, att svaret på nuvarande ståndpunkt inte innehåller synnerligt mycket av principiell klarhet. Ecklesiastikministern förklarar också varför. Pastoratsindelningsfrågan är inte slutbehandlad, och därför kan inte statsrådet lämna något mera preciserat svar på den framställda interpellationen.

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

Det är just denna sammankoppling med pastoratsreformen som oroar mig, herr statsråd. Denna oro är heller ingen speciellt frikyrklig förreteelse. Också långt in i de folkkyrkliga leden är man bekymrad över att frågan om den andliga vården inom sjukhusen efter ett elvaårigt utrednings- och förberedelsearbete ännu inte fått någon lösning, och om jag rätt tolkar ecklesiastikministerns ord i dag, kan man inte med sannolikhet vänta någon kungl. proposition i ärendet förrän vid 1956 års riksdag. Kopplas ärendet sedan slutligt samman med en så vidlyftig reform som den nya pastoratsindelningen, får man troligen vänta ytterligare ett par år innan det hela kan genomföras. Det betyder att kanske femton år har gått sedan saken började utredas.

Det allvarliga är ju att man under dessa ovisshetens år låtit den andliga vården vid sjukhusen mer eller mindre få karaktären av ett provisorium. Från denna synpunkt måste jag beklaga om herr statsrådet oåterkalleligen skulle binda sig vid denna sammankoppling av två reformer, som inte med nödvändighet hör samman. En sådan bindning skulle först och främst betyda ett ödesdigert uppskov med frågans lösning, och det har vi redan sett prov på. Vidare — och det är kanske det viktigaste — kan denna sammankoppling komma att betyda ett fastlåsande av frågan vid en problemställning som inte med nödvändighet behöver vara den enda tänkbara och kanske inte heller är den bästa tänkbara.

Det kan synas, herr talman, som om herr Swedberg i Örebro och jag bara i onödan irriterade med våra frågor i det här ärendet vid vårriksdagen 1953 och vid årets riksdag. Ingen har beskyllt oss för några okynnesinterpellationer, allra minst ecklesiastikministern, men jag vill ändå betyga, herr talman, att vi med dessa frågor oroar bland annat i den alldeles bestämda avsikten att om möjligt få till stånd en förutsätt-

ningslös och av pastoratsreformen obunden prövning av detta ärende. Vi anser nämligen både på kyrkligt och frikyrkligt håll, att frågan om den andliga vården vid sjukhusen är tillräckligt stor och betydelsefull för att lösas som ett självständigt problem. På kyrkligt håll anser man att vissa tjänster vid sjukhusen redan nu kan vakansbesättas på samma sätt som man gör med en del kyrkoherdetjänster i väntan på pastoratsreformen. På frikyrkligt håll kan man inte förstå, varför en fråga, som i hög grad berör båda parterna i det ekumeniska samarbetet, och en tjänst, som berör hela vårt folk, skall behöva fördröjas därför att det för den ena parten förestår en omorganisation av den territoriella pastoratsindelningen. Jag kan försäkra att det inte här gäller en prestige- eller maktfråga. Det själavårdande och andligt uppbyggande arbetet på våra sjukhus är en angelägen uppgift för alla goda krafter, och det bör inte här bli fråga om något slags ensamrätt för den ena eller den andra kyrkoformen.

Såsom vårt folk är sammansatt kräver ju religionsfrihetens idé att en viss differentiering sker. Kyrka och frikyrka måste här få göra sin insats på likställighetens grund, med den enda förutsättningen att lämplighet och duglighet får vara avgörande i fråga om de personliga kvalifikationerna. Kungör en befattning till ansökan ledig — det må sedan vara fråga om en heltids- eller deltidstjänst — vid våra sjukhus, och låt sjukhusdirektionen välja den för uppgiften bäst kvalificerade bland de sökande, oavsett om han är präst eller frikyrkopastor! Kräver arbetet två anställda kan man lämpligen anställa en från vartdera hållet utan att fördenskull i likhet med de sakkunniga kalla den ene för sjukhuspräst och den andre för assistent.

Att en kyrklig sjukhuspastor avlönas av staten via kyrkofonden, som ju såvitt jag förstår inte får röras utan riks-

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

dagens hörande, och att en frikyrklig sjukhuspastor likaledes avlönas av staten eller av landstinget, kan ju inte utgöra något principiellt hinder för denna frågas lösning. Det rör sig ju i båda fallen om allmänna medel. Att dessa båda, som eventuellt nu skall samarbeta på ett sjukhus, kommer att etablera ett fruktbart samarbete inbördes, det tvivlar ingen på som har lärt känna de ekumeniska strömningarna i landet när de är som bäst. Här möts två kyrkoformer, som båda är fullmyndiga och som inbördes respekterar varandra. Vad vi vill är att få göra något, göra det snart och under former som reglerats av en förnuftig och upplyst lagstiftning.

Jag är tacksam för herr statsrådets antydan om att Frikyrkliga samlarbetskommitténs yttrande i remissvaret kommer att noga övervägas vid departementets slutliga ställningstagande till sakkunnigförslaget. Detta remissyttrande bygger dock på den självklara utgångspunkten, att de föreslagna tjänsterna som sjukhuspräster i princip skall stå öppna för var och en som känner sig kallad till en sådan uppgift och som befinns vara den för uppgiften lämpligaste. Detta är i det här sammanhanget en så väsentlig principfråga, att den skulle kunna motivera ett övervägande från Kungl. Maj:ts sida om en frikoppling av ärendet från den kyrkliga pastorsindelningsfrågan.

Här finns det för övrigt en intressant parallell, herr talman, nämligen den andliga vården vid fängelserna. Fängelserna är ju samhällets i lika hög grad som sjukhusen, men där finns redan en klar och bestämd ansats till ett samordnande av de kyrkliga och frikyrkliga insatserna. Frågan är visserligen där av mycket mindre omfattning eftersom antalet fångvårdsanstalter bara är ett tjugotal mot de ungefär 350 sjukhusen, men principen borde kunna vara densamma. Som bekant finns det numera i varje fängelsestad en kommitté för den andliga vården vid fängelset.

Denna kontaktkommitté består av kyrkoherden i den kyrkoförsamling, inom vilken fängelset ligger, eller den han i sitt ställe förordnar, samt en av stadens frikyrkopastorer, utsedd av Frikyrkliga samlarbetskommittén. Dessa två kontaktpastorer har att tillsammans ordna den andliga vården, själva medverka i den och se till att andra lämpliga krafter engageras, inte bara för gudstjänsten utan också för studieverksamheten och den personliga sjukevården. Jag säger inte, herr talman, att denna form utan vidare kan appliceras på verksamheten vid sjukhusen. Men jag vädjar till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att vid utformningen av Kungl. Maj:ts förslag överväga, om man inte med ett dristigare grepp skulle kunna skapa ett nytt och hållbart samlarbetsorgan även för den andliga vården vid sjukhusen. Med detta ber jag, herr talman, att ännu en gång få tacka för svaret.

Herr SWEDBERG (fp):

Herr talman! Det kan, skulle jag tänka mig, knappast förvåna någon om jag har ett visst intresse för denna fråga, så mycket mer som jag tillät mig rikta en interpellation i den till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förra året och därvid erhöi ett visserligen välvilligt men knappast tillfredsställande svar.

Jag har med stort intresse lyssnat till herr statsrådets svar i dag och måste med beklagande säga, att det för mig är både otillfredsställande och oroande. Herr statsrådet ställde förra året i svaret till mig i detta ärende i utsikt, att proposition skulle kunna föreläggas detta års riksdag. I dag har han i sitt svar till herr Rimmerfors förklarat, att det är mycket tveksamt, om sådant förslag kan väntas ens till nästa års riksdag. Detta är — jag upprepar det — från min synpunkt mycket oroande.

Liksom herr Rimmerfors menar jag,

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

att själva dröjsmålet med detta ärendes slutliga behandling är oroande, och det är det, som jag tillät mig säga redan förra året, från den synpunkten, att det på visst sätt hindrar en lösning av förevarande angelägenhet, i varje fall på sina håll, en lösning, som eljest skulle kunna vara tänkbar och möjlig. Jag vill understryka den synpunkt, som herr Rimmerfors redan anfört: Skulle man inte kunna tänka sig att, liksom man nu här och var vakanssätter prästerliga tjänster i väntan på den stora pastoratsreformen, vakanssätta här ifrågavarande sjukhustjänster tills vidare? Jag måste säga, att jag har svårt att se, att det skulle vara omöjligt, om det verkligen finns god vilja att ordna saken.

Liksom herr Rimmerfors måste jag bekänna, att jag är orolig inför den absoluta sammankopplingen mellan detta ärende och pastoratsreformen som sådan. Jag kan inte se, att denna sammankoppling är lycklig. Jag är rädd för att den äventyrar den slutliga lösningen av frågan om den andliga vården vid sjukhusen i en klar och ren ekumenisk anda. Jag talar här visserligen som frikyrkoman, men jag vågar säga, att jag främst talar som ekumen, och jag menar liksom herr Rimmerfors, att det är en angelägenhet av stor betydelse, att denna fråga får en lösning i ekumenisk anda. Det innebär självfallet, att det ganska betydande frikyrkoblocket här i landet inte får ställas utan möjlighet till kontakt med det klientel, som från tid till annan finns på våra sjukhus.

En av vårt lands erkänt främsta kyrkohistoriker har menat, att i runt tal en miljon människor här i landet är antingen personligen enrollerade i eller också ganska intimt allierade med den svenska frikyrkan. Det är ganska orimligt att tänka sig, att det stora antal människor, som från tid till annan måste underkasta sig längre eller kortare sjukhusvistelse, skall sakna möj-

lighet till kontakt på sätt som de önskar med sina andliga ledare.

Jag är angelägen att säga, att detta är icke en prestigesak för frikyrkofolket och frikyrkopastorerna. Det är inte en konkurrensfråga, men jag menar, att det är en religionsfrihetsfråga av stor betydelse, och det vore enligt min mening lämpligt och värdigt, att denna fråga finge en lösning i linje med de principer som ledde riksdagen, då den beslutade den stora reformen på religionsfrihetens område för några år sedan.

I sitt svar till mig förra året ställde herr statsrådet, om också i mycket försiktiga och vaga ordalag, dock i utsikt, att han under vissa förhållanden skulle kunna uppta till prövning vissa delproblem i förevarande fråga. Nu förefaller det mig som om utsikterna för en snabb lösning av hela problemet vore så små, att det funnes all möjlig anledning för herr statsrådet att ta upp till prövning vissa delfrågor i detta stora komplex och åtminstone göra något, för att något verkligen skulle ske utan alltför stort anstånd. Jag beklagar, att herr statsrådet, som jag förstår, av andra plikter tvingats avlägsna sig härifrån, men jag vill tillåta mig att genom kammarens protokoll till herr statsrådet rikta en enträgen och allvarlig vädjan att pröva å ena sidan, om det inte kan vara möjligt och lämpligt i nuvarande läge att ta upp förevarande angelägenhet till prövning och lösning utan alltför starkt samband med pastoratsindelningsfrågan, och å andra sidan, om det inte nu kan finnas skäl att uppta till prövning vissa delproblem, för att något verkligen skall ske i förevarande mycket viktiga angelägenhet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vad herr Rimmerfors här gav uttryck åt anser jag inte bör få stå oemotsagt. Av herr Rimmerfors' framställning fick man nämligen det intrycket, att det skulle råda en andlig

Svar på interpellation ang. ordnandet av den andliga vården vid sjukhusen.

nöd vid sjukhusen och att den största och angelägnaste uppgiften för närvarande skulle vara att få sjukhuspräster.

Jag har äran att sitta i ett par sjukhusdirektioner, och mig veterligt har vi aldrig gjort framställning om att få sjukhuspräster i någon större utsträckning. Den andliga vården har vi försökt tillfredsställa genom utbyggnad av våra bibliotek. Vi har velat få större anslag till bibliotekariéer och böcker. Men vad vi framför allt velat ha till sjukhusen har varit flera läkare och flera sjuksköterskor.

Jag skulle vilja säga till herr Rimmerfors, när han försöker ge uttryck åt att det är sjukhuspräster vi i första hand behöver, att jag tror inte att den saken har någon större betydelse för sjukhusvården. Herr statsrådet kan nog då det gäller sjukhusprästerna ta det hela med knusende ro. Det är inte någon större brådska. Vi har ju radio och andra möjligheter. Men vad som är angeläget ur sjukhusens synpunkt är att ecklesiastikministern vid undervisningssjukhusen och även på andra sjukhus kunde ordna det så, att vi finge flera läkare och mera böcker till biblioteken. Detta står främst på vår önskelista, och jag tror det är felaktigt att påstå att man skulle behöva flera sjukhuspräster än vad vi för närvarande har.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det var något överraskande att herr Lundberg vädjade till ecklesiastikministern om flera läkare. Jag trodde inte det sorterade under hans departement. Men rent principiellt skulle jag vilja svara på herr Lundbergs inlägg, att jag naturligtvis inte på något sätt — det framgår nog av protokollet så småningom — har angivit detta som den största och angelägnaste uppgiften vid sjukhusen. Det finns andra angelägna uppgifter, och jag tror inte att jag kan beskyllas

för att ringakta dessa uppgifter. Jag har bland annat i en interpellation be-
gärt ökat stöd och forskning beträffande en av våra folksjukdomar och bättre vårdmöjligheter för dem som drabbats av denna sjukdom. Detta är två skilda frågor. Jag vidhåller emellertid att det även är en viktig angelägenhet att bereda dem som vistas på sjukhusen möjlighet till personlig kontakt med människor, som kan vara andligen vägledande. Behovet därav framgick tydligt av svaren på de förfrågningar, som de sakkunniga gjorde 1949 och åren därefter. Man kom då till ett mycket positivt resultat beträffande patienternas önskemål om tillgång till andlig rådgivning och uppbyggelse under sjukhusvistelsen. Det torde inte här behöva nämnas, att en sådan andlig terapi även påverkar det kroppsliga tillfrisknandet på ett utomordentligt välgörande sätt. Att tillmötesgå de önskemål, som i detta avseende uttalats av det övervägande antalet av dem som vårdas på våra sjukhus, är ett samhällsintresse av stor betydelse.

Vad slutligen beträffar herr Swedbergs uttalande om den frikyrkliga synen på denna fråga vill även jag framhålla, att det är inte i första hand fråga om att »främja de frikyrkliga insatserna på här berörda område», såsom herr statsrådet säger i sitt interpellationssvar, även om vi naturligtvis uppskattar denna positiva inställning. Det gäller här något långt viktigare, nämligen att med samfälliga krafter främja den andliga vården vid sjukhusen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Rimmerfors, att eftersom den utbildning som vid undervisningssjukhusen meddelas våra blivande läkare handhas av ecklesiastikdepartementet, så har departementet ett direkt inflytande på läkarutbildningen här i landet. Det är en viktig sak.

Svar på fråga ang. en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom svenska kyrkan.

När herr Rimmerfors sedan säger att det övervägande antalet patienter kräver andlig terapi, så tror jag inte att detta är ett riktigt återgivande av verkligheten. Det är en överdrift.

När man för övrigt talar om religionsfrihet, så betackar vi oss nog för att i våra sjukhus få in den strid, som nu föres mellan olika trossamfund. Den får man hålla utanför sjukhusen. Vi vill ägna oss åt den rena sjukvården i första hand. Naturligtvis vill vi även meddela andlig vård, men i det ordet inlägger vi inte bara en kyrklig utan även en annan betydelse.

finns på sjukhuset inte bara vid speciella förrättningar utan på vissa dagar i veckan, så att man kan kalla på honom till ett samtal med den sjuke. Det är kanske litet svårt att finna den rätta formen för en sådan prästs anställningsvillkor, men jag håller med herr Swedberg om att vi helst bör ha präster av olika slag, som kan komma till patienternas hjälp vid behov. Det viktigaste i hela frågan tycker jag är, att sjukhusets personal får någon person att referera till i andliga frågor, en person som patienterna kan få hjälp av i sin oro och nöd.

Överläggningen var härmed slutad.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta till orda i denna fråga, men eftersom jag har arbetat som avdelningssköterska i ett tiotal år, vet jag att patienterna behöver sköterskor och läkare och allt annat, som ett sjukhus kan ge, men att de dessutom behöver något mera, nämligen människor som har tid att tala med dem om andliga ting.

Vad gudstjänsterna beträffar finns det nu rika tillfällen för de sjuka att få lyssna till vad de önskar — eller att låta bli att lyssna, om man så vill. Ingen tvingar dem att höra på en gudstjänst, vare sig denna bjudes genom radion eller av en präst, som kommit till sjukhuset. Men behovet är onekligen störst just beträffande de personliga samtalen i andliga ting, alltså samtal med någon som kan hjälpa de sjuka i deras själanöd. För dem som har hand om vården av sjuka människor framstår de andliga påfrestningarna, själanöden, som en av de allra största. Det är mycket svårt att lindra patienternas oro därvidlag. Jag vill därför varmt tillstyrka förslaget om att man på sjukhusen skall ha möjlighet att referera till en andlig vårdare, att kunna kalla in t. ex. en präst av just den typ, som den sjuke själv helst vill rådgöra med, och att denne präst

§ 3.

Svar på fråga ang. en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom svenska kyrkan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Norrby har frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom svenska kyrkan.

Med anledning av frågan får jag meddela följande.

Svenska kyrkans diakonistyrelse har i en den 1 juli innevarande år till ecklesiastikdepartementet ingiven framställning hemställt, dels att Kungl. Maj:t måtte besluta om en skyndsamt utredning rörande en korttidsutbildning för prästämbetet, anordnad under åren 1955—1957 för därtill meriterade personer, vilken utredning skulle särskilt omfatta fastställande av kursplaner, läraryrkebehov m. m., dels ock att Kungl. Maj:t täcktes anvisa statsmedel till kostnaderna för en dylik korttidsutbildning. Diakonistyrelsens framställning har av Kungl. Maj:t den 8 i samma månad remitterats till universitetskanslern. Kans-

Svar på fråga ang. en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom svenska kyrkan.

lern har därefter överlämnat framställningen till biskopen Anders Nygren i dennes egenskap av förordnad expert åt kanslern i frågor rörande den teologiska utbildningen vid universiteten. Enligt vad jag under hand inhämtat kommer Nygren inom kort att till universitetskanslern avlämna förslag rörande sådan korttidsutbildning för prästämber, som avses i diakonistyrelsens framställning, jämte kostnadsberäkning för anordnande av en dylik utbildning.

Utöver de nu lämnade uppgifterna har jag icke något att meddela i anledning av herr Norrbys fråga.

Härefter anförde:

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr ecklesiastikministern få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga. Om det är så att en enkel fråga tarvar ett enkelt svar, borde jag vara belåten, ty det lämnade svaret är enkelt. Min fråga till ecklesiastikministern omfattade emellertid inte bara vilka planer och åtgärder som var aktuella inom ecklesiastikdepartementet, utan jag frågade också om man inom regeringen håller på att utarbeta några planer för att komma till rätta med den nuvarande prästbristen. Orsaken till att jag utsträckte min fråga till att omfatta hela regeringen har varit den upplysning vi fått genom dagstidningarna om att man inom finansdepartementet torde vara intresserad av att ingripa i prästbristfrågan på det sättet att man övervägde att skära ned antalet prästerliga tjänster med 200. Jag är därför intresserad av att höra hur finansminister Sköld motiveerar sådana planer. Om han vill avhjälpa prästbristen, är det nämligen en underlig metod att göra det genom att skära ned antalet tjänster. Är det meningen, så vill jag fråga finansministern om han har samma inställning till frågan om att avhjälpa den rådande bristen på lä-

kare och lärare. Överväger man till exempel att skära ned antalet läkartjänster, därför att det är ont om läkare? Om inte, varför skiljer man på präster och läkare, i detta fallet? Är behovet av själavård i ångestnevrosernas tid mindre än behovet av kroppsvård?

Till chefen för ecklesiastikdepartementet vill jag gärna personligen med stort förtroende och med stora förhoppningar vända mig i denna fråga. Jag menar att så länge sambandet mellan kyrka och stat består har regeringen att enligt grundlagen vårda sig om religionen. Jag anser att ecklesiastikdepartementet i första hand har ansvaret för prästutbildningen och prästrekryteringen. Bondeförbundets grundprogram upptar i punkt 7 följande: »Folkundervisningen» — observera inte bara folkskoleundervisningen utan folkundervisningen — »måste bygga på den kristna livsåskådningens grund». Jag vill inte detta foga att kyrkomötet 1953 mig vederligt ställde sig positivt till det förslag som utarbetats av pastoratsregleringssakkunniga, och att diakonistyrelsen, som statsrådet i sitt svar nämnde, i juli i år utgivit en skrift som utarbetats av direktor Wilhelm Schröder och kyrkoherde Åke Zetterberg, där det på s. 29 står: »Ej heller kan förordas indragning eller sammanslagning av tjänster såsom medel att lösa prästbristfrågan.»

Jag menar att denna fråga har en rätt stor principiell betydelse. Den snuddar till och med vid grundlagen och tangerar den ständigt från ömse håll aktuella frågan om förhållandet mellan kyrka och stat. Jag vill inte förneka att prästbristen är ett faktum, men jag vill upplysa kammarens ärade medlemmar om att biskoparna i de olika stiftens vidta olik åtgärder genom kontakt med gymnasier och genom samling till stiftgårdarna för att stimulera ungdomarna att välja prästbanan. Jag vill mycket starkt understryka det faktum att det inte föreligger anledning till panik för någon

Svar på fråga ang. en redogörelse för de planer, som utarbetats inom regeringen i syfte att övervinna bristen på präster inom svenska kyrkan.

prästbrist. Det är inte första gången det varit prästbrist i Sverige, men varje gång har den övervunnits, och redan nu är det på uppåtgående. Därom har vi kännedom genom den undersökning som gjorts om vilka som har för avsikt att välja prästbanan. Vi präster inom kyrkan vill också själva hjälpa till att klara prästbristen. Men om det skulle vara någon sanning i finansdepartementets antydning att man skall skära ner antalet tjänster i samband med pastoratsregleringen upptas detta lätt som om regeringen vill motarbeta strävan att lösa prästbristen. Ty ett försök att lösa prästbristen genom att skära ner antalet tjänster har den rakt motsatta psykologiska effekten. Det stimulerar inte ungdomen till att välja denna bana. Prästbristen är *akut*, men om en omorganisation av de prästerliga tjänsterna skulle genomföras i samband med pastoratsregleringen vore detta en åtgärd för en *ganska obegränsad framtid*.

Min mening är alltså den, herr statsråd, att rikets styrelse enligt regeringsformen har ansvaret för den andliga vården, och att man då också kan utgå ifrån att regeringen ej vill hämma eller hindra kyrkans arbete. Även om jag inte får något annat svar än jag fått i dag, vill jag ändå ha taget till protokollet att enligt vad ecklesiastikministern upplyst har fog inte kunnat finnas för påståendet att finansdepartementet planerat en nedskärning av antalet präster. Ty i annat fall skulle detta kommit fram i det svar jag fått av ecklesiastikministern på min fråga om det inom regeringen föreligger planer på att nedskära antalet präster. Om jag får detta antecknat till protokollet i dag är jag för min del lugnad tills vidare. Vi vet att bondeförbundet vill värna kristen fostran och förkunnelse. Jag vill med min enkla fråga deklarerera för ecklesiastikministern, att stora grupper av vårt folk vill stödja ecklesiastikministern att enligt bondeförbundets grundprogram

bygga folkundervisningen på den kristna livsåskådningens grund.

Jag är till sist, herr talman, radikal nog att inse att den mänskliga faktorn med arbetsglädje speciellt och med personlig individuell harmoni är något väsentligt att räkna med även i nationalekonomiskt avseende och sålunda något som också bör smyga sig in i finansdepartementets tänkande och handlande. Jag menar att kristen fostran och förkunnelse har något värdefullt att bjuda stat och samhälle när det gäller att fostra goda, laglydiga och arbetsvilliga medborgare.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med anledning av de ytterligare frågor som den ärade interpellanten framställt här vill jag bara säga, att redan av de meningar han själv yttrade när han sista gången nämnde bondeförbundet och dess program, tycktes det mig stå klart, att han anser att jag hittills i min verksamhet som ecklesiastikminister följt bondeförbundets program på denna punkt. Och det tänker jag givetvis göra även i fortsättningen. Jag vill bara tillägga att jag inte vare sig inom regeringen eller anorstädes har varit med om någon diskussion om att klara prästbristen genom att skära ner antalet prästerliga befattningar.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Jag skall ytterligare be att få tacka min högt skattade vän ecklesiastikministern för detta uttalande, men jag skulle kanske ändå vilja fråga, om saker och ting inom regeringen äger rum utan att en av departementscheferna är därom informerad, alldeles speciellt om dessa informationer inom ett annat departement skulle gälla ett område, som i första hand bör anses sortera under ecklesiastikdepartementet. I så fall vore det rätt förvånande om det

Svar på interpellation ang. förläggningen av domänstyrelsens ämbetslokaler. — Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

ena departementet därigenom komme in på det andras behörighetsområde, så att det ena statsrådet på så sätt rent av kan träda det andra statsrådet i ämbetet.

Jag vore tacksam för att även på denna punkt få en lugnande försäkran.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. förläggningen av domänstyrelsens ämbetslokaler.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**, som yttrade:

Herr talman! Under hänvisning till ett uttalande av 1953 års riksdag, att frågan om de centrala organens förläggning bör prövas från fall till fall samt att placeringen av centrala ämbetsverk bör ägnas fortlöpande uppmärksamhet, har herr Jansson i Benestad frågat mig, huruvida spörsmålet om domänstyrelsens förläggning prövats ur de av riksdagen angivna synpunkterna samt, därest så icke skett, om jag är beredd att vidtaga åtgärder för att eventuellt förlägga detta ämbetsverk till någon annan stad än Stockholm.

Som svar härpå får jag anföra följande.

I skrivelse den 31 augusti i år har byggnadsstyrelsen lagt fram ett förslag om nybyggnad av ämbetslokaler för domänstyrelsen. Efter samråd med domänstyrelsen har byggnadsstyrelsen stannat för att föreslå, att den ifrågasatta byggnaden skall uppföras å kronan tillhörig och av domänstyrelsen förvaltd mark vid Bergshamra i Solna.

Framställningen har ännu icke behandlats, varför det står helt öppet både huruvida byggnadsföretaget skall komma till stånd och var byggnaden, i händelse så blir fallet, skall förläggas.

Det är klart, att jag i detta läge

inte kan ge någon antydan om hur frågan kommer att lösas. Jag kan emellertid försäkra interpellanten, att så vitt på mig ankommer de av 1953 års riksdag gjorda uttalandena kommer att beaktas vid det blivande avgörandet.

Härefter anförde

Herr **JANSSON** i Benestad (bf):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Av detta framgår att domänstyrelsen och byggnadsstyrelsen prövat frågan om de nya ämbetslokalernas förläggning och därvid stannat för Bergshamra i Solna.

Statsrådet upplyser emellertid också om att denna framställning ännu icke behandlats och att frågan om domänverkets placering alltjämt är öppen. Statsrådet förklarar vidare att i vad det ankommer på honom skall frågan prövas efter de riktlinjer som 1953 års riksdag uppdrog.

Utöver detta vill jag endast konstatera att svaret verkar så löftesrikt, att man kanske kan hoppas på en utflyttning till landsorten av domänverket.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har frågat mig om jag observerat den hets och plåga, rådjuren i vissa delar av landet alltjämt utsättes för genom under för rådjuren fridlyst tid jagande hundar, och om det kan väntas, att åtgärder snabbt vidtages i syfte att uppnå skydd åt vårt lands rådjursbestånd.

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

Som bekant har i synnerhet under det senaste året ivrigt diskuterats, hur rådjuren skall kunna besparas onödiga lidanden. Man har därvid avsett icke blott de av interpellanten åsyftade förhållandena utan framför allt sättet för bedrivandet av jakt efter rådjur. Sedan sistnämnda spörsmål blivit särskilt aktuellt, har på flera håll — delvis på mitt initiativ — utredning igångsatts rörande frågan hur dylik jakt bör bedrivas och vad som kan göras för att humanisera denna. I samband därmed torde även komma att övervägas, vilka åtgärder som påkallas i de hänseenden interpellanten berört. Resultatet av utredningarna torde föreligga inom den närmaste tiden.

Härpå anförde:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret och för att jag har fått ta del av det i förväg. Jag tycker emellertid att jordbruksministern liksom undviker att svara på huvudfrågan i min interpellation, den om skyddet för rådjuren under den tid de är fridlysta. Statsrådet uppehåller sig mera vid jakten på rådjuren och hur den skall kunna humaniseras. Det är klart att detta är en del av hela detta spörsmål, och det är möjligt att man från den utgångspunkten kan komma fram till en lösning av den fråga som jag har ställt.

Man får emellertid ingalunda betrakta jakten som det väsentliga när det gäller skyddet för rådjuren. Också jag har stor förståelse för den humanisering av jakten som statsrådet talar om. Den är säkerligen nödvändig, särskilt som man vet hur en del jägare går till väga. De skjuter när de ser en viss färg i markerna eller något som rör sig, och de träffar ibland människor och ibland djur av ett helt annat slag, exempelvis kor, än de är ute för att skjuta. Eller också — såsom tid-

ningarna har meddelat från den senaste jakttiden — har man skjutit på en skördetröska och trott att det var en älg. Det återstår tydligen mycket att göra för att få en bättre kultur härvidlag.

Men nu är det inte främst frågan om detta. Det gäller åtgärder under den tid rådjuren är fridlysta, den tid då man inte får jaga dem. Den tid man får jaga dem är ju bara en kort tid av året i förhållande till den tid, varunder rådjuren är fridlysta.

Jordbruksministern har den erfarenheten — och jag kan erkänna att det kan vara olika i olika delar av landet, beroende på nederbörden under vintern — att när det gäller rådjuren rör sig diskussionerna mera om själva jakten. Jag tror nog att så är fallet i vissa delar av landet, men i Värmland diskuteras man skyddsfrågan, och det råder ett mycket, mycket stort intresse omkring detta spörsmål i det län som jag representerar, jag tror också i de kringliggande länen.

Jag kan ju avslöja att framställandet av min interpellation står i visst samband med den kampanj, som natur- och djurskyddsföreningen i Värmland har igångsatt för att försöka åstadkomma en ändring i förhållandena. Med hänsyn till de många fall av rivna rådjur, som i år inträffat efter den 1 januari, införde natur- och djurskyddsföreningen i länet en annons i länets tidningar om en kampanj i syfte att hos myndigheterna begära åtgärder för att stoppa hundarnas framfart bland rådjuren under den tid dessa är fridlysta. Man tänkte då närmast på förhållandena under vintern, när det är djup snö. Intresset för detta upprop har framför allt visat sig däri, att över 15 000 personer skickat in sina namn till föreningen och instämt i att något måste göras. Det är ju ett alldeles enastående resultat och ådagalägger ett intresse från allmänhetens sida, som det väl skulle vara svårt att uppnå på nå-

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

got annat område. Bland dem som stött kampanjen finns många föreningar och korporationer. Det finns hälsovårdsnämnder som har meddelat sina synpunkter, det finns lokala djurskyddsföreningar, det finns religiösa samfund, och det finns personal vid olika inrättningar, såsom inom sjukvården, polisen, järnvägen, post och telegraf.

Det föreligger också ett omfattande material att bygga på när det gäller denna rådjurskrets. Det är inte något fullständigt material visserligen, ty alla fall rapporteras ju inte, men tidningarna i Värmland är åtminstone under vintertiden fyllda med notiser om rådjurs tragedier. Hur artiklarna ser ut skall jag ge exempel på bara genom att läsa upp några rubriker, som ganska väl täcker innehållet. De har allesammans varit införda under den tid rådjuren är fridlysta. Det heter i en rubrik: »Rådjurens dödsbudsbesked av två stövare.» Och några andra rubriker lyder: »Rådjurens kamp mot hundar», »Rådjursmassaker av vakhundar», »Rådjurs tragedi i Sunnemo», »Tre hundar jagade rådjur i Asphyttan», »Hundar bet ihjäl rådjur i Sunne», »Ögonvittne skildrar rådjurs tragedi», »Rådjurens jagades flera dagar av okända hundar», »Schäferhund rev rådjur», »Dräktigt rådjur slets till döds».

Detta är bara några stickprov från de många fall, där rådjur anfalles och ätes levande av hundar. Hundarna angriper rådjuren bakifrån, hugger dem i låren, drar stora skinnstycken av djuren och äter av köttet under det att rådjuren lever. Det kan pågå i timtal detta att djuren jagas, förblöder och hetsas till döds. Det kan ju inte få fortsätta så, medan vi bara står och ser på och låter folk hålla sådana här bestar i sina hem, som lössläppta går fram på detta sätt ute i markerna. Man kan inte säga att det är en sak som jägarna får klara upp.

Man vet ju inte hur många fall som

inträffar — anmälan göres ju helt frivilligt, ty det finns ingen organisation för detta — men enligt vad som anmälts till djurskyddsföreningen i Värmland har sedan 1950 i medeltal 80 rådjur per år rivits ihjäl bara i det landskapet.

Naturligtvis förekommer det mycket oftare, eftersom alla fall inte anmäls till djurskyddsföreningen.

Sedan vill jag påpeka, att det inte bara är jakthundar som jagar rådjuren. I de tidningsnotiser som jag har gått igenom, när jag samlat material för denna interpellation, finner jag uppgifter om olika hundslag som har rivit rådjuren; det är stövare, schäfer, boxer, setter, västgötaspets o. s. v. Även om jakthundar naturligtvis är med bland dem som rivit rådjur förekommer det också sällskapshundar, vallhundar, gårdvarar och någonting som kallas för lyxhundar.

Man får väl hoppas att den utredning som jordbruksministern har satt i gång skall framlägga ett material som man kan bygga vidare på.

Jag skall i detta sammanhang inte alls gå in på frågan om jakten, eftersom min interpellation uteslutande avser den tid då rådjuren är fridlysta och man inte får jaga dem.

Jag är inte alldeles övertygad om att de utredningar jaktvårdssällskapen gör kommer att leda till en lösning av detta problem. Då intresset för detta ärendet är så stort som jag har kunnat redovisa, skulle jag vilja fråga jordbruksministern, om det vore möjligt för honom att utlova ett något mera positivt intresse än vad allmänheten kommer att anse sig kunna utläsa ur svaret. Jag skulle önska att ett sådant positivt intresse toge sikte på skyddet av rådjuren under den tid då de är fridlysta. Man skulle därvidlag kunna tänka sig att en utredning företogs på bredare bas än som nämnts i svaret och att djurskyddsföreningarna därvid kopplades in genom att man inhäm-

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

tade deras synpunkter och erfarenheter i denna fråga.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Jag sitter som ordförande i den kommitté som håller på att syssla med detta problem och bör väl därför åtminstone ha någon aning om hur det ligger till med den här saken.

Jag vill erinra om att herr Spångberg en gång — jag tror det var 1947 — interpellerade dåvarande jordbruksministern, om jordbruksministern tänkte ta något initiativ för att söka komma till rätta med det problem som uppstod därigenom att en mängd rådjur blev rivna. Det sades mycket riktigt, att dessa rivningar inträffade när snön var alltför djup för att rådjuren skulle kunna hålla undan för hundar som förföljde dem.

Resultatet av interpellationen blev, att dåvarande jordbruksministern gick i författning om ett tillägg till jaktstadgans 9 § som innebar, att länsstyrelserna bemyndigades utfärda förbud inom sina län eller delar av desamma mot att låta hundar springa lösa när snön låg så djup, att det kunde befaras att rådjur skulle bli rivna. Detta tillägg togs med stor tillfredsställelse i jägarkretsar. Man trodde att man med detta tillägg skulle kunna åstadkomma de förbättringar man eftersträvade, och resultatet blev att förbud enligt detta tillägg till jaktstadgans 9 § utfärdades i en rad län.

Dessa förbud ledde emellertid inte till att rådjuren skyddades. Jägare och andra började fråga sig, vad det var för glädje med sådana bestämmelser, när rävarna tog rådjur i lika stor utsträckning som hundarna tidigare hade gjort. Med anledning därav företogs en undersökning i Hallands län, där man 1951 hade ett snödjup som var ganska besvärande för rådjuren. Man kammade igenom skogarna i en tredjedel av länet och konstaterade att 63 rådjur hade tagits av rävar under tre månader från

den 1 januari till den 31 mars. Från en del andra län hade man liknande erfarenheter. Det är inte förvånande om folk i det läget sade sig, att det knappast kan innebära ett mindre lidande för rådjuret att bli uppätet av en räv än av en hund.

Sannolikheten talar för att en orsak till att rävarna kunnat riva rådjur på det sätt jag nämnde är att de lämnats i fred och inte blivit oroade av jakt. Då de inte blev utsatta för jakt hade de så mycket fler tillfällen att själva jaga, och de gav sig då på rådjur. Man kunde konstatera att rävarna, när de lagt sig till med tekniken att jaga rådjur, inte slutade med det när snön gick bort, utan fortsatte fram på sommaren; i en rad rävgryt kunde man nämligen hitta rester av rådjurslamm och även av äldre djur.

I det läget blev självfallet intresset för att tillämpa detta tillägg till § 9 jaktstadgan åtskilligt reducerat, och därefter har man tyvärr i stor utsträckning underlåtit att tillgripa det medel man tidigare använt, nämligen att utfärda förbud. Med anledning därav ingav Svenska jägarförbundet, jag tror det var år 1951, en framställning till Kungl. Maj:t om sådant tillägg till ifrågasättande bestämmelse i jaktstadgan, att undantag från förbudet mot lösgående hundar skapades för en del hundar som icke drev rådjur. Denna framställning har inte medfört några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, detta av flera orsaker men framför allt det förhållandet att de, som jagar med småhundar och som är specialister på rådjur, ansåg sig sätta i särklass genom att deras hundar skulle få lov att vara kopplade medan större hundar finge gå lösa, vilket skapade en viss betänksamhet mot det ifrågasatta tillägget. Jag vill emellertid, herr talman, beklaga att detta tillägg icke införts, ty hade så skett, exempelvis från årsskiftet 1951/52, kunde man ha fått en viss erfarenhet av hur ett sådant tillägg skulle ha kommit att verka.

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

Det skulle ju ha medfört att de rådjursrena hundarna hade varit lösa, och man hade därigenom fått möjlighet att hålla efter rävarna så att inte rådjuren blivit utsatta för rivning av dem.

Herr Spångberg framhöll här att djurskyddsföreningarna och jag tror också andra organisationer i Värmland hade gjort framställning om åtgärder för att komma till rätta med detta problem, och såvitt jag kunde fatta var en stor del av bevismaterialet för dessa framställningar just notiser ur värmländska tidningar. Det är emellertid inte bara i Värmland som detta förekommit. I mars månad i år presenterades i en tidning i Stockholm en redogörelse, utvisande att det under fyra år hade rivits 1 600 rådjur här i landet. Materialet för denna redogörelse hade samlats av djurskyddsföreningarna. Det lämnades över till skogshögskolan för bearbetning, och denna bearbetning gav till resultat att man ansåg sig kunna konstatera, att mellan 500 och 600 av dessa rådjur hade rivits av hundar. Beträffande det material av tidningsurklipp, som denna utredning baserades på, hade man anledning förmoda att ett och samma rådjur, på grund av olika ortsangivelser i skilda tidningar, kommit att medräknas mer än en gång. Inom Svenska jägarförbundet gjorde vi därför en undersökning avseende hela landet och konstaterade därvid att, om jag minns rätt, 83 djur hade rivits föregående år. Omständigheterna i alla dessa fall undersöktes, och det visade sig av det tillgängliga materialet att 17 procent av fallen var så att säga rådjurstragedier, inträffade i samband med jakt. De övriga 83 procenten hade alltså uppkommit på grund av löslöpande hundar utan samband med jaktutövning.

Jag menar då att herr Spångbergs frågeställning är fullständigt riktig. Detta är icke en jaktfråga, det är en hundfråga. Det är fråga om att lära människorna att hålla reda på sina hundar, och såvitt jag kan bedöma är förut-

sättningarna härför, även om vägen är mycket besvärlig, störst om man går på kommunerna och försöker få dem att ändra sina ordningsstadgor så, att de stipulerar straff för dem som inte håller sina hundar kopplade under föreskriven tid.

På veterinärmedicinska anstalten har sedan år 1948 undersökts 277 insända döda rådjur. Därvid har undersökts orsaken till att dessa djur dött, och då jag från anstalten fått material, som lämnar en redogörelse i detta avseende, skall jag anföra några siffror därifrån.

Om det under vintern blir svårt för rådjuren att erhålla föda, är det självklart att de blir utmärglade och därmed, om det är stort snödjup, mycket lätt byte för alla hundar, vilken storlek dessa än har. Den som sett ett rådjur söka ta sig fram i djup snö vet ju, att det då är praktiskt taget tillspillogivet för alla anfallande rovdjur.

Utredningen visar att av dessa 277 djur har 100 dött till följd av foderbrist, 30 på grund av fel på sina tänder och 11 av annan anledning. Går man vidare till dem som haft bitskador, skall man finna att 14 djur blivit bitna av hund, 5 av lodjur och 4 av räv. 33 djur har dött på grund av infektioner och 16 djur av tumörer och missbildningar. Beträffande 32 djur är inte dödsorsaken specificerad. På grund av olycksfall och skottskador, alltså skador till följd av vårdslöshet vid skjutning — jag ger herr Spångberg rätt i att det förekommer rätt stor sådan vårdslöshet, även om det nu är bättre än det var tidigare — har 32 djur avlidit. Nu är naturligtvis utredningen litet bristfällig på grund av att den inte har den omfattning som varit önskvärd, men å andra sidan kan det hända att det kommer en hund och får tag i rådjur, som legat och självdött, och börjar på att äta av djuret. Så kommer folk och får se detta, och då ligger det nära till hands att man tror att hunden har rivit rådjuret. Jag säger emellertid inte detta

Svar på interpellation ang. skydd för rådjuren mot jagande hundar under fridlyst tid.

för att förringa det förhållandet, att det säkerligen förekommer en hel del rivningar.

Om man ser efter, under vilka tider som rådjuren är utsatta för sådana lidanden att de dör, skall man finna att 67 procent av fallen inträffar under månaderna januari, februari, mars och april, medan 33 procent förekommer under tiden från maj t. o. m. december. Under tiden 1 maj—1 september får det inte förekomma någon stövarjakt här i landet, men det har naturligtvis sedan vintern legat kvar djur ute i skogarna, och det är dessa djur som man har hittat och sänt in till veterinärmedicinska anstalten.

Tillväxten och spridningen av rådjursstammen här i landet kan utan överdrift sägas ha varit explosionsartad. Det finns nu rådjur i hela riket, t. o. m. i Norrbottens län. Det är klart att i de norra delarna av vårt land, där snöförhållandena är mycket besvärligare än i Mellansverige och i de södra delarna av landet, blir problemet förstorat. Det beräknas att det här i landet sköts mellan 22 000 och 23 000 rådjur sista året. Eftersom avskjutnings-siffrorna väl i viss mån speglar den utveckling som skett, vill jag anföra några sådana siffror. I Uppsala län sköts under perioden 1905—1907 ett enda rådjur, medan under jaktsäsongen 1952—1953 siffran var 1 250. I Dalarna sköts under perioden 1916—1919 ett rådjur, medan för jaktsäsongen 1952—1953 avskjutningen uppgick till 410 rådjur. Liknande har utvecklingen varit i de flesta andra län, och man kan av dessa siffror spåra vilken enorm spridning rådjuren fått.

Den fråga om skydd för rådjuren som vi här diskuterar måste, herr talman, lösas på ett eller annat sätt. Det är emellertid förenat med mycket stora svårigheter att göra det, och man kan inte komma med några patenti lösningar. Även om det hade gjorts ett sådant tillägg till § 9 som vi från jägarnas sida be-

gärt, är det inte säkert att problemet varit löst. Men då hade man i varje fall gjort ett försök att skydda rådjuren i samband med jaktutövning, och det skulle enligt min uppfattning ha varit mycket bra. Det finns visserligen, såsom jag förut sagt, många som tycker att ett tillägg till § 9 inte är något effektivt medel och att man därför bör undvika en sådan åtgärd — det är framför allt ägare av småhundar som har den uppfattningen — men jag tror för min del att tillägget skulle vara ägnat att åstadkomma en förbättring på området. Jag hoppas därför att det skall komma till stånd inom så snar framtid som möjligt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Av herr Spångbergs anförande tycktes framgå, att jag, med anledning av yttrandet att de utredningar, som nu pågår, först skall slutföras, inte skulle ha det intresse för denna sak, som jag möjligen bör ha. Jag vill säga herr Spångberg, att jag har intresse att söka åstadkomma sådana förhållanden, att även de vilda djuren skall, där det finns möjlighet därtill, kunna få skydd, i varje fall mot skador som s. k. husdjur, framför allt hundar, kan åsamka.

Jag sade, att man först skall avvakta de utredningar som pågår, och det är väl ändå så, att det är de, som skall försöka klara upp frågan om vilka hundar det är som skadar rådjuren. Vi hörde av herr Sköldin, att man kan ha olika meningar om detta. Jag är inte så övertygad om att, därest den av herr Sköldin åsyftade bestämmelsen utfärdats, vi hade kommit något närmare problemets lösning, ty man är än så länge av så olika åsikt om vilka hundar som är vad man kallar rådjursrena. Jag har varit av den mening,

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under de nordiska ministermötet på Harpsund.

att den utredning som pågår försöker få klarhet i problemet. I den mån man kan få fastslaget, att vissa hundar inte kommer att göra rådjuren skada, skall man väl inte göra något onödigt ingrepp beträffande dem, utan det är givetvis de hundar, som gör skada och åsamkar rådjuren lidande, som man skall vidta åtgärder mot. Jag kan försäkra herr Spångberg, att, när denna utredning är klar och resultaten kommer in, får man ta upp detta problem i ett större sammanhang, och jag hoppas, att vi då kommer till en lösning, där de olika intressena blir tillgodosedda, så att vi kan lindra de lidanden, som oskyldiga djur åsamkas, i varje fall av djur, som människan kan hålla i förvar. På det sättet gör vi människor vad vi är skyldiga emot de djur, som inte har möjlighet att försvara sig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN** erhöi på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Braconier har till statsministern riktat följande interpellation:

»Vill Ers Excellens ge kammaren informationer rörande de resultat som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund den 30—31 oktober 1954?»

Eftersom statsministern för närvarande är tjänstledig och befinner sig utomlands, vill jag på hans anmodan besvara interpellationen.

I motiveringen till denna erinrar interpellanten om vissa tidigare data i det nordiska ekonomiska samarbetets historia. Han omnämner sålunda tillställandet av det gemensamma nordiska

utskottet för ekonomiskt samarbete och dettas senaste rapport som finnes publicerad i Statens offentliga utredningar för innevarande år. Vidare erinrar han om en rekommendation, antagen av Nordiska rådet vid dess session i februari 1953. Däremot förbigår han den rekommendation av Nordiska rådet, antagen i augusti i år, som ligger till grund för förhandlingarna på Harpsund. I denna rekommendation hemställde rådet, att regeringarna skulle söka tillrättalägga villkoren för att på så stora områden som möjligt upprätta en gemensam nordisk marknad och att regeringarna på basis av det material som framlagts av det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete i dess rapport skulle klarlägga möjligheterna för att de nordiska länderna använder enhetliga tullsatsar och enhetligt tillämpar eventuellt förefintliga handelsrestriktioner gentemot icke-nordiska länder. Vidare föreslog rådet att man skulle försöka avveckla tullar och handelsrestriktioner mellan de nordiska länderna i den utsträckning och den takt som betingas av varje lands särskilda förhållanden. Slutligen föreslogs att förhandlingar tages upp mellan regeringarna om samarbete om vissa konkreta uppgifter av betydelse för ländernas produktivitet och levnadsstandard. Rådet nämner därvid teknisk-naturvetenskaplig och lantbruksvetenskaplig forskning, frågan om kraftförsörjningen och andra produktivitet- och investeringsuppgifter. Enligt rådets mening borde uppdraget att främja och övervaka ifrågavarande samarbete ges åt vissa ansvariga organ.

Beträffande de resultat, som nåddes vid mötet på Harpsund, kan jag hänvisa till den publicerade kommunikén, vilken är fullständig.

Jag vill tillägga att regeringen har med utrikesutskottets ledamöter upptagit till diskussion frågan angående lämpliga former för regelbundna infor-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

mationer till riksdagen om det nordiska ekonomiska samarbetet. Det är min avsikt att under den närmaste tiden ha ett nytt samråd med utrikesutskottet i frågan.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens utrikesministern få framföra mitt tack för det svar han gav. Åtminstone på en punkt innehöll det en nyhet, i varje fall för den som inte tillhör utrikesutskottet. Det kan självfallet vara av värde att få konstaterat, att den utsända kommunikén rörande Harpsund sade hela sanningen. Den som inte varit med i Harpsund kan ju inte uttala sig om detta. Det kanske hade varit önskvärt, att kommunikén hade kommit med i riksdagens protokoll. Visserligen är det uppenbart, att Nordiska rådet med stor majoritet uttalade sig för en gemensam nordisk marknad — alla röstade ju för denna rekommendation med undantag av åtta norrmän, som lade ned sin röst, och, om jag inte minns fel, också en islänning. — Det är också riktigt, när man säger, att man i princip har uttalat sig för en gemensam nordisk marknad och att detta innebär ett stort framsteg. Men först när man kommer till de konkreta frågorna visar det sig, i vilken mån länderna verkligen vill genomföra en gemensam nordisk marknad.

Den amerikanske politikern Harri-man sade för några år sedan, att han alltid i skolböckerna hade läst om hur man i Norden ständigt strävade efter ett ekonomiskt samarbete. Det kan sägas, att visserligen är det en mycket stor vinning, att man kommit överens om själva målsättningen för skapandet av detta samarbete. Men om vi hade haft en debatt här i kammaren om t. ex. jordbruket och det nordiska samarbetet, är jag inte säker på hur jord-

brukarna i kammaren hade ställt sig. Visserligen är jordbrukspolitiken delvis undantagen även i kommittéutlåtandet rörande det nordiska ekonomiska samarbetet, men den kan i alla fall bli ett vitalt problem. Det är ju också ett faktum att det också på svenskt håll, även inom branscher där många är mycket positiva finns åtskilliga med skeptisk inställning.

Jag finner det emellertid glädjande att frågan nu förts upp på regeringsplanet. Men vad som inte är glädjande är, såsom det med skärpa påpekades av herr Håstad i höstriksdagens remissdebatt, att riksdagen inte har uttalat sig för en nordisk tullunion. Tullarna är ju enligt regeringsformens paragraf 60 en riksdagsangelägenhet. Rolf Edberg framhöll i debatten i Nordiska rådets plenarsammanträde, att man inte kan skaffa sig någon kännedom om dessa förhållanden i de svenska riksdagsprotokollen men däremot finner ganska utförliga informationer i de norska stortingsprotokollen. Visserligen får riksdagen, som statsministern framhöll i sin replik till herr Håstad vid remissdebatten, behandla de konkreta förslagen i och med propositionerna. Men när man på sätt och vis har gett vissa löften om att Sverige skall vara med om att förverkliga ett nordiskt samarbete, kan det ju lätt bli komplikationer, om riksdagen inte vid lämplig tidpunkt i förväg har fått en debatt om dessa frågor och uttalat sin mening.

Jag skall ta upp en fråga, som åtminstone nere i Skåne nu diskuteras ytterst lidelsefullt. Det är problemet om de skattefria varorna på öresundsfartygen. Går man till protokollen om Nordiska rådets förhandlingar i år om denna sak, får man läsa det egendomliga att förre socialministern Gustav Möller säger, att han icke hade en aning om att den kommitté, som han själv hade suttit i, hade beslutat i frågan. Den danske föredraganden i nordiska

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

rådet sade vid sammanträdet, att man inte kunde besluta om saken i år, emedan man hade fattat ett principbeslut om den förra året. Den svenske ledamoten av kommittén visste alltså inte att betänkanheten om skapandet av en nordisk tullunion innefattade ett uttalande i denna speciella fråga. Jag undrar, därest den danske finansministern Kampmann icke hade gjort sitt något oförsiktiga uttalande om att skattefriheten för dessa varor skulle avskaffas 1955, om verkligen då allmänheten hade blivit uppmärksamgjord på förhållandena.

Jag vill härmed inte alls rikta någon allvarligare anklagelse mot regeringen. Faktum är att Nordiska rådet är en riksdagsinstitution, även om regeringen har observatörer och delegater där. Men såvitt jag vet känner inte riksdagsordningen någon möjlighet för riksdagen att informera sig själv om verksamheten där. Det har ju gått så till när det gällt europaförsamlingen, att riksdagen fått en berättelse från regeringen. Nu fick jag det intrycket av hans excellens utrikesministerns svar, att han glädjande nog också är av den uppfattningen, att det vore angeläget att riksdagen på något sätt fick informationer i denna fråga.

Det hade varit värdefullt om statsrådet och chefen för handelsdepartementet hade velat ge en allmän deklARATION om möjligheterna att förverkliga ett nordiskt samarbete med tanke på den mycket starka opinionen i Norge som motsätter sig en gemensam ekonomisk marknad.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret och hoppas att riksdagen ganska snart får kontinuerliga informationer i dessa frågor.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! I likhet med herr Braconier finner jag det naturligt, att riksdagen får tillfälle till debatt kring de

samarbetsspörsmål, som man får hoppas nu kommer att förbli aktuella i en mera praktisk och reell mening än de kanske varit under senare år. På frågan — som jag inte vet om herr Braconier avsåg att beröra närmare — huruvida riksdagsdebatter i princip bör föregå Nordiska rådets behandling av spörsmålen, så att Nordiska rådets ledamöter alltid skulle anse sig förhindrade att delta i beslut i fall de inte hade någon sorts fullmakt från svenska riksdagen, vill jag svara, att det nog inte vore en lycklig praxis om våra representanter i Nordiska rådet skulle bindas på det sättet. Men det kan ju föreligga situationer, där det är högst lämpligt, kanske nödvändigt, att en riksdagsdebatt har föregått behandlingen i Nordiska rådet. Huruvida en sådan situation föreligger, får man avgöra från fall till fall. Tills vidare tror jag att Nordiska rådets ledamöter bör ha den handlingsfrihet, som de har utgått ifrån att de har och, tycker jag, på ett mycket förtjänstfullt sätt har använt.

Men om nu Nordiska rådet fattar beslut om vissa rekommendationer, då kan det naturligtvis vara synnerligen välmotiverat att dessa beslut efteråt debatteras i den svenska riksdagen. Det är f. ö. alldeles självklart att i den mån det skulle krävas beslut av riksdagen, kommer riksdagen att få propositioner sig förelagda. Men även om detta inte är fallet, kan det vara välmotiverat med debatter om riktlinjer för arbetet. Huruvida sådana debatter skall komma till stånd genom att regeringen lämnar meddelanden — herr Braconier sade ju att riksdagen själv endast har begränsade möjligheter att härvidlag sprida upplysningar bland sina egna ledamöter — eller om man skall ordna det på något annat sätt vill jag, liksom utrikesministern, tills vidare betrakta som en öppen fråga. Utrikesministern har ju påbörjat förhandlingar om detta i utrikesutskottet, och man får avvakta re-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

sultatet av dem. Interpellationsvägen står ju för övrigt alltid öppen för kammararens ledamöter. Jag tycker att det är förtjänstfullt av herr Braconier att han har använt den vägen på nuvarande stadium i avvaktan på en lösning av problemet om de mera regelbundna kommunikationerna.

Det är vidare uppenbart att protokollen från Nordiska rådet är tillgängliga för envar som vill läsa dem. Helt nyligen har det f. ö. i Från departement och nämnder stått en mycket god översiktsartikel. Ingen kan således säga att det skett någon mörkläggning av dessa spörsmål. Därmed har jag inte avsett att på något sätt uttala, att det är överflödigt med sådana kommunikationer som utrikesministern diskuterar med utrikesutskottet om. Jag har bara velat ställa det faktum i bakgrunden att det här finns tillfälle till informationer för alla ledamöter av riksdagen som i första hand vill studera Nordiska rådets protokoll. — Så långt, herr talman, formerna för riksdagens kontakt med dessa spörsmål.

Vad de konkreta samarbetsfrågorna beträffar så vill jag bara deklarerat min anslutning till den grundläggande tanke som mycket länge har legat bakom det svenska arbetet på detta spörsmål och som klart har kommit till uttryck i Nordiska rådets resolution: att man bör eftersträva en gemensam nordisk marknad på så vidsträckt område som möjligt utan att därför binda sig för att denna gemensamma marknad skall vara hundra procentig. Det är nämligen klart att det kan finnas skäl till bestående undantag i vissa avscenden — i varje fall långvariga undantag i vissa avscenden. Jag tänker då i främsta rummet på vissa delar av jordbruket.

Jag tror att det är riktigt att skjuta fram tanken på en gemensam nordisk marknad. Jag tror inte att det eljest blir något större resultat av det hela.

Nu har det Nordiska rådet utan tvivel givit en stöt framåt åt detta arbete genom de resolutioner som antogs i somras, där från svensk sida bl. a. landshövding Elon Andersson deltog, vars insatser säkerligen kommer att saknas mycket djupt i det framtida arbetet med dessa spörsmål.

När sedan regeringarna tagit upp frågan vid harpsundskonferensen är det klart att riksdagen frågar sig vad som egentligen beslutats vid denna konferens. Om man läser i kommunikén finner man, att resultatet är ganska mager. Ledarna för de norska partier som i Oslo tills vidare ställde sig avvaktande och inte deltog i Nordiska rådets beslut förklarade sig också efter harpsundsmötet vara mycket nöjda med att — om jag skall uttrycka det respektlöst — man vid detta möte inte gick längre än man gjorde.

Jag läste i regeringsorganet att det betydelsefulla med mötet på Harpsund var, att man nu skall sätta i gång med utredningar. Jag trodde att man inte gjort någonting annat än satt i gång med utredningar sedan 8, 10 år eller kanske längre tillbaka. Men redan 1950 var det klart att man från norsk sida inte ville acceptera ett arbete som direkt siktade på en mera allmän nordisk tullunion. Man frågar sig då vad som har skett på expertplanet under regeringens ledning vad Sverige beträffar efter år 1950. Experterna har haft i uppdrag att undersöka s. k. partiella tullunioner på vissa områden. Nu får vi läsa att man skall sätta i gång med utredningar om sådana saker som olikheterna länderna emellan när det gäller subventioner och löner, räntor, skatter, avskrivningsbestämmelser o. d. Har verkligen inte experterna haft i uppdrag att undersöka detta under de senaste fyra åren? Det verkar faktiskt som om Nordiska rådet haft något mer handlingskraft än vad regeringarna tycks ha. Är det kanske så, att rege-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

ringarna som experter använder folk som i och för sig är mycket väl kvalificerade och även intresserade men som har många andra uppgifter och därför helt enkelt inte hinner med att driva det nordiska arbetet så som önskvärt vore? Ja, det är verkligen en allvarlig fråga, som jag närmast skulle vilja ställa till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Är handelsministern övertygad om att, såsom saken nu lagts till rätta, de mycket arbetsbelastade män som sitter i detta nya samarbetsutskott har tillräckligt med tid att verkligen driva arbetet med detta spörsmål?

Enligt min mening har Nordiska rådet tills vidare visat sig få större betydelse än man kunde våga hoppas. Debatterna kring förra sommarens beslut har varit livliga, inte minst i Norge, och jag tror att detta i och för sig är ytterst välkommet. På norsk sida har man som bekant en viss ängslan för att den norska industrien skulle ha svårt att konkurrera med särskilt den svenska. Man fäster sig där vid olikheter i fråga om skatter och dylikt. Den svenska beskattningen framstår faktiskt i Norge såsom för företagsamheten relativt gynnsam, särskilt vad gäller avskrivningsreglerna. Men man tänker inte så mycket på ett kostnadselement av stor betydelse, att lönerna i Norge är, skall vi säga, 20 à 25 procent lägre än i Sverige och att denna löneskillnad blivit väsentligt större i dag än för fyra år sedan. Det är klart att denna lönedifferens är av allra största vikt för produktionskostnadens höjd. Man har i Norge också uttryckt en ängslan för att förbindelserna västerut på det ekonomiska området på något sätt skulle kunna skadas, om man utvecklar förbindelserna mellan de tre skandinaviska länderna. Men jag har trots många diskussioner inte kunnat få något konkret grepp på frågan vari dessa risker för det inter-

nationella samarbetet på det ekonomiska planet skulle ligga.

För min del kan jag väl förstå att man på norsk sida f. n. känner en viss tveksamhet med tanke på att den norska industrien ju under krigsåren hade motsatsen till utveckling under den tyska ockupationens tryck, medan man i Sverige kunde fortsätta att utveckla och rationalisera sin industri. Men det må tillåtas mig att i alla fall uttala den uppfattningen, att när väl den norska industrien har haft tid att skaffa erforderliga moderna maskiner och genomföra övrig rationalisering, så bör det finnas goda förutsättningar för den norska industrien att på lämpliga områden konkurrera med den svenska — i betraktande av att väl under många år framåt vissa lönedifferenser kommer att bestå, som verkar till den norska industriens förmån i konkurrenskampen. Jag är inte ensam om den uppfattningen, utan den företrädes även på en del håll inom den norska industrien.

Nu har i kommunikén från harpsundskonferensen uttalats — det framgick av kommunikén, och herr Grafström har i en artikel ytterligare utformat det — att man till en början skulle inrikta utredningarna på handeln med råvaror och halvfabrikat. Jag kan förstå om man gör detta för att relativt fort komma upp till höga procenttal i fråga om den fria handels storlek, vilket är av betydelse för förhandlingarna med GATT, men i övrigt tror jag inte att det vore motiverat att ensidigt lägga tyngdpunkten på råvaror och halvfabrikat. I harpsundskommunikén nämndes även en del industrier som ingalunda har denna karaktär, och jag hoppas därför att man på denna punkt mera får fästa sig vid själva ordalydelsen i harpsundskommunikén än vid den kommentar, som en så initierad man som herr Grafström har gjort i

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

den officiella publikationen Från departement och nämnder.

Enligt min mening är betydelsen av direkta överenskommelser om specialisering av produktionen långt mindre än vikten av allmänt samarbete för skapande av en gemensam nordisk marknad. I fall vi skall, som jag hoppas, bevara näringsfriheten här i landet, så finns det ju endast begränsade möjligheter till sådana direkta överenskommelser om specialisering av produktionen, i varje fall genom statens medverkan. Att sedan enskilda intressenter kan komma överens i vissa fall är ju en annan sak, men de kan näppeligen utestänga andra som skulle vilja ta upp en produktion, som icke överensstämmer med en sådan privat överenskommelse. Klart är däremot att vissa hänsyn till lämpligheten av en arbetsfördelning kan tas vid offentliga investeringar.

Det har också talats om gemensamma insatser vid startandet eller utbyggnandet av vissa produktionsgrenar, t. ex. syntetiska textilfibrer, en väg som kan visa sig vara farbar. Men jag tillåter mig där att rikta en ny fråga till handelsministern: Hur tänker regeringen angripa detta problem i den mån man alls överväger någon statlig medverkan? Den samlingsdelegation, som nu är tillsatt och vilken ju, som jag sade, består av mycket sakkunniga men också mycket upptagna män, torde väl i och för sig ha svårt att hinna med att göra något åt en så pass invecklad fråga som den, på vad sätt man kan befrämja gemensamma nordiska insatser vid startande eller utbyggande av vissa produktionsgrenar.

Herr talman! Det är en fråga, som alla vet har central betydelse men som mycket litet diskuterats i detta sammanhang, och det är samarbete på jordbrukets område, där det knappast, som jag nyss nämnde, torde vara aktuellt att räkna med någon gemensam nordisk

marknad annat än kanske i begränsade delar. I den hittillsvarande debatten är detta spörsmål föga belyst. Det vore av intresse om man från regeringssidan kunde tala om för kammaren i vad mån denna fråga om jordbruksproblemen har blivit belyst vid kontakterna mellan de tre berörda regeringarna.

Jag nämnde, herr talman, frågan om vad som verkligen uppnåddes vid harpsundskonferensen, och jag skall be att få påpeka en oklarhet. I regeringarnas kommunicé talas inte om någonting annat än besluten att sätta i gång utredningar och att utse en samlingsminister, men när jag läser herr Grafströms artikel i Från departement och nämnder — herr Grafström skall ju vara ersättare för ordföranden i det nya samlingsutskottet — finner jag följande uttalande: »Innebörden av harpsundsöverläggningarnas resultat och de därmed följande regeringsbesluten i de tre länderna är först och främst att de tre regeringarna nu förklarat sig beredda att söka förverkliga det Nordiska rådets instruktioner och tagit ansvaret för det fortsatta arbetets bedrivande.»

Det verkar ju som om man hade principiellt åtagit sig att söka förverkliga det nordiska rådets instruktioner, och harpsundsmötet tolkades också så på sina håll tills man i Norge fann, när man läste kommunicén, att det egentligen inte hade beslutats så mycket, varför även personer som förordar återhållsamhet förklarade sig nöjda.

Föreligger här ett missförstånd från herr Grafströms sida? Jag hoppas att herr Grafström inte har missförstått regeringen utan att regeringens kommunicé har varit i underkant, ehuru väl utrikesministern nyss förklarade, att den var uttömmande eller fullständig. Det vore av värde att få detta preciserat.

Det har nu utsetts en särskild sam-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

arbetsminister, och jag hälsar detta med tillfredsställelse. Vi har nu möjligheter att utkräva ett mera personligt ansvar än tidigare, om vi finner att utredningsarbetet går långsamt. Emellertid beror resultatet av arbetet inte bara på vad som sker i Sverige utan även på förutsättningarna på andra håll. Egentligen, herr talman, borde alla tre samarbetsministrarna, om inte vara formellt ansvarigt inför vardera landets riksdag, så i varje fall kunna få svara i en debatt inför vardera riksdagen. När jag säger detta är det faktiskt inte bara menat som ett skämt. Utan det ligger en allvarlig tanke bakom att vi så småningom — låt vara att det kommer att ha runnit mycket vattnen under broarna innan dess och att det krävs grundlagsändring o. s. v. — skulle kunna komma dithän, att vi hade en nordisk remissdebatt varje år, där alla de tre nordiska samarbetsministrarna hade tillfälle att delta.

På lång sikt, herr talman, är väl detta spörsmål om nordisk samverkan någonting av det viktigaste som vi, som arbetar med samhällsproblemen, har att befatta oss med i denna del av världen. Jag är fullständigt överens med regeringen om att man här inte skall försöka pressa fram sådant som inte är möjligt att uppnå t. v. Det är då bättre visa tålmod. Men å andra sidan är det viktigt, att man inte bara visar tålmod utan också energi och ut hållighet i det konstruktiva arbete som här är i så hög grad påkallat.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ohlin, att det ju inte fanns någonting i mitt anförande som gav stöd åt den uppfattningen, att jag vill binda delegaterna i det nordiska rådet. Det vill jag inte alls. Jag anser att det nor-

diska rådet i många fall har gjort en god insats. Vad jag ville understryka var att det finns anledning att diskutera dessa frågor här i riksdagen. I slutet av sitt anförande förde herr Ohlin också fram en mycket djärv tanke, som visar hur rätt jag hade och hur värdefullt det är att man diskuterar dessa frågor. Han ville att även främmande nationers statsråd — vi får väl kalla dem främmande även om det gäller våra broderländer — skulle få delta i diskussionerna i denna kammare. Det visar väl att det finns anledning att förverkliga åtminstone mitt betydligt blygsammare förslag.

Att jag inte tog upp herr Grafströms artikel beror på att jag inte vet, i vilken mån regeringen kan anses ansvarig för vad som där står. Även om artikeln är publicerad i Från departement och nämnder, kan man inte vara säker på att den blivit godkänd av regeringen. Jag tycker också det står många saker i artikeln som vi hade anledning att ta upp här, men jag har alltså hållit mig till kommunikén.

Sedan var det värdefullt att också herr Ohlin påpekade vikten av ett nordiskt samarbete. Man kan tala om tullfrihet både i Amerika och annorstädes, t. ex. i samband med GATT-avtalet, men när det gäller att gå från ord till handling och diskutera konkreta frågor i en sakdebatt, är det inte, där olika intressen kolliderar, lätt att komma till något resultat. Även om man principiellt är för nordiskt samarbete och de olika ländernas näringsorganisationer säger, att det är värdefullt om ett sådant samarbete kan förverkligas, måste man också se på de nationalekonomiska verkningarna. Inte är väl det nordiska samarbetet i och för sig så värdefullt, att medborgarna kan godta även mycket stora nackdelar med en principals förverkligande. Det är en avvägningsfråga mellan olika intressen. Det hade varit av värde om också statsrådet och che-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

fen för handelsdepartementet ville ge uttryck åt sin uppfattning om harpsundsmötets betydelse och resultat.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är egentligen två saker som har inträffat under den senaste tiden i fråga om det nordiska samarbetet. Det är Nordiska rådets beslut i Oslo i augusti månad, och det är konferensen i Harpsund och de beslut som där fattades.

För kammaren är det bekant — det har herr Ohlin påpekat — att det har pågått ett mångårigt utredningsarbete för att försöka klarlägga, om det finns förutsättningar för ett intimare ekonomiskt samarbete mellan de tre nordiska länderna Norge, Danmark och Sverige. Kammarens ledamöter har sig också bekant att när det nordiska ekonomiska utskottet avlämnade sitt sista betänkande, så var utskottets ledamöter uppdelade på två linjer. Man kanske skulle kunna uttrycka saken så, att de svenska och danska ledamöterna i utskottet hade funnit, att det skulle finnas framkomliga vägar för att fortsätta ett utredningsarbete, som de trodde skulle kunna resultera i konkreta beslut. Där emot hade de norska ledamöterna i utskottet en mera pessimistisk syn på det hela och framhöll de svårigheter, som skulle komma att infinna sig, i varje fall för Norges vidkommande.

Det var i detta läge, som Nordiska rådet sammanträdde. Där tog man ställning till denna rapport, och resultatet blev ju som bekant, att rådet med mycket stor majoritet i princip uttalade sig för att länderna borde söka förverkliga en gemensam nordisk marknad. Det var alltså ett principiellt ställningstagande av, som jag ser det, mycket stor betydelse. Man avgjorde där frågan: Skall vi fortsätta eller inte? Det kan visserligen uttryckas på olika sätt. Herr Bra-

conier sade, att nu gäller det att gå från ord till handling, och det kanske fanns även den parollen vid Nordiska rådets sammanträde. Men det kanske fanns en annan grupp som sade, att nu gäller det att gå till förhandling, och det är det senare, som jag tycker mest karakteriserar läget.

Man kan som herr Ohlin fråga: Vad har experterna under alla dessa år gjort, när man nu behöver tala om sådana detaljer som att undersöka diverse frågor, som uppenbarligen är av den karaktären att de bort kunna klarläggas tidigare? Jag är medveten om att man kan rikta sådana anmärkningar mot det bedrivna utredningsarbetet, men jag tror, att vad som är angeläget att poängtera är, att utredningsarbetet ändå har klarlagt åtskilliga av de förutsättningar vi har för att kunna fortsätta detta arbete nu. Det har med andra ord varit till nytta, och jag har den allra största högaktning för de människor, som visat detta tålmod att år efter år trots alla besvärligheter hålla det hela samman.

Jag uppfattar Nordiska rådets principbeslut och rekommendation på det sättet, att man rekommenderar regeringarna att undersöka, om det finns möjligheter att lägga till rätta de skiljaktigheter, som utan tvekan finns mellan de nordiska länderna, och ta bort de hinder, som föreligger för att uppnå de stora resultat, som jag hoppas vi alla vill uppnå.

Man rekommenderade vidare från Nordiska rådets sida att regeringarna borde ta det direkta ansvaret för dessa åtgärder och utse en särskild ledamot i varje land för att leda det fastsatta utrednings- och förhandlingsarbetet. Det är klart att det är ett steg framåt, och harpsundsmötet kom ju till av den anledningen, att man skulle försöka klarlägga procedurfrågorna, hur man skulle förfara, hur man skulle lägga upp detta framtida utrednings- och förhandlingsarbete. Det är egentligen detta som sked-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

de, och det har kungjorts i kommunikén från konferensen.

Om man kortfattat skulle försöka uttrycka vad som är nytt ifrån denna konferens, så kanske det skulle kunna ske på det sättet att man säger: Om vi skall kunna få en gemensam nordisk marknad till stånd, så är det ju tämligen uppenbart för alla, att det måste ske under sådana former, som kan förenas med våra internationella förbindelser. Det skall ske under sådana former, att vi kan vara kvar som undertecknare av GATT-avtalet och andra internationella avtal och konventioner. Det är alltså en första förutsättning. Det skall inte leda till att vi isolerar oss från världsmarknaden i övrigt. Då man har detta klart för sig och man vet, att GATT-avtalet säger, att skall man få till stånd att upprätta ett s. k. frihandelsområde för att få preferens för dessa tre samarbetande länder, så kan det endast ske under den förutsättningen, att en väsentlig del av den samnordiska handeln kommer med i ett sådant samarbete, alltså att en väsentlig del av den sammanlagda handeln mellan Nordens stater skall inrymmas i denna överenskommelse. Det är därför naturligt, om man vet vilka besvärigheter som den tidigare utredningen har mött att slumpvis ta ut den ena eller andra industrien, att man ställer sig den frågan: I hur stor utsträckning har vi en handel, som löper utan hinder av tullar? Om man börjar där, så finner man, att det är en rätt avsevärd del av varumarknaden som är tullfri. Man vet dessutom, att det kommer ett andra område, där en del av länderna har tullfrihet och ett annat land har mycket låga tullar. Om man syftar till att rasera hindren, borde ju motståndet mot att ta bort mycket låga tullsatser inte vara så svårt att övervinna.

Man kan gå ytterligare ett steg och säga, att det finns varuområden, där man har relativt låga tullar och där man har ett i långa stycken gemensamt in-

teresse att försöka åstadkomma en gemensam marknad. Märk väl, jag säger att man har gemensamt intresse av att dessa industrier kan arbeta på hela den nordiska marknaden. Det bör också vara ett område, där man kanske vågar ställa förhoppningar på att nå fram till en överenskommelse. Därför har vi tillåtit oss säga, att vi väljer det minsta motståndets väg för att undan för undan närma oss de allt svårare arbetsuppgifterna. Ty det har väl kammarens ledamöter alldeles klart för sig, att svårigheterna uppstår, när man gör sådana förändringar i tullsatser eller andra restriktioner, att det blir strukturförändringar inom något lands näringsliv. Det är då som svårigheterna kommer.

Man har nu frågat om denna kommuniké eller denna tidskriftsartikel, som talar om halvfabrikat och råvaror, skulle utsluta att man går vidare. Helt naturligt inte. Själva den metodik som man söker gå fram efter leder ju till, som jag sade, att det finns vissa områden när det gäller halvfabrikat och råvaror som ligger nära till. Hur långt man skall komma fram i denna första etapp har jag ingen uppfattning om. Om man först skall komma fram till en väsentlig del av den samnordiska handeln, innan vi går in till den s. k. GATT-organisationen och begär att få göra ett frihandelsområde eller en partiell tullunion, så kanske vi måste upp till två tredjedelar av denna handel eller något däromkring, och jag har för dagen ingen möjlighet att bedöma, hur snabbt man kan komma dit. Men det är ju dit som vi måste nå. Målet måste ju enligt mitt sätt att se vara, att vi skall kunna undanröja tullar och andra restriktioner inom våra länder och att vi skall få en gemensam tullnivå utåt. Jag tror inte att det går att komma fram på andra vägar, och detta måste vara målsättningen för vårt arbete.

Herr Ohlin frågar nu: Kommer verkligen de här experterna att ha tid med

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

dessas arbetsuppgifter? Kan de ägna sig tillräckligt åt detta arbete? På det vill jag svara, att det är min förhoppning att så skall ske. Jag är väl medveten om att vi måste tillsätta nya expertkommittéer för att utreda detaljproblem. Ett mycket viktigt sådant är att få en gemensam tullnomenklatur, att vi registrerar varorna i tullhänseende på ett likartat sätt. Här i Sverige har vi redan nu utfört ett mycket omfattande arbete för att gå över till den s. k. Brysselnomenklaturen, men jag kan gott säga att i våra grannländer Danmark och Norge har man inte kommit så långt i detta avseende. Vi tvingas vidare att få en gemensam handelsstatistik, och båda dessa arbetsuppgifter måste vi uppdraga åt särskilda experter att verkställa. De är av sådan speciell karaktär att man måste ha särskilda sakkunniga för detta.

När det gäller skillnaden i konkurrensförhållande mellan länderna, alltså skatter, acciser och andra pålagor — det kommer in en massa andra ting också — får man även där fundera på att anlita särskilt sakkunniga experter för dessa arbetsuppgifter, och jag är alldeles på det klara med att innan man kommer fram till att kunna rekommendera ett beslut, måste vi ha en översikt även över detta område.

Herr Ohlin frågade, vad vi tänker göra i fråga om jordbruket. Det är ju så, att man från början tagit undan hela jordbruksnäringen i detta arbete med tanke på att man har så långt gående regleringar inom denna näring, i varje fall när det gäller Sverige och Norge. I GATT-avtalet har man också speciellt undantag för handeln med jordbruksprodukter. Jag tror det är särskilda besvärigheter som här möter oss, men det hindrar ju inte att man i den mån det är möjligt skall se till att få fram ett samarbete även här.

Jag skulle kanske tillägga att de olika tolkningar, som man givit uttryck för här angående vilka direktiv som skulle

gälla för de sakkunniga, hoppas jag skall kunna undanröjas i och med att direktiven för detta arbete blir offentliggjorda. Jag hoppas det blir antingen under dagen eller morgondagen. Vi är tveksamma om de former under vilka detta utredningsarbete skall redovisas för riksdagen och på vilket sätt riksdagen skall erhålla informationer. Alla söker ju former för att kunna informera riksdagen, och det skall från min sida inte behövas sägas att vi skall dölja vad som företagits. Detta är ett arbete av sådan karaktär att målet är satt mycket högt. Åtskilligt i tiden tyder på att de små staterna måste finna former för ett samarbete av fastare karaktär, ty de är nu handikappade av det förhållandet att de har alltför små marknader. Om vi här i Sverige kunde få arbeta på en marknad med 14 miljoner människor i stället för 7 vore det en stor favör. För våra grannländer Norge och Danmark blir favörerna proportionellt större eftersom deras marknad nu är ungefär bara hälften av vår. Man har ju i ett par fall kunnat få till stånd internationella överenskommelser. Jag tänker på Beneluxländerna och på kol- och stålunionen, där man försöker utnyttja de förmåner som en större marknad ger. Det är nog ingen tvekan om att det lönar sig både att mobilisera all möjlig sakkunskap, all den energi och vilja vi förmår prestera och dessutom utrusta oss med tålamod om vi skall kunna hålla denna tanke levande och försöka finna konkreta uttryck för viljan till samarbete mellan de nordiska staterna på det ekonomiska området.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr handelsministern råkade tydligen ut för ett missförstånd. Jag frågade inte om regeringen helt tänkte utesluta färdigfabrikaten från detta arbete, utan frågan gällde om det var riktigt att man på detta första stadium skulle begränsa sig till råvaror

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

och halvfabrikat. Där tillät jag mig uttrycka den uppfattningen att detta inte var klokt, och harpsundskommunikén tyder inte på en sådan begränsning. Men däremot gör herr Grafströms artikel det och handelsministerns sista yttrande, vilket jag i så fall skulle beklaga.

Vidare kvarstår fortfarande oklarhet om harpsundskonferensens beslut på den avgörande punkten. Har man bara beslutat sätta i gång utredningar, eller har man beslutat söka förverkliga Nordiska rådets rekommendationer? I det ena fallet är det fråga om en helt förutsättningslös utredning, i det andra fallet är det fråga om en utredning där man i viss mån bundit sig i förväg. Alla inser ju, att om man verkligen vill så kan man komma ett bra stycke på väg. Frågan är alltså: Är utredningarna efter harpsundskonferensen lika förutsättningslösa som de var dessförinnan, eller har regeringarna i likhet med det Nordiska rådet bundit sig för en viss principiell inställning? Har det härvidlag skett något vid konferensen eller inte?

Sedan var det ytterligare ett missförstånd, som jag är angelägen undanröja om det uppkommit. Herr handelsminister, jag anmärkte ingalunda på experterna och det arbete de gjort eller inte gjort mellan 1950 och 1954. I den mån jag framförde någon kritik på den punkten var den riktad mot regeringarna som bär ansvaret. Jag ansluter mig inte till den understundom i handelsministerns eget parti framträdande tendensen att fria en regeringsledamot och angripa honom underlydande tjänstemän. Nej, herr handelsminister, jag skall — och därvidlag riktar jag mig speciellt till den nye samarbetsministern — ständigt utkräva ansvaret av det ansvariga statsrådet och inte av underlydande tjänstemän.

Sedan bara några ord om mångsyssleriet och om huruvida vederbörande har tillräckligt med tid för sitt arbete. Det är verkligen en viktig sak. Handelsmi-

nistern hoppas att experterna skall ha tillräckligt med tid till sitt förfogande. men när jag ser vad dessa människor — och jag känner inte bara de svenska utan också några av de andra ländernas — har att göra, frågar jag mig, om de kan ha tio procent av sin tid disponibel för dessa arbetsuppgifter. Om de inte kan det och mera till undrar jag om de som får dessa arbetsuppgifter verkligen får tillräckligt goda arbetsförutsättningar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är alldeles klart att konferensen på Harpsund innebar ett beslut om att försöka förverkliga Nordiska rådets rekommendation. Vi skall därför utreda hur snabbt vi kan komma fram till ett sådant förverkligande. Men detta är ju ingen garanti för att regeringarna faktiskt kommer att fatta beslut om allt det nya som diskuterats.

Om jag förstod herr Ohlin rätt, undrade han om detta innebär något mera konkret än vi haft tidigare. Ja, vi har accepterat Nordiska rådets rekommendationer, och regeringens utredningsmän skall givetvis ha nödig tid för sitt utredningsarbete, ty självklart är att det bakom utredningarna ligger ett allvarligt önskemål om att förverkliga rådets rekommendationer.

Att herr Ohlin är glad över att få utkräva ansvar från ett ansvarigt statsråd förstår jag. Jag skall också för min del så långt som möjligt försöka låta bli att lägga ansvaret på tjänstemännen och i stället bära det fulla ansvaret själv. Vad beträffar experternas möjligheter att disponera nödig tid för sitt utredningsarbete så vet vi ju alla, att många av dessa kunniga och insiktsfulla människor är hårt arbetstyngda, men jag uttalar ändå en förhoppning om att de skall få nödig tid för detta arbete och skjuta övriga saker åt sidan.

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

Vi har ju många människor med mycket stora arbetsbördor, vilka ändå hinner med en hel del extra arbete — det är ju bl. a. herr Ohlin ett gott exempel på.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! När jag tog upp frågan om Nordiska rådet och den svenska konstitutionen i remissdebatten, var det inte därför att jag på något sätt är motståndare till en utvidgning av det nordiska samarbetet. Tvärtom! Inte heller gjorde jag det därför att jag ville rikta någon kritik mot regeringen, utan det var därför att jag fann att vi här även har ett principiellt mycket viktigt konstitutionellt problem, som någon gång borde dryftas i riksdagen.

Jag skall inte nu uppehålla mig vid § 60 i regeringsformen. Den saken har redan berörts av herr Braconier. Jag har självfallet aldrig menat, och menar inte heller i dag, att regeringen har brutit mot någon bestämmelse i regeringsformen. Men vi kan inte komma ifrån att bevillningsmakten ligger hos riksdagen. När man därför diskuterar en så omvälvande ordning som inrättandet av en nordisk tullunion, måste man från alla parter visa tillbörlig hänsyn till riksdagens rätt att fritt och obundet fatta beslut i den frågan. Jag kan inte och skall inte här på samma sätt som herr Ohlin gå in på alla de perspektiv som öppnar sig i samband med frågan om en tullunion. Jag tror emellertid, att vi alla är tillräckligt sakkunniga för att kunna konstatera, att det är oerhört många problem involverade i denna fråga. Jag pekar först på valutapolitiken och frågan om ett nordiskt gemensamt mynt. De båda sakerna kommer automatiskt in i bilden. Vidare är väl också frågan om de indirekta skatterna — kanske också de direkta — inkluderad. Såvitt jag förstår kan också investeringspoli-

tiken komma att bli berörd i sammanhanget, och jag vet att i varje fall en del nationalekonomer, som varit engagerade i det nordiska samarbetet för den svenska regeringens räkning, hyser den uppfattningen. Vidare har vi frågan om jordbrukspolitiken. Så noggrant reglerat som jordbruket nu är i vårt land, måste vi alltid ställa oss den frågan, hur det skall gå med denna reglering — och kanske också med det svenska jordbruket — om ett mycket intimt ekonomiskt samband med Danmark kommer till stånd. Även beredskapssynpunkterna tränger sig härvid på så länge som två av de tilltänkta deltagarna i den nordiska tullunionen för en annan utrikespolitik och har ett annat utrikespolitiskt engagemang än Sverige. Jag kan vidare tänka mig att fraktpolitiken kan komma att beröras, likaså även lönefrågorna, vilka herr Ohlin nyss berörde. De kan måhända inte regleras statligt, men de faktorer som påverkar lönerna kan komma att regleras. Nu har visserligen handelsministern i sitt mycket värdefulla anförande framhållit, att meningens är att här gå fram i etapper. Jag har emellertid inför denna kammare velat betona — vilket är ganska självklart — att det är en lång rad av de allra viktigaste ekonomiska frågorna, som på ett eller annat sätt i högre eller lägre grad, direkt eller indirekt, beröres av förverkligandet av en tullunion, och det är mot bakgrunden härav som det måste vara en ganska naturlig önskan från riksdagens sida att sättas i tillfälle att följa behandlingen av dessa frågor så nära som möjligt.

Frågan om en nordisk tullunion, som aldrig debatterats i riksdagen, har vid det här laget varit aktuell och föremål för utredningar i sju år, och under hela denna tid har vi nog alla haft den uppfattningen, att regeringen har varit mycket positivt inställd till densamma — alltså även före Harpsund. Vi kan

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

givetvis förebrå oss själva för att vi inte har åstadkommit en riksdagsdebatt i saken genom att ta upp den interpellationsvägen, vilket vi självfallet har haft rätt att göra. Men det förefaller mig som om det naturligare ändå varit att regeringen själv på det ena eller andra sättet hade bringat den inför riksdagen.

Ytterligare vill jag också säga några ord i den konstitutionella frågan. Jag förstår visserligen av utrikesministerns svar att denna kommer tillbaka, men jag vill ändå redan nu framföra ett par synpunkter utöver dem, som jag anförde sent på natten under remissdebatten. Berättelseformen måste väl sägas vara det naturliga, alltså att en berättelse avlämnas från Nordiska rådet via regeringen till riksdagen. Men om det skall vara något bevänt med denna berättelse, och om riksdagen skall ha tillfälle att i aktuell tid göra en opinion gällande, så bör den berättelsen komma i anslutning till Nordiska rådets sammanträde. Det ser inte ut som om det över huvud taget skulle avlämnas någon berättelse till höstriksdagen — den är ju redan mycket långt framskriden — och det kommer sålunda att dröja minst ett halvt år efter Nordiska rådets sammanträde i somras, innan vi får tillfälle att diskutera rådsrådets resolutioner. Men då är vi ju nästan framme vid nästa Nordiska rådets sammanträde, såvitt vi inte passerat det.

Nu vill jag principiellt deklarerar, att jag inte tror att informationen är det allra väsentligaste. Jag skulle snarast vilja påstå att konsultationen är det viktigaste. Vi vet ju att interpellationer är av blandat värde. Naturligtvis kan man många gånger både direkt av statsråden i det första svaret och indirekt under den fortsatta debatten få många värdefulla upplysningar, men hur många ledamöter är beredda att på basis av ett interpellationssvar kasta sig in i en debatt och verkligen ta ställ-

ning? Det skall vara mycket nöta politiska frågor för att ledamöterna i allmänhet skall vara beredda att på basis av ett interpellationssvar ta någon fastare ståndpunkt eller ge uttryck för en preciserad opinion. Det viktigaste är därför att vi får någon form av konsultation i sådana fall, där det måste vara av intresse för regeringen att inhämta riksdagens uppfattning eller att bereda riksdagen en möjlighet att ge uttryck för sin uppfattning.

Därmed kommer jag till detta att en viktig sak synes mig vara att finna någon form varigenom berättelsen kan remitteras till olika utskott. Jag kan inte förstå, varför inte en sådan här berättelse skulle kunna remitteras till exempel till bankoutskottet — om det skall betraktas som det ekonomiska utskottet — eller utrikesutskottet eller bevillningsutskottet, allt efter omständigheterna och allt efter bedömande från talmännens sida. På det sättet skulle det bli en möjlighet för riksdagen att pröva frågorna litet mer ingående och att om anledning därtill finnes göra uttalanden i form av riksdagskrivelser till Kungl. Maj:t.

Jag vill till sist säga att vi dagen efter remissdebatten, alltså dagen efter det statsministern och jag utbytte vissa meningar angående denna information och konsultation, kunde läsa i tidningarna om hur man i Norges storting samma dag haft en diskussion på tio timmar — vilket jag inte hade någon kännedom om — angående den nordiska tullunionen och nordiskt samarbete över huvud taget.

Jag har här i min hand allt tryck från det norska stortinget rörande det nordiska ekonomiska samarbetet i år. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på att det norska stortinget på försommaren enhälligt antog en resolution, varur jag ber att få översätta direkt från nynorskan något som måste betyda följande: Stortinget uppmanar re-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

geringen att hålla stortinget à jour med eventuella händelser och förändringar (»tidningar», står det ordagrant) så att stortinget får tillfälle att självständigt (»på frit grunning» som det heter) ta ställning till alla dessa ting, alltså utan att vara bundet i förväg av mer eller mindre definitiva utfästelser ifrån regerings- och riksdagsledamöter.

Senare har den norska regeringen — vilket ju den svenska inte har gjort — under sommaren till stortinget avlämnat en utredning om ett närmare ekonomiskt samarbete i Norden. Den är utarbetad av handelsdepartementet i samarbete med »intresserte departement», som det står; den ser ut att vara mycket fyllig och innehållsrik. Därefter följer som nästa intressanta dokument utrikesutskottets och konstitutionsutskottets utlåtande rörande denna berättelse, och även detta är — för att vara i Norge, där utskottsutlåtandena eljest inte är så utförliga — ett mycket grundligt dokument där olika riktningar eller fraktioner, som det heter, redovisar sin ställning.

Slutligen kommer då den debatt som ägde rum samtidigt med remissdebatten i Sverige och som pågick i ungefär tio timmar och där redan vid debattens början 40 talare var anmälda. Redan vid debattens början var alltså nära en tredjedel av hela stortinget anmäld på talarlistan, varför man måste genomföra tidsbegränsning för att inom rimlig tid kunna komma fram till ett beslut. Vid debattens slut stod åtskilliga yrkanden emot varandra, ett t. ex. från venstres ledare, ett från bondepartiets ledare och ett från regeringspartiet. Det blev alltså voteringar, och i dessa segrade regeringspartiet.

Jag har med detta velat komplettera vad jag yttrade i remissdebatten. Jag kan inte finna någon som helst skillnad mellan det intresse, som den svenska riksdagen måste ha av att få av-

göra dessa frågor så att säga fritt och oprejudicerat, och det intresse härav, som det norska stortinget har. De båda ländernas konstitutionella bestämmelser i bevillningsfrågor är precis desamma, och deras sakliga intressen måste i detta fall också fullständigt sammanfalla. Detta säger jag utan någon som helst kritik emot regeringen men såsom en önskan för framtiden.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! I anledning av herr Håstads inlägg skulle jag gärna vilja framföra några synpunkter. Jag är enig med honom om att det är önskvärt att det emellanåt ges tillfälle för riksdagen att diskutera de nordiska samarbetsfrågor, som förekommer i Nordiska rådet och kanhända även utanför den ramen, och att regeringen för sin del bör söka medverka till att sådana tillfällen ges. Jag tillägger strax att, såsom herr Håstad själv har anmärkt, det ju står riksdagsledamöterna fritt att själva ta initiativ härvidlag genom interpellation eller på annat sätt. Men det hindrar inte att det kan vara alldeles riktigt — jag håller med om det — att man söker finna någon form som kan mera reguljärt användas för redovisning av vad som har förekommit i Nordiska rådet.

Om jag får säga ett par ord om det norska systemet vill jag påpeka att det första dokumentet, som norska regeringen lämnade till stortinget i somras, var det nordiska samarbetsutskottets rapport med en i vederbörande departement verkställd bearbetning och redovisande ett ställningstagande, som i viss mån skilde sig från de norska ledamöternas ståndpunkt i samarbetsutskottet. Dessa dokument från regeringen remitterades till vederbörande utskott i norska stortinget och blev där föremål för debatt. Frågan behandlades i stortinget före Nordiska rådets session.

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

Tydligen blev det en så vidlyftig behandling i detta fall på grund av att det rådde så delade meningar i Norge om dessa frågor. Hela vägen var man splittrad, och stortinget var ju kluyet nästan mitt itu när det gällde att ange ett ställningstagande.

Efter Nordiska rådets session i augusti lämnades av stortingsdelegationen en rapport, inte till regeringen utan till stortinget. Denna delegaternas rapport till stortinget remitterades till utskott och blev föremål för behandling där, varefter den gick vidare till stortinget in pleno. I Norge har man alltså den möjligheten, att delegaterna rapporterar direkt till stortinget utan regeringens mellankomst. Jag vill bara påpeka, att det var en sådan rapport som förelåg vid den sista behandlingen i stortinget.

Jag har intrycket att herr Håstad tänker sig att riksdagen skall på ett mycket tidigt stadium inta en principståndpunkt i de olika frågor, som är föremål för samarbetet. Jag föreställer mig dock, att det kommer den svenska riksdagen högst ogärna att göra. Det kan säkert mycket väl bli en debatt, som är instruktiv och kan ge orientering om hur de olika partierna ser på frågorna, men jag tror knappast att riksdagen önskar slå fast en ståndpunkt i sådana här stora frågekomplex, innan de är bättre utredda och innan de har på vanligt sätt lagts till rätta för konkreta beslut.

Det ligger kanske annorlunda till om hela frågan är mycket omtvistad. Då kan det vara möjligt att man från en oppositions sida t. ex. skulle vilja få fram ett uttalande, vilket samlade till kritik mot en viss politik, som regeringen håller på att förbereda. Men om det, såsom det förefaller mig i detta fall, i stort sett råder enighet om de allmänna riktlinjerna och om det dessutom bereds tillfälle att i utrikesnämnden förbereda de olika konferenser som

hålls, så tror jag inte att den svenska riksdagen har en önskan att fatta principbeslut i frågor av denna art.

Herr Ohlin pekade på den obenägenhet som man, jag tror allmänt, hyser på svensk sida mot att ha direktiv från riksdagen, innan man går till Nordiska rådets session. Denna uppfattning — som nu också herr Ohlin gav uttryck åt — att det knappast kan vara lämpligt med hänsyn till Nordiska rådets framtida utveckling att delegaterna kommer med bundna händer — därigenom alltså att det har varit en riksdagsbehandling i förväg, som mer eller mindre fastslår ett ställningstagande — denna uppfattning har kommit fram i olika sammanhang på svensk sida.

Nu klagade herr Håstad litet över att det kanske blir ett dröjsmål. Om riksdagen vill göra sin röst hörd, borde detta enligt hans mening ske omedelbart efter Nordiska rådets session. Jag kan inte se att det har någon som helst betydelse, om riksdagen får denna fråga till behandling i år eller om den får den nästa år. Vad som skett har ju tilldragit sig på ett så förberedande plan, att ställningstagandet av riksdagens egna delegater ju inte gärna kan innebära någon fara för ett föregripande av riksdagens ställningstagande, även om berättelsen om Nordiska rådets session kommer nästa år i stället för nu. Jag tror det är viktigare att man inte förhastar sig när det gäller att bestämma formerna för denna kommunikation mellan regeringen och riksdagen. Som jag nämnde i mitt interpellationssvar har jag bett att få och även redan haft en debatt om detta i utrikesutskottet och väntar att inom de närmaste dagarna få ytterligare en debatt där. Jag tror man skall tänka sig för och försöka komma fram till en form, som är praktisk och tillfredsställande för både regering och riksdag. Jag tycker som sagt inte det är någon särskild brådska med att redovisa Nordiska rå-

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

dets förhandlingar. De är ju offentliga och finns tillgängliga för riksdagen. Om det blir tillfälle till en debatt i december i år eller om det blir det först någon gång i början av nästa år kan enligt min uppfattning inte ha någon som helst betydelse.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte så säker på att tidpunkten för en berättelse till riksdagen inte har någon betydelse, Nordiska rådet skall ju sammanträda nästa gång den 28 januari. Vore det inte lämpligt att man hade diskussionen om rådets andra sammanträde avklarad innan det tredje sammanträdet börjar? Detta synes mig vara ganska naturligt, och därför tycker jag att det hade varit bättre att nu inte skjuta på berättelsen och debatten till nästa år.

Hans excellens har, vilket jag kan förstå, inte hunnit ta del av alla dessa papper från norska stortinget. Men det föreligger — som jag yttrade — i Norge en akt utöver den som vi fått i Sverige, nämligen en utredning från norska handelsdepartementet tillsammans med intresserade departement. Det var den framställningen och alltså inte berättelsen som behandlades av stortinget den 26 oktober. Det framgår redan därav, att utrikes- och konstitutionskommitténs utlåtande till största delen, efter en historik på de fyra första sidorna, handlar just om denna berättelse, som alltså regeringen avgivit till stortinget. Jag betonar att det var regeringen som avgivit berättelsen. Den andra berättelsen, från Nordiska rådets norska delegation, har så vitt jag vet inte kommit upp i stortinget och blivit föremål för behandling. Jag kan överlämna handlingen till Ers excellens för kontroll. Här är också den andra handlingen, nämligen utskottets betänkande.

Nu säger excellensen, att i Norge råder det delade meningar om en tull-

union, och alltså behöver man där ha bättre kontakt med stortinget. Vad vet vi om olika meningar i Sverige? Det finns ju ingen människa som under dessa år har haft tillfälle att uttala någon mening, ty ingen har blivit orienterad eller tillfrågad. Om man skall bli orienterad i dessa frågor får man gå till oerhört vidlyftiga studier av material, som inte presenteras oss som riksdagsmän, utan som vi såsom andra medborgare har att skaffa. Jag anser verkligen, att det har varit en stor brist i detta arbete, att kontakten med den svenska riksdagen varit så liten i denna centrala fråga.

Att man sedan inte skall fatta förhastade beslut och binda sig i onödan tycker jag är självklart. Beslutsformen är i detta fall en sekundär fråga, men det är kontakten, möjligheten till uttalanden från riksdagens sida och nödvändigheten för regeringen att konsultera riksdagen som för mig har varit avgörande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! Jag vill ju inte vara oartig mot herr Håstad, men jag tror i alla fall att det är han som har orätt här. Jag sade i mitt första anförande att nordiska samarbetsutskottets rapport överlämnades av regeringen och att vederbörande departement gjorde en bearbetning varvid det kom ett modifierat ställningstagande till uttryck. Såvitt jag kan se i de dokument som herr Håstad just har satt i min hand står det där, att man har fått bland annat samarbetsutskottets rapport och att vederbörande departement har givit uttryck åt sin ställning till frågan. Ja, jag skall inte uppehålla kammaren mera med den saken. Jag har kanske inte tillfälle att granska alla dessa handlingar, men jag vet inte hur detta i sak ändrar det som jag förut framhöll här,

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

nämligen att det har avgivits en berättelse om Nordiska rådets session från stortingsdelegationen direkt till stortinget. Det är alltså inte den norska regeringen som har givit någon rapport om det Nordiska rådets session.

Herr Håstad känner sig här så utanför, som om han plötsligt hade blivit överrumplad av alla de vittgående beslut som har fattats i Nordiska rådet. Men han har väl åtminstone varit med om att välja delegater, så han bör inte vara alldeles främmande för saken. Det Nordiska rådet sammansätts ju av delegater från riksdagens kamrar, och dessa delegater har ändå, tror jag, i någon mån de olika riksdagspartiernas förtroende. Herr Håstad bör alltså inte vara fullständigt främmande för de projekt som har diskuterats nu i två sessioner inför Nordiska rådet.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad det sista beträffar tror jag inte att jag är så oerhört främmande för dessa ting, eftersom jag har möjlighet att läsa rapporter och dessutom ganska väl försökt följa med diskussionen, men jag anser mig inte ha fått en sådan sakkunskap, i varje fall inte tack vare regeringens bemödanden, att jag har en deciderad uppfattning i alla de sakspörsmål som är förknippade med detta samnordiska problem.

Men detta var ju en utveckling från utrikesministerns sida. Frågan är nu den: Har regeringen i Norge gjort något mera än regeringen i Sverige för att hålla kontakt med vederbörande parlament? Jag har ju lämnat fram till hans excellens ett särskilt betänkande, som det norska handelsdepartementet har avgivit. Och just detta betänkande var det som behandlades av norska stortinget den 26 oktober. Detta är ju fakta, och det är dessa fakta jag har velat bringa till kammarens kännedom.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! Jag är ledsen, men jag påpekade redan för en god stund sedan att norska regeringen lade fram samarbetsutskottets rapport och i det sammanhanget också att man hade en bearbetning där man gav uttryck åt ett något ändrat ställningstagande. Det är ju det papperet som herr Håstad lämnade i min hand. Där refereras de danska och svenska delegaternas ställning å ena sidan och de norska delegaternas å den andra, och där söker departementet lägga det hela till rätta en smula. Jag har ju hela tiden varit medveten om att norska regeringen före Nordiska rådets session lade fram ett betänkande i dessa frågor för stortinget. Det har jag inte ett ögonblick förnekat utan tvärtom, jag sade det själv i mitt tidigare inlägg. Men jag förklarade på samma gång att en speciell orsak till att man där alltså föranledde direktiv till stortingsdelegaterna genom att lägga fram frågan för stortinget och få en debatt före sessionen var att det var en så stark splittring i Norge i dessa frågor och att det därför hade varit särskild anledning för norska regeringen att få fram frågan i stortinget.

Jag vet mycket väl att det finns olikheter i vår parlamentariska praxis när det gäller meddelanden till parlamentet. I Norge lämnar ju exempelvis delegaterna i Förenta Nationerna också fram rapporter direkt till stortinget, och stortinget får särskilda tillfällen till debatter. Men jag tror alltså att den första framställningen jag gav var riktig, trots allt vad herr Håstad nu säger.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tydligen fastslå, att det klart och tydligt framgår av handlingarna, för det första att stortinget på försommaren enhälligt begärde fortlöpande rapporter, för det

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

andra att norska regeringen har avgivit en särskild rapport, som det inte finns motsvarighet till i Sverige, och för det tredje att det var denna rapport som var huvudföremålet för behandlingen i norska stortinget den 26 oktober. Dessa tre saker är fakta, och dem kan man inte på något vis komma ifrån.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är i princip alldeles riktigt som utrikesministern säger, att vi har ett väldigt material, men jag påpekade i mitt första anförande att när det gäller en så omdebatterad fråga som de skattefria varorna i Öresund finns det i Nordiska rådets protokoll inget utförligt material för bedömande av denna fråga. Om hans excellens utrikesministern studerar exempelvis före socialministern Möllers inlägg om den socialpolitiska kommitténs verksamhet skall han finna belägg för min uppfattning. Jag har försökt komma till klarhet om vad som beslutats i denna fråga, om Nordiska rådet fattat definitivt beslut i densamma. Det utgör ett ganska svårt problem även för dem som studerat handlingarna noggrant. Än svårare bör det då vara för allmänheten att få klarhet i handläggningen av frågan.

Nu är ju Nordiska rådet en ny institution. Man kan därför inte begära att handläggningen av alla frågor skall bli felfri. Härtill kommer att man från danskt håll, såvitt jag förstår, velat undvika debatt i denna fråga, vilket satt sina spår på utskottsbehandlingen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Sedan jag begärde ordet har herr Håstad hållit sitt första anförande, och jag kan i allt instämma i detta. Jag har nämligen den uppfattningen att det inte är tillräckligt, att frågorna föreläggs riksdagen för diskussion när utrikesledningen redan i rätt

stor utsträckning tagit ståndpunkt. Riksdagen bör på ett tidigt stadium lämnas informationer, som riksdagen kan ta ställning till innan definitiva beslut fattas. Jag anser detta vara absolut nödvändigt, ty annars ställs vi här inför fullbordade fakta, och riksdagens beslutanderätt är då borta.

Naturligtvis har också jag varit med om att välja ombuden i Nordiska rådet, men därmed har jag självfallet inte avhänt mig mitt krav på att genom dessa ombud informeras om hur de olika frågorna skall behandlas. Jag förutsätter att det när Nordiska rådet sammankallas har upprättats en föredragningslista över de ärenden som skall behandlas, och det vore väl inte mer än rätt att man gick in för det systemet att ombuden åtminstone i de olika riksdagsgrupperna lämnade en redogörelse för de frågor som skall behandlas. De olika grupperna kunde då säga sin mening i det ena eller andra hänseendet. Om så kan ske anser jag att riksdagen i viss grad är ställd inför de olika uppgifterna och på det stadiet kan ge sin mening till känna. Jag tycker emellertid, som sagt, att riksdagen bör informeras på ett tidigare stadium än vad som hittills varit fallet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! Herr Rubbestad tycks antyda att riksdagens delegater i Nordiska rådet har gått för långt i sina ställningstaganden, och jag skall inte blanda mig i denna debatt mellan honom och de förtroendemän som han och de andra ledamöterna har valt.

Som jag tidigare har sagt vill jag gärna medverka till att det i riksdagen med en viss regelbundenhet blir tillfälle till debatter angående vad som sker i Nordiska rådet. Däremot tror jag inte att det skulle vara riktigt — det har jag redan tidigare framhållit — att riksdagen ger direktiv till delegaterna. Det

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

kan finnas olika meningar om den saken, och jag tycker det är angeläget att de delegater som riksdagen sänt till Oslo ger sin mening till känna så att man får klarhet i om de verkligen själva ser på denna sak så, att de skulle vara förhindrade att deltaga i de beslut om rekommendationer, som förekommer i Nordiska rådet, utan att ha något slags förhandsdirektiv från kamrarnas sida.

Jag vill slutligen för herr Rubbestad understryka, att regeringens medlemmar varken har rösträtt i eller för övrigt är delegater i Nordiska rådet. Regeringens medlemmar känner därför mycket mindre än riksdagsdelegaterna till vad som förekommer i Nordiska rådet och vad som där förberedes i de olika utskotten.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Debatten har nu pågått länge och åtminstone i stor utsträckning kommit att röra sig om huruvida regeringen har försummat sig i fråga om den kontakt som bör förefinnas mellan Nordiska rådet och den svenska delegationens huvudman, riksdagen. Om man ser frågan från rent allmän synpunkt är det knappast riktigt att anklaga regeringen för att inte kontakten varit tillräcklig. Detta Nordiska råd är ju helt och hållet en riksdagens egen affär. Riksdagen utser en delegation liksom det norska stortinget och det danska folketinget gör, och delegaterna sammanträder på sina huvudmäns vägnar, alltså på parlamentens men icke på regeringarnas vägnar.

I princip är det naturligtvis mycket önskvärt att det finns en intimare kontakt mellan delegationen och riksdagen. Inte så att riksdagen skulle sakna tillräcklig information, ty sådan erhåller den. Protokollen trycks, och varje riksdagsledamot är i tillfälle att läsa protokollen och informera sig om vad som har förekommit i det Nordiska rådet.

Däremot har riksdagen icke varit i tillfälle att diskutera de frågor som har förelegat i det Nordiska rådet. Detta är beroende på de egendomliga former som i den svenska riksdagen gäller för kommunikation mellan olika instanser och organ. Rådet kan ju inte skriva till riksdagen med mindre en grundlagsändring kommer till stånd, och det har inte medhunnits. Jag kan medge att det kanske är en sak som har blivit förbisedd, och jag får väl som andra ledamöter av Nordiska rådet ta min del av anklagelserna härför. Inom den svenska delegationen är vi allesammans mycket intresserade av att finna en form, varigenom Nordiska rådets arbete på något sätt redovisas för den svenska riksdagen och riksdagen får tillfälle att diskutera vad Nordiska rådet har gjort.

I samband med frågan om en information vill jag passa på att något bemöta vad herr Rubbestad här sagt. Riksdagsgrupperna har visserligen inte efter rådets andra session fått någon information, naturligtvis närmast beroende på att denna session hölls så sent som i augusti månad, men efter första sessionen blev åtminstone vår riksdagsgrupp informerad om vad som förevarit. Jag hade själv äran att inför gruppen redovisa förhandlingarna i Köpenhamn och de resultat, som dessa givit, och delegationens verksamhet blev från gruppens sida godkänd, d. v. s. det förekom inte någon som helst opposition däremot. Om det inte skett någon sådan information i de andra riksdagsgrupperna, beror det väl närmast på försummelser från gruppledningarnas eller delegaternas sida. Däremot kan man inte rimligen anklaga regeringen för någon försummelse, därför att någon rapport inte avgivits inför riksdagsgrupperna.

Medan jag har ordet vill jag också instämma med de talare, som här har framhållit att Nordiska rådets representanter från den svenska riksdagen icke

Svar på interpellation ang. informationer rörande de resultat, som nåtts under det nordiska ministermötet på Harpsund.

bör resa till rådets sammanträden med bundna mandat. Ingen svensk riksdagsman erkänner en sådan ordning som att han själv skulle komma till riksdagen med bundet mandat, och när riksdagen i sin tur skickar representanter till en annan församling, som därtill icke äger att besluta utan endast göra uttalanden och rekommendationer, så bör väl ändå icke dessa representanter förses med bundna mandat. De bör i stället ha full frihet att framföra sin mening under de överläggningar som äger rum i rådet. Riksdagen får sedan bedöma, huruvida de har handlat riktigt.

Däremot är det givet att representanterna i Nordiska rådet måste befinna sig i en sådan allmän kontakt med den svenska riksdagen, att de städse känner sig i stort sett framföra de meningar som riksdagen hyser. Det är ju det enda sätt, på vilket samarbetet inom Nordiska rådet kan ge praktiska resultat. Alla förutsätter väl också utan vidare att en sådan kontakt skall finnas, och jag har åtminstone för mitt vidkommande alltid arbetat inom Nordiska rådet i en känsla av att den svenska riksdagen i stora drag hade samma mening som jag framfört i rådet.

I detta sammanhang vill jag gentemot herr Håstad säga, att visserligen har icke den svenska riksdagen varit i tillfälle att göra ett direkt uttalande om sin ställning till frågan om ett vidgat ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna, men jag har hela tiden utgått ifrån att det i den svenska riksdagen finns en överväldigande majoritet för ett sådant utvidgat samarbete. Jag är tämligen övertygad om att därest riksdagen verkligen sattes i tillfälle att göra ett uttalande i frågan, så skulle detta uttalande bekräfta min uppfattning om vad riksdagen i detta fall tänker.

Jag vill till sist upprepa, att vi inom rådsdelegationen är mycket intresserade av att finna en form, varigenom

riksdagen får möjlighet att diskutera vad Nordiska rådet gjort, och en sådan form skall naturligtvis också kunna åstadkommas. Jag kan emellertid instämma med hans excellens herr utrikesministern däri, att det inte är värt att förhastna sig utan att vi bör ge oss tid till att finna den lämpligaste formen. Det spelar inte, såsom utrikesministern sade, någon större roll, om en debatt beträffande rådets verksamhet äger rum i december eller i januari. Men nu har det ju faktiskt redan ägt rum en sådan diskussion och riksdagen får ytterligare tillfälle att diskutera saken, när det blir fråga om ett anslag på tilläggsstat till Nordiska rådet för den tidskrift, Nordisk Kontakt, som rådet har beslutat utge. Vid nästa eller möjligen därpå följande plenum måste riksdagen besluta om ett sådant anslag, och då kan man åtminstone diskutera frågan, huruvida rådets beslut om utgivandet av denna tidskrift överensstämmer med den svenska riksdagens mening.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande proposition, nr 225, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 17 maj 1940 (nr 333) om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Hamrin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående införande av militär yrkesorientering på enhetsskolans schema.

Kammaren biföll denna anhållan.

Förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

§ 9.

Föredrogos vart för sig utrikesutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Indonesien; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 5 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner om förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* (I: 186) och den andra inom andra kammaren av herr *Birke* (II: 362), hade hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i syfte att snarast möjligt få till stånd betryggande förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 186 och II: 362 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundqvist* och *Birke* samt fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 186 och II: 362, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att snarast möjligt få till stånd betryggande förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *BIRKE* (h):

Herr talman! I den fråga, som vi nu behandlar, har jag en motion, som går ut på att man skulle åstadkomma en förbättring av hamnförhållandena ute vid Landsort. Detta är ingen ny fråga. Den har tidigare varit föremål för motion, nämligen år 1933. När statsutskottet då hade att ta ställning till motionen var det utomordentligt välvilligt. Det syntes utskottet önskvärt, att pengar redan för nästkommande budgetår skulle beviljas för detta ändamål, men med hänsyn till den statsfinansiella situationen beslöts, att så inte skulle bli förhållandet. Statsutskottet uttalade emellertid i sitt utlåtande önskvärdheten av att denna fråga skulle få en tillfredsställande lösning.

Analet lotsningar, som äger rum ute vid Landsort, har inte avtagit på senare tider utan varit i ständig tillväxt. Lotsningarna var t. ex. år 1938 bara 642 stycken. År 1951 var de inte mindre än 2 640. En betydande ökning av antalet lotsningar har alltså ägt rum. Därför är det, tycker jag, otillfredsställande med sådana hamnförhållanden, som kan vara riskabla för dem, som har att syssla med lotsningen. Det har sagts under hand, att några dödsolyckor i varje fall inte har inträffat, men jag anser personligen, att detta är en ganska klen motivering för att inte vidta åtgärder för bättre hamnförhållanden vid Landsort.

Jag finner därför, herr talman, att det finns starka skäl för riksdagen att följa den reservation, som avgivits till statsutskottets utlåtande av herr *Lundqvist* m. fl. och till vilken jag ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Norrby* (fp).

Herr *ANDERSSON* i Linköping (s):

Herr talman! Med rätta är vi stolta över det arbetarskydd, som finns här i landet, och vi är också glada över att frågorna kunnat lösas i bästa samförstånd mellan arbetare och arbetsgivare.

Förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

Allt som kan göras för att effektivisera arbetarskyddet sätter vi värde på.

Samma glädje kan man tyvärr inte känna inför de förhållanden, som i detta avseende råder vid Landsorts lotsplats. Här anser sig personalen icke möta den förståelse från arbetsgivarpartens sida, som den menar sig ha rätt att vänta. Önskemålet om en utbyggd vågbrytare har tydligen inte mottagits med det intresse, som borde vara att förvänta från arbetsgivarens sida.

Lotsyrket i sig självt är naturligtvis långt ifrån riskfritt, men det måste ändå vara arbetsgivarens skyldighet att se till att i största möjliga mån reducera de risker, som är förenade med arbetet. Detta är en uppgift, som åligger varje arbetsgivare, och detsamma måste ju också gälla för kungl. lotsverket. Generationer av lotsar har den uppfattningen, att rimliga säkerhetsanstalter icke har vidtagits vid Landsorts lotsplats, och det är av den anledningen, som föreliggande fråga har dragits inför riksdagen.

Vi måste också vara på det klara med att det är rätt stora ekonomiska värden, som här står på spel. Lotsbåtarna representera ingalunda små värden. Vidare är det genomsnittligen inte mindre än 5 000 fartyg om året, som begär lots vid Landsorts lotsplats, och dessa fartyg har ofta dyra laster. Rederierna kan med rätta begära en snabb lotshjälp, och en onödig väntan kommer härvidlag att medföra betydande kostnader för vederbörande.

Det är alldeles uppenbart, att stora svårigheter och risker är förknippade med arbetet vid just Landsorts lotsplats, och det hänger samman med de hamnförhållanden som råder där. Lotsarna själva betraktar det som ett rent under, att ingen katastrof hittills har inträffat. I den skrivelse, som personalen har tillställt första avdelningen av statsutskottet, har emellertid tydligt och klart redovisats, att det ingalunda

har saknats katastroftillbud under senare år. Om man därtill lägger, att lotsbåtarna i regel fem å sex gånger varje höst inte kan gå ut och in i hamnarna på grund av att de i den västra löper risk att bli inblåsta och i den östra att bli sönderslagna, frågar man sig onekligen: Skall det verkligen vara nödvändigt att det inträffar en riktig katastrof, innan vederbörande rättar till dessa förhållanden?

Jag erkänner villigt, att statsutskottets uttalande, som innebär ett avslag på motionen med krav på utredning, är relativt välvilligt skrivet, men jag ifrågasätter ändå, om detta är tillräckligt för att få en ändring till stånd. Av den anledningen vill jag, herr talman, lämna min röst för reservationen.

I detta anförande instämde herr *Hedqvist* (s).

Herr *WARD* (s):

Herr talman! Det är klart att olika meningar kan anläggas på denna fråga, och jag respekterar de skäl som har anförts för motionärernas mening. Men vi inom statsutskottets första avdelning har inte kunnat ta ställning till denna sak isolerad. Risker är självfallet förenade med lotsarnas arbete, inte bara vid Landsort utan också på andra håll. Enligt de upplysningar som utskottet vid en föredragning har fått från lotsstyrelsen finns det platser, som har till och med ännu större behov av en upprustning än Landsort. Vi utgår från att ett ämbetsverk som lotsstyrelsen känner sig ansvarigt för sin personal och ägnar förhållandena på de olika platserna all tänkbar uppmärksamhet.

Vi hade en man uppe på avdelningen, vilken har haft en ledande ställning inom det mellersta lotsdistriktet. Han förklarade att det inte vore trängande nödvändigt att nu göra någonting i Landsort. Hans skäl härför var inte att inga olyckor hade inträffat — det vore ju ett dåligt argument — utan att man

Förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning.

hade vidtagit åtgärder som underlättar lotsarnas arbete. När denna fråga här diskuteras, har det inte nämnts någonting om den reservhamn som är anlagd norröver bara 4 km från västra hamnen. Meningen är att lotsarna skall använda denna hamn vid svårt väder eller när de får reda på att svårt väder är i antågande. Lotsstyrelsen har för övrigt den uppfattningen att lotsarna, även om man byggde en sådan vågbrytare som det nu är fråga om, i svårt väder i alla fall måste anlita denna norra hamn, som är bättre skyddad.

Vi anser, som jag nyss nämnde, att man vågar ha så stort förtroende för lotsstyrelsen, att den tar hänsyn till de svårigheter som anmäler sig i detta sammanhang. Statsutskottet har i det visserligen korta utlåtandet klart framhållit skälen för bifall till utskottets hemställan. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! När avdelningens ärade ordförande säger att lotsstyrelsen anför, att förhållandena är ännu värre på andra lotsplatser, måste jag konstatera att tillståndet är långt ifrån gott inom kungl. lotsverket.

Herr Ward upplyser också, att det finns en reservhamn eller nödhamn. Men denna betraktar lotsarna som minst lika farlig som någon annan att gå in i, i varje fall vid storm eller under mörker.

Den personal som är sysselsatt på platsen anser till skillnad mot vad som här gjorts gällande, att en vågbrytare skulle vara tillräckligt för att under alla förhållanden skapa människovärdiga villkor för arbetets utförande.

Jag håller gärna med avdelningens talesman om att det principiellt är riktigt att hysa största tilltro till ett statligt verk och att låta detta avgöra fågordningen i frågor av detta slag. Men det finns fall där man får göra undantag

från den regeln. Jag har den uppfattningen att detta är ett sådant fall.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av väckta motioner om utredning av möjligheterna att bygga billigare skolor; och

nr 167, i anledning av väckta motioner angående rätt för finska fosterbarn i Sverige att lika med svenska medborgare erhålla stipendium vid genomgående av skolor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckt motion om förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning.

I en inom andra kammaren av fru Nilsson och herr Holmberg väckt motion (II: 37) hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning, som snabbt inkomme med förslag om förbättrade ekonomiska villkor för ungdom, som ville skaffa sig yrkesutbildning.

Utskottet hemställde, att motionen II: 37 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det är allmänt känt att

Förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning.

möjligheterna till skolutbildning av alla slag i mycket hög grad är beroende av vederbörande elevs ekonomiska ställning. Det har som bekant också levererats en massa utredningsmaterial, som klart visar att det existerar ett faktiskt bildningsmonopol i vårt land. Särskilt när det gäller den högre undervisningen är det främst de ekonomiska faktorerna, som avgör vem som skall få utbildning. Statsmakternas åtgärder har inte varit tillräckligt genomgripande för att på detta område framkalla någon ny tendens. Studentsociala utredningen visade t. o. m., att det under den femtonårsperiod som föregick utredningens betänkande hade skett en försämring. I varje fall för universitetens del hade rekryteringen från socialgrupp tre minskat i förhållande till rekryteringen från befolkningsgrupper med bättre ekonomiska förhållanden. Även från andra skolområden är den allmänna erfarenheten, att det antingen inte finns någon tendens alls till demokratisering eller också att sådana tendenser är mycket svaga. Det är därför förvånande, att utskottet i fråga om yrkesutbildningen anser att vi måste vänta ytterligare för att skaffa oss erfarenheter om denna sak.

Vid den tidpunkt då vi väckte vår motion kunde man förutse, att de sakkunniga för yrkesutbildningen ganska snart skulle komma med ett förslag. Detta var en av anledningarna till att vi ansåg att det behövdes omedelbara åtgärder när det gällde de ekonomiska förutsättningarna för den ungdom, som skall bli delaktig av yrkesundervisningen. Det var nämligen redan då tydligt, att de sakkunniga inte skulle komma att ta befattning med den frågan. Detta bekräftades ju sedan, när de sakkunniga kom med sitt förslag några månader efter det att vi avgav vår motion. På den punkten — enligt min mening en av de avgörande punkterna — skall allt tills vidare bli vid det gamla.

Vad innebär detta nu för ungdomen

vid yrkesskolorna? Vid de kommunala yrkesskolorna exempelvis innebär det, att en elev som är bosatt på den plats där det finns en skola i bästa fall kan få 75 kronor per månad i stipendium. Med »bästa fall» menas då att hans föräldrar inte skall ha en större beskattningsbar inkomst än 870 kronor. Detta innebär med andra ord att de skall stå på gränsen till fattigvårdsfallen. Vid en beskattningsbar inkomst på 6 150 kronor upphör helt rätten till stipendium. Sedan hör det till saken att även en sådan elev kan få flitpengar till den generösa summan av tre kronor i veckan under första året. För elev som måste gå i skola på annan ort utgår studiebidrag och stipendium till ungefär samma summa som kostnaderna för inackordering vid skolornas internat.

Finns det verkligen någon som behöver ytterligare erfarenhet för att inse, att det med dessa bestämmelser finns många — de utgör väl till och med majoriteten — svenska familjer, som har så låga inkomster och därmed så dåliga stipendiemöjligheter, att de inte ens kan kosta på sina barn yrkesundervisning under nu rådande förhållanden. För min del tycker jag inte att man behöver skaffa några ytterligare erfarenheter om denna sak. Förhållandena är så allmänt bekanta, att de inte behöver ytterligare bevisas.

Det var väl inte heller någon som väntade att de förändringar av stipendierna som genomfördes i fjol skulle få några nämnvärda verkningar. Av utskottets skrivning förefaller det som om man menade, att det var någonting särskilt märkvärdigt som genomfördes vid detta tillfälle. Men det gällde väl väsentligen endast att återställa värdet av elevernas förmåner till samma höjd som före penningvärdeförsämringen.

Som jämförelse till de siffror jag anförde kan nämnas, att till och med läringslönen inom verkstadsindustrin är väsentligt bättre än de högsta stipendier som utgår till elever i kommunala yr-

Förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning.

kesskolor, enligt nuvarande avtal 60—70 kronor. Vid de avtalsförhandlingar som nu är aktuella krävs det en höjning.

Främst är det naturligtvis beklagligt för vederbörande ungdomar själva, att deras föräldrar inte kan kosta på dem yrkesundervisning. De får därigenom ett svårt handicap i jämförelse med de ungdomar, som fått chansen till yrkesutbildning. Detta är dessutom en vital samhällsfråga. De sakkunniga inom yrkesundervisningen har påvisat, att vi inom de närmaste åren får ett väldigt tillskott av nya ungdomar, av vilka flertalet behöver yrkesundervisning. Jag skall i detta sammanhang inte gå in på hur otillräckligt även de sakkunnigas förslag är, när det gäller utbyggnaden av yrkesskoleväsendet. Detta får vi anledning att återkomma till när det så småningom kommer ett regeringsförslag i denna fråga — ett regeringsförslag som jag hoppas blir helt annorlunda än de sakkunnigas förslag.

Om vi nu i alla fall, som de sakkunniga förutsätter, skall åtminstone fördubbla yrkesundervisningens omfång, hur skall då detta kunna ske utan att skapa helt andra ekonomiska förutsättningar för eleverna? Hur kan utskottet till och med motsätta sig en utredning om denna sak, en utredning som skulle möjliggöra en överblick även av denna viktiga detalj i yrkesundervisningen, så att saken skulle vara klar vid den tidpunkt, då riksdagen skall fatta beslut om yrkesundervisningens gestaltning i dess helhet. För vår del har vi uppfattat den delen av frågan som en av de viktigaste.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till vårt förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få en snabb utredning och ett förslag om förbättrade ekonomiska villkor för ungdom, som vill skaffa sig yrkesutbildning.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att detta är ett viktigt område och ett

område, som man behöver samla erfarenheter på för att få en tillämpning, som kommer att motsvara de förväntningar man ställer på detta. Man kan kanske tvista i avvägningsfrågan, hurvida de anslag, som ges till studiehjälp inom skolväsendet, är tillräckliga, men man torde väl dock kunna säga, att det i varje fall är en mycket god hjälp, även om det skulle finnas brister i något avseende.

Jag vill erinra om att när denna reform antogs för två år sedan var också statsutskottet medvetet om att det vid den fortsatta praktiska handläggningen av dessa ärenden kunde visa sig att det fanns brister i reformen, och utskottet förutsatte då, som avdelningen här har skrivit, att »sedan närmare erfarenhet vunnits angående systemets praktiska verkningar, grunderna för studiehjälpen komme att bli föremål för omprövning i vad rörde såväl omfattningen och utformningen av den föreslagna stipendiegivningen som avvägningen av stipendiebeloppen med hänsynstagande till skäligen rättvisesynpunkter och de ekonomiska möjligheter, som stode samhället till buds». Utskottet var sålunda medvetet om att det kunde förekomma vissa ofullkomligheter i förslaget, som man kanske så småningom behövde rätta till. Men när nu endast ett läsår har gått sedan denna reform genomfördes, menar utskottet att vi nog behöver litet längre tid på oss för att få klarhet i denna sak. Därför förutsätter vi också att de myndigheter, som har med detta att göra, följer dessa saker med uppmärksamhet och framlägger de förslag, som kan föranledas av de erfarenheter som kan vinnas på detta område.

Med hänvisning till detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till det föreliggande utlåtandet.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Till skillnad från utskottets talesman är jag av den mening, att vi har erfarenheter, och det är

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

jag inte ensam om. Redan när frågan behandlades 1952, då även själva utskottet fann det vara ytterligt tveksamt, huruvida förslaget skulle visa sig vara tillräckligt, fanns det ju flera motioner där man påyrkade förbättringar, men utan resultat.

Sedan vill jag erinra utskottets talesman därom, att vilka förhoppningar man än kan hysa om att vederbörande myndighet skall följa denna sak, är det i alla fall viktigare att riksdagen tillåter sig att ha en mening. I varje fall är min bestämda mening den, att vi har tillräckliga erfarenheter för att begära en utredning, så att den kan föreligga vid den tidpunkt, när frågan om yrkesutbildningen över huvud taget skall framläggas i riksdagen.

Jag vill också erinra om att denna fråga diskuterats livligt bl. a. i ungdomsorganisationerna. Det finns en praktiskt taget enhällig mening bland de politiska ungdomsorganisationerna, senast manifesterad genom ett uttalande i denna fråga av det socialdemokratiska ungdomsförbundet, att stipendierna är otillräckliga, att det nu och inte någon gång i framtiden måste genomföras en ändring och att den ändringen helst bör sikta på att genomföra en eller annan form av studielön.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 37; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckta motioner om förhöjd ersättning åt markägare som tecknat vägrättskontrakt enligt tidigare gällande priser;

nr 170, i anledning av väckta motioner om samtrafik mellan statens järnvägar och de enskilda bussföretagen i Norrland;

nr 171, i anledning av väckta motioner om införande av ett premiesystem i syfte att förbilliga kostnaderna för uppförande av offentliga byggnader; och

nr 172, i anledning av väckta motioner angående begränsning och förbilligande av de av statliga verk och institutioner utgivna tidskrifterna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av väckta motioner angående planmässiga åtgärder för rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 484), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala att den ansåge planmässiga åtgärder för fortgående effektiva lättnader i den sammanlagda beskattningen ofrånkomliga och att den av denna orsak anhölle att Kungl. Maj:t måtte framlägga de förslag till rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten, som kunde befinnas möjliga och erforderliga för genomförande av sådana skattelättnader.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 321 och II: 484 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 321 och II: 484 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att riksdagen ansåge planmässiga åtgärder för fortgående effektiva lättnader i den sammanlagda beskattningen ofrånkomliga och att den av denna orsak anhölle, att

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

Kungl. Maj:t måtte framlägga de förslag till rationalisering och begränsningar i den statliga verksamheten, som kunde befinnas möjliga och erforderliga för genomförande av sådana skattelettnader;

2) av herrar *Ohlon, Sundelin, Axel Andersson, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, *Löfroth* och fröken *Vinge*, utan angivet yrkande; samt

3) av herrar *Rubbestad* och *Hansson* i Skegrie, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr TALMANNEN:

Vid överläggningen i detta ärende må debatten även avse statsutskottets utlåtanden nr 174 och 175.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Vi har varje höst under de senaste åren haft ganska intensiva debatter om hur man skall kunna åstadkomma en begränsning och en rationalisering av den statliga verksamheten. Diskussionen har då i första hand knutit sig till av högerpartiet väckta motioner, som vissa år har innehållit konkreta förslag och praktiska anvisningar om på vilket sätt och på vilka områden besparingar skulle kunna ernås men som stundom har inskränkt sig till en begäran, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att regeringen skall vidtaga effektiva och kontinuerliga besparingsåtgärder.

Tyvärre har riksdagen under föregående år ställt sig avvisande till högerpartiets framställningar. Samma ståndpunkt har statsutskottets majoritet intagit även i år, då man avstyrker motionen av herr Hjalmarson m. fl. om att regeringen skall framlägga förslag till rationaliseringar och begränsningar av den statliga verksamheten, så att en effektiv och bestående lättnad i den

sammanlagda beskattningen kan åstadkommas. Detta avstyrkande av motionen är så mycket mer beklagligt som det på den sista tiden allt tydligare har visat sig, att det finns ofrånkomliga orsakssammanhang mellan å ena sidan de höga skatter som nu åvilar medborgarna och å andra sidan den fortgående ansvällningen av statsapparaten.

Åren 1952 och 1953 hänvisade majoriteten till att det hade gjorts en hel del på rationaliseringsområdet. Samma tongångar kan man finna även i årets statsutskottsutlåtande. Det kan emellertid vara intressant att i korthet beröra några av de åtgärder, som nu sägs ha lett till en effektivisering och besparing inom statsverksamheten.

För en vanlig medborgare tror jag det är ytterst svårt att upptäcka några väsentliga och för skattebetalarna mera påtagliga besparingsåtgärder i statsförvaltningen under de senaste åren. Flera utredningar har sysslat med rationaliseringsfrågor — 1948 års blankettkommitté, statistikutredningen från samma år, 1949 års rationaliseringsutredning och den stora Wärnska utredningen 1950. Man kan i detta sammanhang också nämna den Nothinska utredningen angående de automatiska utgiftstegringarna, vars resultat i alldeles särskilt grad borde mana till återhållsamhet med statsutgifterna. Tyvärr måste man konstatera, att alla dessa utredningar inte har lett till de mål som man har satt sig före.

Den Wärnska besparingsutredningen syftade till att man skulle kunna spara ett belopp av ungefär 315 miljoner kronor om året. Enligt finansministerns egna uttalanden har man med anledning av utredningen genomfört vissa besparingar på ungefär 150 miljoner, huvudsakligen beträffande jordbruks- och bostadssubventionerna. Jag tror att man skulle kunna spara betydande belopp av bostadssubventionerna genom att koncentrera sig på att söka få lägre byggnadskostnader. Högern har ju med-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

verkat till att visa, att man kan bygga egna hem ungefär 25 procent billigare än som i allmänhet sker, och liknande besparingsmetoder kan man helt säkert överföra på hyreshusen. På det sättet bör man kunna spara stora belopp på bostadssubventionerna.

Finansministern har också i anledning av den Wärnska utredningen i viss mån genomfört en femprocentig besparing på vissa omkostnadsanslag. Övriga av Wärn föreslagna besparingar skulle, enligt vad finansministern angav för fyra år sedan, bli föremål för ytterligare överväganden och så småningom ställas under riksdagens prövning.

Jag vet inte om man inom finansdepartementet har gjort sådana överväganden. En sak är emellertid klar, att riksdagen i varje fall inte har varit i tillfälle att ta ställning till dessa förslag. Det vore därför enligt mitt sätt att se av ett väsentligt intresse, om finansministern vid tillfälle kunde lämna en mer uttömmande redogörelse för hur man på regeringshåll ser på den mängd av olika förslag till rationalisering och besparingar, som har framlagts i den Wärnska utredningen och andra utredningar men som inte har blivit genomförda i vad de avser besparingar.

Det finns många områden där man kan illustrera hur tungrovt och kostnadskrävande arbetet inom statsförvaltningen är. Ett exempel som togs upp förra året och som alltjämt är aktuellt gäller vatten- och avloppsfrågor — där har det inte gjorts någonting. Fortfarande skall mer än 20 myndigheter sysselsätta sig med frågor angående vatten och avlopp, och det förekommer en onaturlig omgång hos olika myndigheter vid handläggningen av en så enkel fråga.

En annan fråga, som har fått särskild aktualitet just nu genom ett påpekande av statsrevisorerna, gäller det lönetrassel som förekommer på det statliga området. På 1920-talet hade

man löneförfattningar, som kunde rymmas på ett fåtal sidor. Nu upptar löneförfattningarna en bok på 400 tryckta sidor. Det är visserligen sant, att vi har fått flera statstjänstemän, men disproportionen är oerhört stor beträffande tillväxten av löneförfattningar. Det är en hel del tjänstemän, som i de olika ämbetsverken måste, såvitt jag kan förstå, onödigtvis sitta och räkna ut löner och tolka alla dessa bestämmelser i författningarna, som beror på en strävan efter millimeterrättvisa. Här finns ett område, där man enligt min mening skulle kunna göra betydande reformer. Det är eftersträfvansvärt icke bara för staten som arbetsgivare utan också för de anställda.

Tyvärr, måste jag säga, tycks utvecklingen gå i alldeles motsatt riktning när det gäller löneförfattningar och hur man krånglar till dem. Det avtal, som träffades i höst mellan statstjänstemännen och regeringen i fråga om tjänstemännens sjukvårdsförmåner, sedan sjukförsäkringslagen trätt i kraft, vilket avtal riksdagen godtog förra onsdagen, är ett lysande exempel på huruvida löneförfattningar i framtiden kommer att bli ännu mera tillkrånglade. Man har nämligen här åstadkommit, kan man säga, ett sinnrikt system, som är utomordentligt arbetskrävande och opraktiskt genom sin avräkning mellan de olika sjukförmåner, som tidigare utgått till tjänstemännen och de som i framtiden skall utgå, sedan den obligatoriska sjukförsäkringslagen har trätt i kraft.

Som ett annat exempel på det fortsatta krånglet i statsförvaltningen kan jag bara nämna, att den nya sjukförsäkringen kommer att medföra, att det blir ungefär tolv miljoner recept, som skall behandlas av de statliga instanserna. Det förelåg ett förslag från högern om att man skulle öka karensbeloppet för de fria läkemedlen, varigenom man skulle ha kommit ned till ungefär hälften, alltså sex miljoner re-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

cept, men det förslaget avvisade riksdagen.

Det är tydligen fortfarande lätt att gå igenom och peka på område efter område inom statsförvaltningen, där det finns utrymme för rationaliseringar. Det räcker inte med att rationalisera och effektivisera. Skall man åstadkomma erforderliga utgiftsbesparingar och få en långsiktig och bestående skattesänkning, fordras det en medveten begränsning av statens hittillsvarande utgifter. Först härigenom kan man åstadkomma en krympning av statens utgifter, som tillsammans med de automatiska inkomstökningarna skall kunna lämna utrymme för en skattesänkning, som ju flertalet av svenska folket önskar sig. Det framgick ju vid valet.

Man skulle naturligtvis kunna tänka sig att denna nödvändiga begränsning och rationalisering skulle det åvila riksdagen att ombesörja. Det är ju riksdagen, som i sista hand beviljar medel för den statliga verksamheten. Riksdagen saknar emellertid, såvitt jag kan förstå, den apparat, som behövs för att utforma besparingsingripanden av större räckvidd. Det är därför vi denna gång i vår partimotion inskränkt oss till att begära, att regeringen skall vidta de nödvändiga åtgärderna. För att en bestående skattelättnad skall kunna genomföras, fordras det, att både regering och riksdag är medvetna om nödvändigheten att åstadkomma en inskränkning och en effektivisering av statsförvaltningen.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta utskottsullåtande av fröken Andersson m. fl.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! I anledning av vissa uttalanden, som gjordes av föregående ärade talare, anser jag det vara angeläget att framhålla, att man nog inte i denna fråga kan säga, att det är ett

eller vissa partier, som här har visat större intresse för rationaliseringar och besparingar än andra partier. Jag beklagar att man vid nyhetsförmedlingen av statsutskottets behandling av dessa ärenden framhöll endast ett parti och att man därigenom kunde få det intrycket, att det var bara från det hållet, som man hade intresse för dessa frågor. Så är det inte. Jag vill i stället säga att dessa krav på rationaliseringar och besparingar i den statliga förvaltningen är nog alla partier intresserade för, och det är därför som man inte heller kan använda dessa frågor såsom tillhygge emot det ena eller det andra partiet.

Vi har enligt min mening ett gemensamt ansvar på detta område. Det har vi, därför att vi har gemensamt skapat den omfattning, som våra statsutgifter och den statliga förvaltningsapparaten i dag har. När vi t. ex. från tiden före kriget har ökat statsutgifterna på driftbudgeten ifrån ca 1 290 miljoner till 8 500 miljoner kronor och när vi samma tid har tillskapat upp emot ett tjugotal nya ämbetsverk, så har det, såvitt jag vet, skett i ganska enig samverkan mellan alla partier. Jag kan i varje fall inte erinra mig, att det är något parti som har rest allvarliga erinringar mot denna ansvällning i rätan tid. Tvärtom, då det gäller rationalisering av statsförvaltningen, t. ex. att ta ställning till förslag från Kungl. Maj:t om inskränkningar i vissa tjänstetillsättningar gentemot vad verken har begärt eller då det gäller att höja redan befintliga tjänster i lönegrad, så får man många gånger bevittna att från samma håll, där man annars ger sig sken av att gå i täten för besparingar och rationaliseringar, är man först på plan när det gäller att tillsätta nya tjänster eller bjuda över andra förslag i den riktningen. Det är nog på det sättet, att även om vi allesammans är inställda på att försöka få ned statsutgifterna och begränsa förvaltnings-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

apparaten, så ser vi på denna fråga med helt olika ögon. Ett parti vill skära ned på ett område men har ingenting emot att öka på ett annat. Många gånger är det så här i kammaren, att vi säger oss vara med om rationaliseringar och besparingar, men när det kommer till besparingar på ett för oss ur politisk synpunkt ömtåligt område vill vi inte vara med längre.

Jag anser emellertid dessa varje år återkommande motioner vara ett slags reaktion emot den automatiska ansvällning, som vårt tidigare skapande på detta område framkallat. Jag skulle vilja säga att de har en viss likhet med en väckarklocka, som vill säga ifrån till oss, att vi skall vakna i god tid och försöka hålla igen.

Vi rör oss i dessa motioner på tvenne rätt väsentligt skilda områden. Det gäller besparingar på kort sikt och besparingar på längre sikt. Det gäller besparingar i statsutgifterna i allmänhet och då närmast sådana som går över budgeten, och det gäller rationaliseringar av statsförvaltningen.

För att kunna vinna besparingar för skattelättnader på kort sikt tycker man ju att en nedskärning av de nuvarande statsutgifterna skulle vara den snabbaste och effektivaste vägen, och det är självklart. Men jag tror ändå att man härvidlag inte skall överdriva förväntningarna. Det är ju dock så, att vi är ense om att det finns stora fridlysta områden av statsutgifterna. Det är försvaret och vissa sociala utgifter, såsom folkpensioner och barnbidrag, som man inte skall röra. Dessa utgör, skulle jag tro, närmare 50 procent. På de övriga däremot skulle det vara möjlighet till nedskärningar. Även om fältet har avsevärt beskurits genom de fridlysta områdena tror jag dock att det finns stora möjligheter att på återstoden kunna vidtaga en del besparingsåtgärder, framför allt då det gäller automatiken i vissa tidigare beslut.

När det sedan gäller sättet på vilket

man bör gå fram, så skiljer vi oss ju där i reservationerna, och det är kanske det som är den väsentliga orsaken till att vi har hamnat på olika reservationer. Man tycker att när syftet är detsamma, borde vi kunna enas om det gemensamma, men vi kan för vår del inte acceptera de rekommendationer, som man till exempel har givit i högerreservationen, och jag förmodar att detta gäller vice versa.

Jag tror det är orealistiskt att såsom i högerreservationen säga, att regeringen bör lägga fram förslag till besparingsåtgärder, som man sedan kan acceptera från högern. Det går nog inte. Jag förmodar att regeringen lägger fram de förslag, som man från dess sida anser vara nödvändiga för att hålla en viss standard.

Det går nog inte heller såsom man har skisserat i denna reservation att sätta ett bestämt mål för skattesänkning, t. ex. en skattesänkning med låt oss säga 10 procent, eller att man skall inrikta sig på att högst 25 procent av inkomsten skall gå till skatt. Jag tror i stället att man får gå den vägen, att man skär ned statens utgifter, där detta är möjligt, och vidtar de rationaliseringsåtgärder som är möjliga och därigenom skapar utrymme för skattesänkning. Sedan får man se hur långt man kommer. Det är nog i varje fall den praktiskt möjliga vägen att komma fram, och det är denna väg som vi i bondeförbundsreservationen närmast har anvisat, när vi säger att det bör sättas till en parlamentarisk utredningskommitté, inom vilken partierna kan väga varandras synpunkter och därigenom försöka komma fram till något som kan godkännas av alla.

Jag är för min del fullt medveten om, att visst finns det fallgropar även för detta arbetssätt. Möjligheterna att på den vägen nå fram till ett positivt resultat avgöres i sista hand av om man i en dylik utredning kan lämna de partipolitiska spekulationerna åsido

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

och om man, som det säges i vår reservation, kan lyfta upp frågan över partigränserna för att ernå ett samförstånd. Kan man komma dithän, tror jag det föreligger stora möjligheter att kunna vidtaga besparingsåtgärder.

Beträffande våra nuvarande statsutgifter är väl möjligheterna att göra besparingar begränsade — de saknas dock inte alldeles — men de bästa resultaten kan otvivelaktigt vinnas genom att verkställa en mycket sträng granskning och prövning av alla nya utgifter som föreslås. Vill man verkligen banta ner statsutgifterna, så gäller det därför att vara mycket restriktiv vid tillsättande av nya tjänster i statsförvaltningen och återbesättande av vakanta tjänster.

Det vore för övrigt inte ur vägen att man prövade nödvändigheten av att, i den utsträckning som nu sker, besätta en tjänst som blivit vakant. Jag är emellertid medveten om att man vid en nedskärning av statsutgifterna inte får gå under en viss gräns. Om det sker en fortskridande standardhöjning i allmänhet, så skall denna givetvis komma även den statliga sektorn till del. Nedskärningarna får därför inte göras så hårda, att de medför en standardsänkning.

Vad sedan beträffar rationaliseringarna i statsförvaltningen skall jag inte orda mycket om den saken. Göres det då ingenting på det området? Jo, men statsförvaltningen har nått sådan omfattning, att det är mycket svårt för en enskild människa att få en överblick över vad som sker där. Intrycket av hela rationaliseringsverksamheten på det statliga förvaltningsområdet blir därför negativt. Vi har emellertid en barometer, som visar i vilken riktning utvecklingen går, och det är det ständigt ökande antalet statstjänster. Den barometern visar klart att förvaltningsapparaten ständigt sväller. Visst har vi rationaliseringsavdelningar inom verken. Visst har vi statsrevision, överrevisi-

sorer, sakkunskap och organisationsnämnd, men intrycket av deras arbete är negativt. Vi har tillräckligt med organ, som sysslar med rationalisering, och det skulle föra alltför långt att här fördjupa sig i orsakerna till varför intrycket av deras verksamhet blir negativt. Tanken med rationaliseringsavdelningarna inom verken är emellertid mycket god, men den har inte förverkligats på sådant sätt, att resultatet blivit vad man hoppats eller haft rätt att vänta.

När en tjänsteman inom ett verk får till uppgift att rationalisera arbetet i det egna verket, får såvitt jag vet denne tjänsteman inte därmed några förbättrade förmåner. Tjänsten blir t. ex. inte meriterande i befordringshänseende. Då har man inte heller, menar jag, rätt att vänta så mycket av hans rationaliseringsarbete.

Vid läsningen av instruktionen för organisationsnämnden måste man säga sig att instruktionen är utomordentligt bra, och om den hade satts i verkställighet ute i praktiken, skulle säkerligen resultatet av nämndens arbete varit utmärkt. Men nu har enligt min uppfattning resultatet i stället blivit skäligen klen. Jag ifrågasätter också om nämndens sammansättning och arbetssätt är det allra bästa. Det skulle för övrigt inte vara ur vägen om man fick en ständigt återkommande redogörelse för vad organisationsnämnden har gjort.

I bondeförbundsmotionen II: 359 göres ett uttalande, som i detta sammanhang är värt att observera. Man säger beträffande effektiviseringen av statsförvaltningen bl. a. följande: »Rikt-punkten måste härvid vara att söka åstadkomma en organisation, som i rationalitet och effektivitet kan jämföras med vad som förekommer inom näringslivet. Det kan härvid ifrågasättas om inte statens organisationsnämnd borde omorganiseras på sådant sätt, att sakkunskap från förvaltningen inom

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

näringslivet där på ett bättre sätt kunde tillgodogöras.» Jag instämmer till fullo i de tankegångar, som motionen där ger uttryck för. Jag tror därför att en omprövning av arbetet därvidlag inom våra olika instanser är påkallad.

Till sist vill jag instämma med den föregående ärade talaren, när han kritiserar det statliga lönesystemet. Jag skall dock inte närmare ingå på den frågan utan vill endast säga att den stelbenthet och formalism, som utmärker det statliga lönesystemet, enligt min mening utgör ett direkt hinder för statsförvaltningen att kunna nå upp till samma effektivitet som det privata näringslivet.

Herr talman! Jag har inte något yrkande i denna punkt utan ber att få återkomma vid behandlingen av nästa punkt.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Högerreservanterna till statsutskottets utlåtande nr 173 ställer följande yrkande: »att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 321 och II: 484, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att riksdagen anser planmässiga åtgärder för fortgående effektiva lättnader i den sammanlagda beskattningen ofrånkomliga, och att den av denna orsak anhåller, att Kungl. Maj:t måtte framlägga de förslag till rationalisering och begränsningar i den statliga verksamheten, som kan befinnas möjliga och erforderliga för genomförande av sådana skattelättnader.» Om en sådan målsättning förefaller det mig som om man borde kunnat nå en ganska stor enighet. Jag tror att den som följde årets valrörelse kunde konstatera, att alla politiska partier utom kommunisterna var eniga om att skattetrycket här i landet är högt och att skatterna bör sänkas. Det var alltså inte bara från oppositionens sida en sådan uppfattning kom till uttryck under valrörelsen, utan den kom även från regerings-

partiernas sida. Jag har inte någon anledning betvivla uppriktigheten i de uttalanden som därvidlag gjordes. Den ledamot som nyss lämnade talarstolen var inne på samma sak, och jag medger gärna att man från bondeförbundets sida under valrörelsen kom med yrkanden om skattelättnader.

Om sålunda enighet i skattesänkingskravet nåtts är tyvärr steget därifrån och till att praktiskt och konkret kunna utforma en sådan skattesänkning inte lika lätt. Det visar bland annat de betänkanden från statsutskottet och de reservationer som nu föreligger. De olika grupperna har kommit med skilda yrkanden. Motionerna som ligger till grund för dessa utlåtanden har mycket gemensamt. Tankegången både i den av herr Hjalmarson m. fl. väckta motionen om planmässiga åtgärder för rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten och den av herr Werner m. fl. bondeförbundare framlagda om en översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklings- och besparingar i förvaltningen är ju faktiskt densamma. Förenklings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen skall inte bara vara ett självändamål, utan vi anser att denna verksamhet bör ses i sammanhang med kravet på en skattesänkning. En av de väsentligaste förutsättningarna för ett genomförande av en allmän skattelindring är ju att erforderliga medel kan åstadkommas. Jag erkänner att detta kan ske på olika sätt. Vi önskar gärna en högre och förbättrad produktivitet, som gör det möjligt att på den vägen få till stånd skattelindring, men vi vill också hålla öppen en annan väg, och det är att skaffa erforderliga medel genom besparingar på olika områden. En sådan besparing kan åstadkommas genom en effektivisering och rationalisering och en framsynt planering av samhällets förvaltande uppgifter.

Både höger- och bondeförbundsmotionerna har emellertid avstyrkts av

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

statsutskottets majoritet. Utskottet vill inte vara med om att riksdagen skall uttala att den anser planmässiga åtgärder för fortgående effektiva lättnader i den sammanlagda beskattningen ofrånkomliga och att regeringen därför bör framlägga förslag till rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten. Inte heller vill majoriteten stödja ett förslag om en utredning med parlamentarisk insyn avsedd att åstadkomma förenklingar och besparingar med tanke på genomförandet av skattelättnader. Inte ens en allmän översyn av statsförvaltningen utan medverkan av representanter för de politiska partierna vill man ställa sig bakom.

Det förefaller mig dock som om avslagsmotiveringen är knapphändig. Man nöjer sig med att hänvisa till att det ytterst gäller en avvägningsfråga, i vilken omfattning och med vilken styrka besparings- och rationaliseringsarbetet bör bedrivas inom statsförvaltningen, och att denna avvägning redan prövats av både 1952 och 1953 års riksdagar.

Till de skilda avslagsyrkandena har fogats reservationer av respektive motionärers partivänner i utskottet. Jag har tillsammans med herr Birke och fröken Andersson fogat en reservation till utskottets utlåtande över herr Hjalmarsons motion, medan folkpartiets och bondeförbundets representanter reserverat sig blankt. Beträffande bondeförbundets första motion, som här i kammaren har framburits av herr Jonsson i Skedsbygd, har folkpartiets medlemmar i utskottet reserverat sig för bifall med några ändringar. På bifall har även bondeförbundet gått, medan högern reserverat sig blankt. Blanka reservationer av högern och folkpartiet och bifallsreservation av bondeförbundet har slutligen avgivits i anslutning till behandlingen av herr Adolfs-sons m. fl. motioner om en allmän översyn av förvaltningen, den civila såväl som den militära, i rationaliserings- syfte.

Det förefaller litet invecklat det här. Ett närmare studium av reservationerna ger emellertid vid handen, att dessa lika väl som de framlagda motionerna dock i stort sett strävar mot samma mål, nämligen skattesänkning genom rationalisering och besparingar inom statsförvaltningen.

Nu måste jag tyvärr erkänna och beklaga, att det inte lyckats statsutskottet att samordna dessa ting och i de olika utlåtandena komma fram till mera likartade yrkanden. Det borde finnas utrymme för enighet inte endast om målet — man borde också försöka tänka sig in i hur man skall nå samförstånd när det gäller medlen för att nå detta.

Vad beträffar den motion som redovisats i statsutskottets utlåtande nr 175 måste jag göra den invändningen, att det förefaller som om yrkandena svävar så pass långt ut, att jag har viss svårighet att biträda dem.

Jag skall inte förirra mig längre i denna svårtydbara grupp av yrkanden utan vill, herr talman, i första hand yrka bifall till den av mig, herr Birke och fröken Andersson avgivna reservationen i utlåtandet nr 173. Skulle det gå så, vilket jag naturligtvis helst ser att det inte gör, att den reservationen blir utslagen, förbehåller jag mig rätten att ompröva, hur jag skall rösta i de följande fallen.

Häruti instämde herr *Staväng* (h).

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja fråga herr Skoglund varifrån han har fått detta, att alla partier *med undantag av kommunisterna* anser skattetrycket vara högt. Det fordrar en förklaring, ty vi har ju hela tiden hävdad att man bör sänka skatterna, och vi har också anvisat vägar för det. Det måste vara en lapsus av herr Skoglund, när han gör ett sådant påstående, som nyss nämnts.

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har dragit den slutsatsen, vill jag säga till herr Senander, av de yrkanden som brukar komma från den kommunistiska gruppen om utgiftsökningar på olika områden, ty det får väl lov att finnas något sammanhang mellan dessa ökningar och talet om skattesänkningar.

Herr **SENANDER** (k) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett ännu vidunderligare påstående, ty vi har varje gång vi föreslagit någonting som medfört ökade utgifter sökt anvisa vägar för att täcka kostnaderna. Vi har bland annat hänvisat till en minskning av rustningarna.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Den fråga som nu behandlas tillhör såvitt jag kan förstå de eviga frågorna, ty den som är intresserad för samhällsutgifterna och den samhällseliga utvecklingen måste ju alltid säga sig, att man får undersöka vilka möjligheter som finns till besparingar på olika områden. Vilka möjligheter finns det att rationalisera, så att allting flyter och blir så ändamålsenligt som möjligt, måste man fråga sig. Därför är det väl i en diskussion sådan som denna ganska meningslöst att söka spalta upp de olika talesmännen och säga, att den ene är företrädare för sparverksamhet och sparsamhet av olika slag, under det att den andre är något mera slösaktig när det gäller att handha de samhällseliga medlen. Tvärtom är det väl så, att man kan se ett problem på olika sätt. Det är ju inte alltid man har anledning att se problemet bara från en sida, utan det finns väl minst två aspekter.

När vi från utskottsmajoritetens sida nu för tredje gången avstyrker högermotionen är detta i och för sig intet uttryck för att vi skulle ringakta den önskan som ligger i botten på motio-

nen, önskan att begränsa de statliga utgifterna, önskan att få så rationella former som möjligt i statsförvaltningen. På den punkten vågar jag försäkra kammarens ledamöter att det råder ganska stor enighet. Det är bara om medlen som vi tvistar.

Det finns väl kanske också i botten på hela denna diskussion en viss meningsskiljaktighet om vad samhället skall göra och inte skall göra på olika områden. Det kan t. ex. vara politiska bedömanden om hur mycket vi skall göra på bostadsområdet. Herr Birke nämnde detta såsom ett område, där det kanske fanns möjlighet att åstadkomma besparingar. Men jag tycker inte att man i en debatt som denna skall dra in ting, som är så utpräglat partiskiljande. Det har ju vid tidigare debatter visat sig råda mycket delade meningar om vilka medel som bör ställas till förfogande för bostadsfrågans lösning.

Vi kan ju inte lösa besparingsfrågan genom att tillsätta en kommitté, som skall gå igenom statsförvaltningen och komma med ett förslag, utan vill vi en verklig sparverksamhet inom statsförvaltningen får det lov att finnas ett organ, som kontinuerligt följer utvecklingen och gör förslag till rationaliseringar på de punkter där så behövs.

I detta avseende har det skapats vissa rationaliseringsorgan, och herr Hansson i Skegrie nämnde en del av dessa. Jag kan på den punkten inte alls instämma i herr Hanssons värdeomdöme om dessa organs sätt att arbeta. Jag har tvärtom den uppfattningen att de rationaliseringsorgan som finns inom vissa verk, framför allt affärsverken, gör vad de kan oberoende av karriärfrågor för att åstadkomma relativt hyfsade resultat.

Vi hade tidigare i år en föredragning från organisationsnämndens sida inför statsutskottets femte avdelning, där representanter för organisationsnämnden ganska ingående redogjorde för det arbete som där har utförts, och det vi-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

sade sig att herr Birkes uttalande, att han inte såg några mer påtagliga resultat, var på sitt sätt riktigt. Men å andra sidan redovisades hurusom man genom rationaliseringsåtgärder hade kunnat begränsa nyanställningen av personal och på den personal som redan fanns kunnat lägga väsentligt ökade arbetsuppgifter. Det är nämligen så att samhällsapparaten sväller undan för undan, och nu hade man från organisationsnämndens sida genom vissa åtgärder lyckats begränsa nyanställandet ganska starkt tack vare dessa rationaliseringar. Men den vinst som man därigenom gjorde syntes inte så mycket utåt, alldenstund verken samtidigt hade fått ett betydande antal nya arbetsuppgifter, som åt upp rationaliseringsvinsten. När man diskuterar dessa spörsmål får man nog också hålla detta i minnet.

Nu har på sista tiden ett uttalande av statsrevisorerna angående det statliga avlöningsreglementet (SAR) också spelat en betydande roll i debatten. Man har talat om hurusom det statliga avlöningsreglementet börjar bli en slags vetenskap för en liten samling experter, som ställer huvuddelen av tjänstemännen utanför möjligheten att förstå sitt eget avlöningsreglemente. Det kanske ligger något i detta också. Men då herr Birke här nämnde att man väl i alla fall kunde göra en betydande förenkling härvidlag, vågar jag dock peka på att det inte är säkert att den förenklingen innebär någon besparing. Vi skall lägga märke till att de ting som framför allt skapar kineseriet i det statliga avlöningsreglementet är de begränsningar av rättigheter som förekommer på många områden.

Om vi tar exempelvis den obekväma arbetstiden, så är ersättningen för denna begränsad till de lägre lönegraderna. Tjänstemän i högre lönegrader har ingen rätt till sådan ersättning. Det måste bli specialbestämmelser för att man skall kunna bromsa upp, så att inte

allmänna regler slår ut över hela fältet. Nu har folk som sysslat rätt mycket med lönefrågor tittat en smula på det förslag som statsrevisorerna framlagt. Jag vill inte alls gå i god för siffrans riktighet, men det har nämnts att man visserligen kan få en betydande förenkling i SAR, men att det kommer att kosta omkring en kvarts miljard att åstadkomma den förenkling som man syftar till. Ty på punkt efter punkt är det ju så att det som skapar krånglet är att man begränsar räckvidden av en rättighet. Jag skulle tro att det blir rätt svårt att ta bort denna rättighet vid en rationalisering, utan den kommer väl att så att säga slås ut också beträffande övriga befatningar. Och det blir ändock, herr Birke, ingen större besparing som resultat, om den siffra, som av sakkunnigt folk har nämnts, skulle visa sig vara riktig, vilket jag som sagt inte kan gå i god för i dag, även om jag har all anledning hysa förtroende för dem som sysslat med den saken.

Nu har det på detta område liksom på alla andra skett en utveckling. När SAR antogs 1948 var det ganska bra. Sedan dess har det hänt en hel del. Vi har prästlönereglementet, polislönereglementet, vi har reglementen för facklärarna, yrkeslärarna, kyrkomusikerna och en hel rad andra grupper som också har fått sina lönefrågor ordnade. Man kan inte precis säga att det finns några större förutsättningar för att samma bestämmelser skulle kunna gälla arbetsuppgifterna för exempelvis en präst och en polis, utan det måste väl finnas någon beskrivning på dem, och detta medför givetvis ett visst kineseri.

Jag har med detta sökt visa på hurusom man kanske borde studera problemet litet mera ingående, innan man så tvärsäkert som skett i vissa fall gör uttalanden om dem. Jag vill med detta även framhålla att det är angeläget, att vi får en begränsning av statsutgifterna. Men det bör ju ske bl. a. i denna kammare, när vi beslutar om de nya ut-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

gifterna, ty att det är så mycket att vinna på det gamla området lär väl ändå ingen kunna tro så särdeles mycket på. Herr Hansson i Skegrie nämnde att på fjärde och femte huvudtitlarna fanns det knappast någon större möjlighet till besparingar. Det tror jag inte man kan uppdriva någon majoritet för i denna kammare. Då nämnde han att det kanske finns andra huvudtitlar där man kunde spara. Ja, skulle det i så fall vara åttonde eller nionde? Jag tror inte heller att man inom dessa huvudtitlar, som ju kräver stora pengar, har några förutsättningar att göra större besparingar.

Jag har också sett resultatet av s. k. parlamentariska utredningars arbete. När vi exempelvis hade en tidigare ledamot av denna kammare, förre landshövdingen Conrad Jonsson, som ledare för en sådan där parlamentarisk utredning en gång i tiden, där man tillsammans med experterna skulle gå igenom statsförvaltningen och göra besparingar, hur gick det då? Ja, där kunde man väl säga att talesättet om att berget födde en rätta ägde sin giltighet till hundra procent. Ty de besparingsförslag som kom ifrån det hållet var ganska blygsamma. Conrad Jonsson hade 500 kronor om året för att han läste förslag till nya läroböcker, som folkskollärare och dylika hade författat. Det var en av de besparingspunkter som den kommittén kom med, och de övriga besparingsförslagen var i stort sett av samma slag. Nej, skall det bli någon reell besparing här, då får det väl i alla fall lov att bli på det viset att vi håller igen med nya statsutgifter och i stället låter nationalinkomsten stiga, så att man på den vägen får ett ökat skatteunderlag att ta ut skatten av och därigenom kan vinna en verklig skattesänkning. Jag tror inte att man på det sätt som här har föreslagits har möjlighet att nå så värst långt. Man kan invägga en och annan i falska förhoppningar, men då jag, herr talman, inte tror på några reella resultat här, hem-

ställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara förklara för herr Lindholm att jag för min del inte framhöll femte huvudtiteln i dess helhet såsom fridlyst område. Jag nämnde endast ett par saker på den huvudtiteln.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag kan börja med att liksom herr förste vice talmannen Skoglund beklaga, att det inte har lyckats för statsutskottets aktade ordförande herr Skoglund att med benägen medverkan av utskottet i övrigt presentera det här ärendet på ett något mera överskådligt sätt.

Jag kan också beklaga att diskussionen om dessa utomordentligt viktiga saker, rationaliserings- och besparingssträvandena inom statsförvaltningen och den statliga verksamheten över huvud taget, ser ut att stelna i ganska stereotypa former. Det är väl nu, tror jag, tredje året å rad som man från höger sidan upprepar ungefär samma motion. Vi har utvecklat våra synpunkter förra året och året därefter. Vi har avstått från att motionera i år. Bondeförbundet har kommit till med ytterligare en nyansering av ämnet, och de synpunkter som anförts från majoritetssidan i utskottet har också i huvudsak varit desamma som vid tidigare tillfällen.

Jag skulle därför, herr talman, bara mycket kort vilja konstatera ett par, som jag tror, väsentliga synpunkter som man alltid måste komma ihåg när man diskuterar de här sakerna.

Det är ju två skilda problem, som det rör sig om. Man måste alltid, för det första, vara på det klara med att den statliga verksamhetens omfattning i dominerande grad bestäms av politiska beslut.

Den andra gruppen av frågor skulle

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

jag vilja kalla de rena rationaliseringsfrågorna, d. v. s. den besparing som man kan uppnå inom den ram som de politiska besluten utstakar. Jag tror att det är ofruktbart för diskussionen i framtiden att inte hålla dessa båda begrepp isär.

Nu nämnde herr Birke i sitt anförande ett par i och för sig betydelsefulla saker, där man från hans meningsfränders sida tidigare hade framfört krav på väsentliga besparingar, men, sade han, de har avvisats av riksdagsmajoriteten. Kvintessensen av högermotionen är emellertid den, att man begär av riksdagen och riksdagsmajoriteten att den skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en annan politik, andra politiska ställningstaganden på en rad punkter än riksdagsmajoriteten nyss har tagit. Jag yttrar mig inte i det här sammanhanget om vad jag anser riktigt eller oriktigt i det ena eller det andra av de föregående ställningstagandena, men jag skulle vilja framhålla, herr talman, att jag tror att ett yrkande med den innebörden, att riksdagen och riksdagsmajoriteten skall vara beredda att anhålla om en annan politik i väsentliga avseenden än den som samma majoritet faktiskt nyss har gått in för, innebär en upplinjering som möjligen kan ha ett visst demonstrativt värde, om man vill uttrycka sig på det viset, men som ger ringa praktiskt resultat.

Huvudsynpunkten i bondeförbundsmotionen synes mig vara, att man har förhoppningen att genom en parlamentarisk medverkan på ett tidigt stadium, innan konkreta regeringsförslag framlägges, kunna uppnå politiska kompromisser över vida fält, som skulle koppla av vad man menar vara den politiska tävlan från viktiga områden och på det viset öppna möjligheter för större besparingar än vad som kan ernås efter de metoder som vi nu arbetar efter.

Jag måste bekänna att jag inte har samma utopiska förhoppningar — jag kan gärna använda det uttrycket — i

detta fall. När det gäller frågan hur väsentliga områden inom statsverksamheten skall bedrivas i fortsättningen förhåller det sig ändå så, att utredningar i mycket stor utsträckning redan fungerar. Det tillsätts utredningar på parlamentarisk grund, förstärkta med speciell sakkunskap. Jag har den uppfattningen att möjligheterna att — för att använda herr Hanssons i Skegrie uttryck — bortse från överdrivna politiska synpunkter och verkligen komma fram till sakliga ställningstaganden måste vara bättre inom sådana utredningar, som penetrerar var sitt speciella, stora problem, än de skulle vara om — som man från bondeförbundets sida tydligen tänker sig — det på ett tidigt stadium inkopplades parlamentariker, som skulle behandla en rad mycket stora problem, vilka de skulle ha mycket svårt att på ett tillfredsställande sakligt sätt överblicka, ur besparingssynpunkter. Det föresvävar mig att möjligheten att på så sätt uppnå bindningar, som verkligen skulle hålla för de politiska partiernas räkning, är mycket små. Kan man visa att det föreligger större utsikter därtill än jag för dagen kan finna, skall jag inte vara ovillig att i fortsättningen diskutera dessa framkomstmöjligheter, men jag kan inte förstå att några sådana övertygande argument hittills framförts.

Vi har för vår del varit, kan man kanske säga, mera blygsamma. Vi har inte intagit en så direkt demonstrativ hållning i fråga om dessa problem som de andra reservationerna och bakomliggande motionerna innebär. Med utgångspunkt från några — som jag tycker — mycket värdefulla ord, som herr Hansson i Skegrie tidigare yttrade, skulle jag emellertid vilja framhålla följande.

Herr Hansson i Skegrie sade att vi har nog med organ som arbetar även på rationaliserings- och besparingssidan. Det är så att säga inte någon brist i fråga om antalet enheter, antalet män-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

niskor som är verksamma i detta syfte. Men med allt erkännande av den verksamhet, som t. ex. statens organisationsnämnd, statens sakrevision och statskontoret hittills bedrivit, har jag liksom herr Hansson i Skegrie den bestämde uppfattningen att man ur denna verksamhet kunde vinna ett mera effektivt resultat. Jag är fullt övertygad om riktigheten av den ståndpunkt som mina meningsfränder i utskottet intagit i år liksom under de båda närmast föregående åren, nämligen att man bör arbeta efter de riktlinjer rationaliseringsutredningen en gång framlagt. Man bör sträva mot en sammanslagning av dessa tre centrala organ, organisationsnämnden, sakrevisionen och statskontoret, för att, som jag sade föregående år och nu vill upprepa, ställa rationaliseringssträvandena direkt i besparingsviljans tjänst. Jag tror att den linjen, utan att kanske ha någon stor agitatorisk effekt, i de avseenden vi nu diskuterar är ett verkligt konkret steg framåt. Det är med den motiveringen, herr talman, som jag vill yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Ohlon m. fl. till statsutskottets utlåtande nr 174.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar är synnerligen viktig, inte minst när man betraktar den senast förflutna valrörelsen. Jag vill liksom herr förste vice talmannen påpeka, att frågan om skattelättnader för det svenska folket då var ett av de stora spörsmål som debatterades. Om man verkligen ville något med det tal, som då fördes från olika partiers sida, gäller det enligt min mening också att gå in för åtgärder som kan medföra de verkningar man önskar, nämligen skattelättnader. Då går det inte att ta på denna sak så lätt som herr Lindholm och i viss mån även herr Wedén tycks göra.

Jag finner det ligga ganska mycket i det i högermotionen framförda yrkan-

det att regeringen för sin del skall vidtaga alla besparingsåtgärder som är möjliga och pröva vilka vägar som kan vara framkomliga. Detta tyckes mig vara tacknämligt, och man bör därför inte ställa sig avvisande till krav som från regeringens sida kan göras i fråga om besparingar. På denna punkt har jag till utlåtandet fogat en blank reservation, då jag inte riktigt kan ansluta mig till högerens motivering i detta hänseende, där det göres gällande att folk skall ha rätt att förbruka minst tre fjärdedelar av inkomsterna och att alltså en fjärdedel av inkomsterna i allmänhet skall få gå till skatt. Jag tror inte det är möjligt att uppehålla detta krav under alla omständigheter och har därför inte kunnat ansluta mig helt till denna högerens linje. Däremot ansluter jag mig helt till det syfte, som framgår av högermotionens kläm, nämligen att regeringen bör göra allt som göras kan för att iaktta möjligheterna till besparingar och komma fram med förslag till besparingsåtgärder. På denna punkt kommer jag alltså för min del att rösta för bifall till klämman i högermotionen. Skall man få till stånd effektiva besparingsåtgärder är emellertid enligt min uppfattning den enda vägen säkerligen att tillsätta en parlamentarisk kommitté, som i lugn och ro kan diskutera. Är alla besjälade av den övertygelsen, att det i vårt samhälle är nödvändigt med lägre skatter och mindre statsutgifter — en övertygelse som nog en mycket stor del av svenska folket delar — då bör det vara möjligt för denna kommitté att efter överväganden i lugn och ro komma fram med förslag till besparingsåtgärder i det ena och andra hänseendet.

Det är ett mycket tacknämligt löfte som herr Lindholm ger, när han säger att det inte går att spara i fråga om de beslut som redan är fattade men att man måste se till att åstadkomma besparingar i fråga om nya utgifter. Det skulle bara vara roligt att veta vad herr Lindholm därvid syftar på. Frågan om höjda

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

löner för tjänstemännen är ju aktuell. Vill herr Lindholm såsom ordförande i statsutskottets femte avdelning, vilken kommer att få behandla denna fråga, även därvidlag försöka åstadkomma sådana besparingsåtgärder som han här i viss mån har utlovat när det gäller nya utgifter, då hälsar jag med tillfredsställelse hans uttalande på denna punkt. Vi skall nämligen komma ihåg att om vi vill bevara penningvärdet, måste vi också iaktta all möjlig försiktighet med statens utgifter, ty dessa spelar en mycket stor roll för penningvärdet. Jag hoppas därför att regeringen, när den skall ta ståndpunkt till förhandlingarna i saken, säger stopp till alla lönehöjningar. Jag skulle också önska att företagarna här i landet allmänt måtte inse betydelsen av att undvika lönehöjningar för att kunna bevara penningvärdet. Går alla med på lönehöjningar, då gör det detsamma vilka åtgärder som riksbanken för sin del vidtar för penningvärdets upprätthållande och stärkande. Det är därför oerhört viktigt, vilken ställning man vid förhandlingarna tar till dessa lönefrågor.

Det är alltså enligt min mening nödvändigt att en kommitté, sammansatt av representanter för de olika partierna, får i lugn och ro överväga frågan om åtgärder för minskande av statsutgifterna. Jag vill emellertid begagna tillfället att ge herr Lindholm ett erkännande för den insats han redan gjort, när det gäller att i viss mån föra sparsamhetens talan. Herr Lindholm har ju arbetat såsom utredningsman beträffande civilförsvaret, och vi har i tidningarna helt nyligen sett att han därvid gått in för betydande besparingar. Jag är den förste att ge honom mitt erkännande därför, och jag skulle gärna se, att herr Lindholm även kopplades in på de stora frågorna i detta sammanhang, nämligen frågan om armén, flyget och den militära organisationen i övrigt, ty där skulle nog kunna ske åtskilliga besparingar. Jag tror ju inte att herr Lind-

holm är mannen att ensam klara av detta, men däremot skulle en parlamentarisk kommitté, som sagt gärna med herr Lindholm såsom ledamot, säkerligen kunna åstadkomma positiva åtgärder som medför åtskilliga kostnadsbesparingar.

Jag tror sålunda att tillsättandet av en parlamentarisk kommitté är den enda framkomliga vägen för att uppnå några resultat av besparingssträvandena. Herr Wedén sade att han gärna skulle vara med på vår reservation, om han kunde bli övertygad om att detta var den enda framkomliga vägen. Jag hoppas att vad jag nu sagt skall ha övertygat herr Wedén om den saken och att han alltså kommer att ansluta sig till vår reservation.

Folkpartiets egen linje går, såvitt jag kan finna, ut på att man bör överlåta till olika organ, rationaliseringsutredningen, organisationsnämnden och statskontoret, att komma med besparingsförslag. Ja, därigenom kan det kanske inom ramen för uppdragna riktlinjer ske vissa besparingar, men det kommer inte på detta sätt till stånd det politiska ståndpunktstagande som är nödvändigt för att det skall vidtagas effektiva besparingsåtgärder i olika avseenden. Ett sådant ståndpunktstagande kan endast ske inom en parlamentarisk kommitté.

Herr talman! Det skulle vara mycket övrigt att säga om dessa besparingsmotioner, men jag vill sluta med att uttrycka en förhoppning om att alla skall kunna ena sig om den motion som är framburen av bondeförbundet och som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 174. Jag ber alltså att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av bondeförbundets representanter, nämligen reservation nr 2 till utlåtande nr 174.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar inte alls lätt, herr Rubbestad, på dessa saker, men jag tillät mig framhålla att jag anser det mycket orealistiskt av högerreservanterna

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

att begära att majoriteten här i riksdagen, bondeförbundare och socialdemokrater, skall godta en motion och ett yrkande, som i betydelsefulla avseenden innebär en helt annan politik än denna majoritet för mycket kort tid sedan har anslutit sig till.

Nu säger herr Rubbestad att det skulle väl i alla fall gå att komma fram till besparingsåtgärder, om det på ett tidigt stadium skedde ett samarbete efter ungefär den linje som skisserats i bondeförbundets motion. Detta måste, såvitt jag förstår, innebära att herr Rubbestad anser att det inflytande, som han och hans meningsfränder, för närvarande kan utöva i detta avseende under de former som står till buds, t. ex. inom koalitionsregeringen, är så pass ringa att det skulle i väsentlig mån förstärkas genom en medverkan även av högern och folkpartiet inom en sådan parlamentarisk utredning som är skisserad i bondeförbundsmotionen. Jag är glad över den mycket stora betydelse, som herr Rubbestad sålunda tydligen tillmåter vår medverkan, men jag måste säga att väsentliga förändringar när det gäller politiska avgöranden nog endast kan ske genom förändringar av det politiska maktläget.

Sedan endast en ytterligare sak, herr talman. Herr Rubbestad talade om att man ju här verkligen måste gå med allvar till verket att åstadkomma besparingar även i saker som riksdagen redan bundit sig för. Herr Lindholm talade om återhållsamhet med nya utgifter. Jag står närmare herr Lindholms uppfattning i detta fall så till vida, att jag tror det vara väsentligt att man här har klart för sig, att den avvägning man skall göra i betydande avseenden är en avvägning för framtiden. Det är en avvägning för framtiden, när det gäller att inte in-teckna framstegen för hårt utan se till, att det verkligen blir tillräckligt över för en skattesänkning. I detta sammanhang skall herr Rubbestad uppmärksamma, att han möjligen vilse-

letts av ett uttalande i högerreservationen, där det står: »Såvitt nu kan bedömas är takten i den automatiska utfgiftsstegringen så hög, att den överväger den automatiska ökningen av inkomster, med vilka statsverket har att räkna.» Den uppgiften är, såvitt jag känner till, icke sakligt underbyggd på något sätt utan felaktig.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Vad först beträffar att riksdagen skulle kunna gå in för att begära ändrade bestämmelser, när det gäller saker, som redan är beslutade, vill jag säga, att det får man nog kanske ibland finna sig i. Det beror på läget. Femte avdelningens ordförande, alltså herr Lindholm, hänvisar till att man 1952 avstyrkte dessa besparingsåtgärder. Ja, men 1952 hade vi ju ett betydande överskott i statskassan, vilket gjorde, att man tyckte, att det hela inte var så farligt. Nu däremot har vi ett betydande underskott. Statsskulden har sedan 1952 ökat på ett mycket oroväckande sätt, och vill man försöka undvika sådana saker, får man, menar jag, ta under omprövning även sådant, som man har varit överens om. Det är framför allt sådana ting jag tänker på att man skall kunna pröva i en av olika partier sammansatt kommitté. Det är självklart, att vi i detta fall litar till sparsamhets känslor också hos folkpartiet och högern och inte bara till dem, som finns inom bondeförbundet och hos socialdemokraterna. Vi hade tänkt, att vi skulle kunna samla hela folket till kraftåtgärder, när det gällde att få fram besparingar och därmed skattelättnader. Vi hade verkligen hoppats, att vi skulle kunna få litet stöd från folkpartiet i detta avseende.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Rubbestads historie-skrivning. Han ville göra gällande, att bakgrunden till att vi 1952 avstyrkte

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

en likartad motion som den, vi nu behandlar, skulle vara, att vi då hade ett gott ekonomiskt läge. Nej, herr Rubbestad, sparsamhetsviljan var nog lika stark då som nu. Orsaken var den, att vi inte trodde på de föreslagna metoderna. Varför gjorde vi inte det? Jo, de har prövats vid olika tillfällen och inte gett något resultat. Det är alltså den praktiska erfarenhet vi har av den form av besparingar, som i dag rekommenderats, som säger oss, att vi bör gå andra vägar.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Wedén säga, att det inte går att dra en sådan parallell, som han försökte göra, när han sade, att bondeförbundets inflytande i regeringen är så litet, att man fördenskull behöver en parlamentarisk kommitté. Det är en väldig skillnad, herr Wedén, mellan en parlamentariskt sammansatt utredning med alla partier och en regering med två partier.

Hur denna regering än vidtar sparsamhetsåtgärder, kommer dock herr Wedéns parti och kanske även högern att bjuda under för att använda dessa bud i partipolitiska syften. Om jag skall säga min innersta mening, är den, att det verkliga underlaget för en radikal nedskärning av statens utgifter och en begränsning av förvaltningen är en samlingsregering, men någon sådan har vi inte nu. I en dylik är alla partier bundna och kan inte utnyttja underbudet i partipolitiska syften.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wedén ville avvisa högerns reservation under hänvisning till att den skulle betyda omprövning av politiska beslut. Detta ansåg han inte skulle leda till något resultat. Men herr Wedéns partivänner begär i sin reservation under punkt

b) i klämman, att man skall »utarbete en flerårsplan för statsverksamheten, inrymmande även en prognos för statens inkomstutveckling, vilken tillsammans med möjliga besparingsåtgärder kan läggas till grund för en politik, som konsekvent söker bereda väg för en sänkning av skattetrycket».

Jag ställer bara den frågan: Kan man åstadkomma allt detta utan att även komma in på politiska bedömanden? Det förefaller mig, som om herr Wedén i dag mera söker göra vissa kringgående rörelser än hålla sig till realiteten, nämligen att vi, som herr Rubbestad vädjade om, dock skall göra en gemensam aktion och försöka få fram ett förslag, som vi så långt som möjligt kan bli eniga om.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingenting krångligt och intet försök att gå omkring i den passus i folkpartireservationen, som herr Skoglund läste upp. Tvärtom framträder i detta avsnitt, om man jämför det med basen för resonemang i högerreservationen, mycket klart skillnaden i uppfattning mellan oss och högern. Basen för högerreservationens resonemang är, såvitt jag förstår, att man bedömer takten i den automatiska utgiftstegringen så högt, att den överstiger de automatiska inkomststegringarna, med vilka statsverket har att räkna.

Det är klart, att har man den utgångspunkten, kommer man fram till att kräva — vilket ligger under hela högerns resonemang — på ett som jag menar, skäligen demonstrativt och praktiskt verkningslöst sätt en omprövning av riksdagsbeslut, som nyss är fattade.

Men, om man går vår väg och gör en upplinjerig för framtiden och räknar med vad man har att vänta i fråga om inkomststegringar och utgiftsökningar under givna förutsättningar samt gör en avvägning av hur man

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

skall använda framstegen — till skattesänkningar och till andra nyttiga saker — då är detta en realistisk väg och icke demonstrationspolitik.

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Då jag tillhör en av de många motionärerna i denna fråga, tillåter jag mig att framföra några synpunkter. Detta område, den statliga förvaltningen, såväl den civila som den militära, företer ett problemkomplex. Nära hälften av statens utgifter slukas ju av lönekostnader, och all den rationalisering och besparing som där kan äga rum ger ju i utdelning dryga belopp. Om vi är överens om att man bör sträva efter att skapa förutsättningar för lättnader i skattetrycket, då torde intet område kunna ge så mycket som de besparingar man kan göra på förvaltningsområdet.

Jag skall, herr talman, inte så mycket gå in på detaljer. Jag vill endast peka på några få områden. När man ser på de statliga verkens arbeten får man det intrycket, att där mera arbetas efter traditionella än efter rationella former. Man kan inte komma ifrån känslan av att det går bra mycket långsammare och är mycket besvärligare och mera tidsödande och omständligt att få fram ett ärende till avgörande inom ett statligt verk än inom ett privat företag. Man kan fråga sig vad orsaken är till detta. Jag tror inte det kommer an därpå, att det folk som här har hand om uppgifterna missköter sig. Det kan emellertid hända att en chef inte är utbildad för uppgiften och att han inte är arbetsledare i ordets rätta bemärkelse. Han skall inte bara behärska den rent tekniska sidan och ha de eller de kunskaperna på t. ex. det juridiska planet, en chef för ett verk med många anställda måste också besitta arbetsledarens egenskaper. Han måste kunna leda och planera arbetet på ett rationellt och förnuftigt sätt. Jag tror att man här har ett avsnitt som kanske av gammal

slentrian eller tradition har blivit försummat i vårt rationaliserade samhälle.

Vi kan gå till det enskilda näringslivet och ta exempel från jordbrukets område. Vi vet att det där har rationaliserats oerhört. Vi vet att från tiden före kriget har produktionsökningen per arbetstimme uppgått till 50 procent. Ser vi på förhållandena inom industrien, finner vi det ungefär likadant där. Jag är inte övertygad om att man inom den statliga förvaltningen kan uppvisa rationaliseringseffekter av en dylik omfattning. Huruvida det över huvud taget är möjligt att uppnå en rationalisering i samma grad på detta område, därom vill jag inte yttra mig. Det är emellertid önskvärt, att alla krafter försöka samverka för att uppnå det bästa möjliga.

Många som legat i militärtjänst — det må gälla värnpliktiga eller beredskapare — kan nog inte komma ifrån att det på det militära området många gånger förekommer ett oerhört slöseri med arbetskraft, ett slöseri som upprör den som i sin dagliga gärning är van vid att planlägga arbetet. Man brister ofta i förmågan att planlägga arbetet på ett rationellt och riktigt sätt, och därmed har man också försuttit möjligheten att utföra arbetet på ett billigare sätt.

Herr talman! Syftet med den motion som jag varit med om att skriva under var närmast, att vi från olika partier gemensamt skulle försöka få fram en översyn av den statliga förvaltningen — såväl den militära som den civila — och undersöka huruvida man inte i i iveren att reformera måhända upprättat för många eller för stora ämbetsverk. Dessa kan kanske beskäras något. Det är möjligt att rationellare arbetsmetoder kan medverka till rätt avsevärda besparingar och det kan hända att andra kvalifikationer hos eller fordringar på dem som är chefer för de olika avsnitten skulle leda till effektivare resultat. Här föreligger kanske försummelser på riksdagens skuldkonto, och

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

då måste helt naturligt riksdagen försöka rätta till vad den tidigare försömmat på detta område. Jag tror i alla fall, herr talman, att vad man på detta område kan åstadkomma, skulle ge den största möjligheten att förhindra ökning av miljonanslagen. På lång sikt är detta även den säkraste vägen att komma fram till möjligheten att göra de besparingar som är nödvändiga för att kunna sänka skatten.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det spørsmål som här diskuteras är ur många synpunkter av intresse, och jag skall därför begagna tillfället att till herr förste vice talman eller någon annan representant för högerpartiet rikta några frågor rörande innehållet i högerreservationen. Jag tror nämligen att det för den allmänna debatten i dessa spørsmål är av ganska stor betydelse, att man får närmare kännedom om vad det är som ligger bakom de uttalanden som finns i högerreservationen. Herr förste vice talman är ju den som fört sitt partis talan i denna fråga, och jag riktar mig då till honom med följande frågor.

Det gäller först den av herr Wedén nämnda sista meningen i första stycket i reservationen nr 1 till utlåtandet nr 173. Man talar där om att takten i den automatiska utgiftsstegringen är så hög, att den överväger den automatiska ökningen av inkomster, med vilka statsverket har att räkna. Jag har fått det intrycket att både finansministerns och folkpartiets beräkningar visar raka motsatsen till detta för några år framöver. Då man på högerhåll utan tvivel har material som stöder påståendena, vore jag tacksam om detta material lades fram för offentlig debatt.

I det tredje stycket talar man om att skatter och obligatoriska avgifter utgör en tredjedel av normalfamiljens inkomst. Man kräver att beskattningen skall reduceras i första hand från en tredjedel till en fjärdedel, alltså en re-

duktion av skattetrycket med ungefär en fjärdedel. Varifrån har man fått den siffran? Vill man sänka skatterna — det vill ju vi också — får man väl göra det steg för steg. Är man inte speciellt förälskad i runda tal, kan man väl börja med t. ex. tio procents sänkning och fortsätta med ytterligare några procent om det går. Men högerens krav är att vi skulle binda oss vid en reduktion med en fjärdedel utan att göra någon avvägning med tanke på de statliga och samhällseliga behoven. Detta förefaller mig, om herr förste vice talman ursäktar, vara en formulering som är vald icke så mycket för att övertyga denna kammars ledamöter som med andra syften.

När den nuvarande beskattningen beräknas till en tredjedel av normalfamiljens inkomst, har högerpartiet då räknat in barnbidragen som positiv post? Om familjen har två barn, blir barnbidragen inte ett obetydligt belopp. Har ni räknat in mjölkprissubventionen?

Vilken är den mystiska normalfamiljen? På andra håll hänger vi inte upp argumenteringen i diskussionen om dessa spørsmål så mycket på en normalfamilj. Med tanke på att denna nu förekommit så pass länge i uttalanden från högerhåll, undrar jag om kanske herr Skoglund kan tala om för oss hur man har valt ut normalfamiljen.

När man på högerhåll talar om de bördor som staten genom indirekta skatter lägger på medborgarna, räknar kanske högerpartiet då med den börda för skattebetalarna som består i att livsmedelspriserna i Sverige hålles på högre nivå än på världsmarknaden? Vid århundradets början var spannmålstullarna en stor börda för de breda lagren. De innebar i hög grad en beskattning. Nu har vi inte höga spannmålstullar o. d. utan andra metoder att reglera livsmedelspriserna. När höger talar om att belastningen på normalfamiljen är för hög, har den då helt och hållet sett bort från livsmedelspri-

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

serna i vilket fall beräkningarna förefaller vara bristfälliga även i annat avseende än det jag tidigare berörde.

Herr talman! Då dessa mera slagordsmässiga formuleringar har förekommit så mycket i den offentliga debatten och nu här finns koncentrerade i ett riksdagstryck, ville jag göra högerpartiet den tjänsten att ge dess representanter tillfälle att utveckla sin uppfattning litet närmare för kammarens utan tvivel intresserade ledamöter.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag kanske inte är färdig att besvara ögonblickligen allt vad herr Ohlin ville ha upplysning om, men jag kan kanske svara på en del.

Innan jag svarar på herr Ohlins sista fråga, om vi räknat med att livsmedelspriserna hålls högre här än i utlandet, kanske jag först skulle vilja ställa en motfråga: Är det herr Ohlins avsikt bevisa att den nuvarande beskattningen är bra som den är och inte behöver någon ändring?

Bland livsmedlen är kanske för närvarande någon vara dyrare än i utlandet, men det har dock under långa tider varit på motsatt sätt, utan att man, mig veterligt, har tagit hänsyn till detta vid skattediskussionerna.

När vi har sagt att en normalfamilj lämpligen bör förfoga över tre fjärdedelar av sin inkomst för eget behov, har det skett därför att vi tycker att detta är en rimlig önskan. Jag vet inte vad det skulle ligga för orimligt i att uppställa en sådan riktpunkt att sträva mot. Det är inte säkert att man når dit i en enda framstöt, utan man får väl gå fram i etapper — därvidlag delar jag fullt herr Ohlins uppfattning. Man får ta några procent en gång och ytterligare några procent nästa gång, men det hindrar väl inte att man bör ange, i vilken riktning man vill gå. Jag har uppfattat att även folkpartiet har varit inne på samma linje.

Jag är inte riktigt på det klara med vad herr Ohlin menade beträffande barnbidragen. Han menade väl att barnbidraget kan betraktas som en förmån, vilken skall avräknas mot det hårda skattetrycket — jag ser att herr Ohlin nickar. Vad gäller barnbidragen liksom en del andra stora sociala utgifter har vi inte önskat någon ändring. Barnbidragen är naturligtvis en förmån för dessa familjer, men trots detta måste man väl säga att även barnfamiljer bör komma i åtnjutande av en skattelindring.

Herr Ohlin ställde sedan de automatiska inkomstökningarna i relation till de automatiska utgiftsökningarna. På den punkten har jag tyvärr inte tillräckligt siffermaterial till hands för att kunna ge något svar omedelbart. Alla partier anser nog att vi har att räkna med automatiska inkomstökningar, men det förefaller som om herr Ohlins parti har varit mer optimistiskt vid de beräkningarna än vi andra har vågat vara. Ibland tror jag att denna herr Ohlins syn i någon mån har sitt upphov i att herr Ohlin den vägen har försökt räkna fram möjligheter till en skattesänkning med bibehållen utgiftsstandard.

Vad gäller utgiftsökningarna har vi erfarenhet av att det tyvärr förekommer en ökning år från år och ofta i större omfattning än vi själva kunnat förutse. Vi måste ju räkna med ändrade löner och ändrade kostnader av olika slag. Jag tror därför att riksdagen har fått lära sig att man inte i förväg med någon säkerhet kan beräkna de s. k. automatiska utgiftsstegringarna.

Jag förstår att herr Ohlin inte är tillfreds med mitt svar, men han får väl komma igen.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Med tanke på att herr förste vice talmannen, som ju är ledamot av statsutskottet och alltså i hög

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

grad har medverkat till tillkomsten av denna reservation, måste förutsättas vara bekant med det material som ligger till grund för reservationen, måste det svar jag fick sägas vara förfärligt magert. Om det på högerns partikansli har utarbetats några statistiska beräkningar som ligger till grund för reservationen, har väl herr Skoglund ändå haft tillfälle att ögna igenom dem och borde då kunna tillhandahålla några fakta — det är ju fakta det här gäller.

Herr Skoglund frågar nu, om jag anser att det nuvarande skattetrycket är bra. Jag har en hög uppfattning om herr Skoglund, och jag gör därför den reflexionen, att han måste känna sig bra illa klämd för att komma med ett sådant svar. Vi har ju gång på gång debatterat folkpartiets skattesänkingsförslag, och herr Skoglund har väl avlyssnat åtminstone någon av valdiskussionerna. Han bör därför veta vad folkpartiet anser om skattetrycket.

Vad saken nu gäller är hur man på högerhåll har gjort beräkningarna. Jag vill veta om man anser det vara en belastning på konsumenterna att priserna hålls uppe över världsmarknadsnivån, vare sig det sker med tullar eller på annat sätt. Jag förmodar att man räknar in tullarna, när man talar om sprit- och tobakspriserna, men räknar man inte in övriga företeelser som håller uppe priserna över världsmarknadsnivån? Jag har inte uttryckt någon uppfattning om hur man bör förfara. Jag har bara vad dagens debatt beträffar ställt en fråga för att få upplysningar om vad som ligger bakom det här talesättet.

Jag lyssnade uppmärksamt till vad herr Skoglund sade beträffande barnbidragen, men fattade ändå inte om han hade dragit ifrån barnbidragen, när han talade om att normalfamiljen får överlämna ungefär en tredjedel av sin inkomst till det allmänna. Om man överlämnar en tredjedel men sedan

får tillbaka 600 kronor, har man ju ändå de 600 kronorna att disponera över. Eller räknar högern med att normalfamiljen inte har några barn under 16 år? Så långt har ändå barnlösheten i Sverige ännu inte gått, herr Skoglund.

Jag fick inte heller någon riktig upplysning om vad den här normalfamiljen var för någonting. Jag har hört detta uttryck så många gånger under valkampanjen, att jag blev riktigt förtjust när jag såg det förekomma i en reservation som herr Skoglund i Döversborg hade underskrivit. Nu skulle jag väl äntligen få besked om vad denna högerns normalfamilj är, tänkte jag, så att man får veta vad högern menar med att skattetrycket för normalfamiljen är så och så stort. Kanske högern räknar med en normalfamilj som har mycket hög inkomst — i så fall kan man ju komma till ännu högre skattetryck.

Jag har gjort vissa beräkningar, som inte riktigt stämmer med högerns, men jag skall inte ta upp tiden i dag med att redogöra för dem.

Till sist, herr talman, har vi de automatiska inkomstökningarna. Herr Sköld har lagt fram vissa statistiska beräkningar, och från folkpartiets sida har detsamma skett. Båda dessa beräkningar tycks visa att den automatiska inkomstökningen, om man fattar detta ord i dess egentliga betydelse, är större än den automatiska utgiftsstegringen.

Herr Skoglund säger nu bara: Det är väl så att det ofta blir automatiska stegringar, som man inte har kunnat förhandsberäkna. Jag tror att det många gånger har varit så, att riksdagen har fattat ett beslut, som föranleder utgifter först längre fram i tiden, men det är ju inte detsamma som denna automatiska utgiftsstegring. Om man håller sig till den automatiska utgiftsstegringen och räknar med ett fast penningvärde — vad som sker på inkomst- och utgiftssidan om man har

Rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.

inflation blir ju ett problem för sig — så tror jag fortfarande man har starka skäl för uppfattningen, att den automatiska inkomststegringen blir större än den automatiska utgiftsstegringen, och det beror kort uttryckt, herr talman, därpå att med stigande standard och stigande inkomstnivå i landet kommer staten att få en större andel av nationalinkomsten i statskassan vid oförändrade skattesatser, eftersom botteninkomsterna ju endast i ringa grad är beskattade och vi har progressivt skattesystem. Om vi allesammans fick fördubblade inkomster, skulle staten därför få in mer än dubbelt så mycket skatter av oss. Det är detta faktum som ytterst gör att man kan räkna med att de statliga inkomsterna med oförändrad skatteprocent realiter kommer att stiga kraftigt, medan det skulle fordras något särskilt beslut på utgiftssidan för att förtära hela detta belopp. Det är där vi har sagt, att det mest realistiska, om man vill bana väg för lägre skatter, är att se till att man får en planering på längre sikt, som bottnar i återhållsamhet med nya utgifter — inte att man säger nej till alla nya utgifter — så att det blir en marginal mellan inkomsterna och utgifterna och man därigenom successivt kan sänka skattestrycket. De idéer man har på vissa andra håll, att man skulle kunna liksom radikalt omintetgöra träffade beslut, få igenom en helt annan politisk inställning än den svenska riksdagen har visat under många år, riva ned en del av det som byggts upp med hjälp av offentlig finansiering, kan jag inte dela. Jag tror inte detta är möjligt. Det är därför vi på vårt håll fäster så stor vikt som vi gör vid den tankegång jag nyss utvecklade, det är därför vi på vårt håll måste vara intresserade av att få närmare upplysningar, när man i en högerreservation utan vidare kastar ut ett påstående som innehåller motsatsen till vad förut tillgängliga beräkningar pekar på. Herr Skoglund

har tyvärr inte kunnat med något siffermaterial bestyrka riktigheten i högerens uppfattning och vare sig på den punkten eller på någon annan kunnat klargöra innebörden av det dunkla tal, som förekommer i denna reservation.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag vet inte hur herr Ohlin har räknat de tänkta utgifterna framöver. Det är ju inte bara fråga om sådana som sker alldeles automatiskt, men de kommer dock obönhörligt och ställer krav på riksdagen. Har herr Ohlin i sina kalkyler räknat med vad en eventuell lönestegring för statens tjänstemän kan medföra? Det är det ena. Både herr Ohlin och jag åtnjuter för närvarande viss undervisning i kanslihuset i vad gäller försvaret, och vi ser ju också där hur vissa förändringar måste medföra nya kostnader. Vi vet ännu inte om totalkostnaderna stannar vid nuvarande belopp eller om de kommer att gå högre. Det är det andra. Sådant har vi på flera områden. Vi kan göra vissa kalkyler, men vi skall nog inte vara så bergsäkra på att de under alla förhållanden kommer att hålla.

När herr Ohlin talar om normalfamiljen är det ju ändå så, att vi i mycket stor utsträckning har rört oss med den där tänkta familjen som inte hade många barn men dock hade ett par barn och som låg på en lönenivå som man ansåg vara möjlig att leva på. Vi har utgått från en sådan genomsnittsfamilj. Jag kan inte säga siffran på rak arm, men det måste vara en familj som ligger hyggligt till efter det gamla begreppet om indexfamilj och normalfamilj.

Jag kommer fortfarande inte ifrån att herr Ohlin vill tillämpa precis samma metod som han tidigare gjort i fråga om skattedebatten och i fråga om skattesänkning. Herr Ohlin vill inte höra talas om någonting som skulle omöjlig-

Översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.

göra att man på samma gång kan yrka både på högre utgifter och på skattesänkningar. Herr Ohlin har vid alla dessa tillfällen visat på framtiden, och det gör han även i dag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 173, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 31 nej, varjämte 61 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 174, i anledning av väckta motioner om

en översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner m. fl.* (I: 320) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson i Skedsbygd m. fl.* (II: 416), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om dels att en utredning under medverkan av representanter för de politiska partierna måtte tillsättas för översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar i förvaltningen och besparingar, ägnade att främja genomförande av lättnader i den statliga beskattningen, dels att vid ekonomisk långtidsplanering för kommande tidsperiod (event. 1956—1960) även måtte beaktas skattebetalarnas och näringslivets starkt motiverade krav på ett långsiktigt genomförande av effektiva skattelättnader.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 320 och II: 416 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Ohlon, Sundelin, Axel Andersson, Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 320 och II: 416, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte

a) efter överarbetning av 1949 års rationaliseringsutrednings betänkande för riksdagen framlägga förslag i enlighet med huvudlinjerna i betänkandet,

b) utarbeta en flerårsplan för statsverksamheten, inrymmande även en prognos för statens inkomstutveckling, vilken tillsammans med möjliga besparingsåtgärder kunde läggas till grund för en politik, som konsekvent sökte bereda väg för en sänkning av skattestrycket;

Översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m. m.

2) av herrar *Näsgård, Pålsson, Rubbestad* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 320 och II: 416, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning under medverkan av representanter för de politiska partierna måtte tillsättas för översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar, ägnade att främja genomförande av lättnader i den statliga beskattningen, samt i övrigt giva till känna vad dessa reservanter anfört;

3) av fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, utan angett yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som förebragts i den tidigare diskussionen ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Ohlon m. fl.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Näsgård m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen samt 3:o) bifall till den av herr Näsgård m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talman-

nen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 174 antager den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Näsgård m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 65 nej, varjämte 45 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 174, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliseringssyfte. — Förhöjd pension åt lantbruksattachén M. W. F. von Wachenfelt.

den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wedén begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 74 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliseringssyfte.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 175, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliseringssyfte.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Elofsson* och fru *Svenson* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.* (II: 359), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av förvaltningen, den civila såväl som den militära, i överensstämmelse med motionernas syfte.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 277 och II: 359 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Näsgård*, *Pålsson*, *Rubbestad* och *Hansson* i Skegrie, vilka under hänvisning till vad i reservationen 2) vid utlåtandet nr 174 anförts ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 277

och II: 359, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av förvaltningen, den civila såväl som den militära, i överensstämmelse med motionernas syfte;

2) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth* samt fröken *Vinge*, utan angivet yrkande; samt

3) av fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 av herr *Näsgård* m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr *Näsgård* m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Förhöjd pension åt lantbruksattachén M. W. F. von Wachenfelt.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 176, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt lantbruksattachén M. W. F. von Wachenfelt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag delar motionärernas uppfattning, att med hänsyn till det värdefulla arbete, som lantbruksattachén von Wachenfelt utfört, det hade varit önskvärt, att han erhållit en något bättre pension än den han nu

Ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.

kommer att få. Tyvärr har det dock under utskottsarbetet anförts och kanske icke alldeles utan skäl, att det skulle medföra icke önskvärda konsekvenser. Jag beklagar, att man måste ta hänsyn till detta, och jag har inte kunnat ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag har anförts en blank reservation, och med den har jag velat ge uttryck för att riksdagens ställningstagande inte får uppfattas som att vi på något sätt från riksdagens sida skulle ha icke till fullo erkänt von Wachenfeldts utomordentliga gärning, utan när riksdagen stannar vid detta beslut, så sker det endast från mera principiella synpunkter.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställa bifölls.

§ 18.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av väckta motioner om tillämpning av statens allmänna avlöningsreglemente på lärarpersonalen å enhetsskolans högstadium.

Utskottets hemställa bifölls.

§ 19.**Ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.

Bevillningsutskottet hade i förevarande betänkande behandlat fyra motioner, avseende det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna.

I de likalydande motionerna I: 333 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 282 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Dessa författningsförslag syftade till sådana ändringar av bestämmelserna om förvärvsavdrag, att gift kvinna med inkomst av jordbruk, som hon själv bedrivit, skulle vara berättigad till dylikt avdrag i samma omfattning som för inkomst av rörelse eller eget arbete samt att gift man, vars hustru biträdde honom i hans förvärvsverksamhet — jordbruk eller rörelse — skulle äga rätt till avdrag vid den kommunala taxeringen enligt samma regler som vid statsbeskattningen.

Utskottet hemställde, att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 53 av fru *Svenson m. fl.* samt II: 71 av herrar *Svensson i Vä* och *Petersson i Norregård* ävensom de likalydande motionerna I: 333 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 282 av herr *Hjalmarson m. fl.* — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i betänkandet anförts, i lämpligt sammanhang låta verkställa en översyn av reglerna om det s. k. förvärvsavdraget vid taxering till skatt samt så snart förutsättningar därför föreläge för riksdagen framlägga det förslag i ämnet som härav kunde föranledas.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Nilsson i Svalöv*, vilka under hänvisning till de likalydande motionerna I: 333 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 282 av herr *Hjalmarson m. fl.* ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till sagda motioner, antaga de i motionerna framlagda förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

Ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet avvisar motionerna om förbättring av lantbrukarnas skatteavdrag och om utvidgning av det kommunala avdraget men förordar utan att binda sig vid någon mening en översyn av frågan om hela förvärvsavdraget. Man vill nämligen veta vad det ena eller det andra kestar samhället, vilket kan vara rimligt.

När förvärvsavdraget tidigare diskuterats har det skett i samband med sambeskattningsfrågan, men efter beslutet 1952 pacificerades hela sambeskattningsfrågan genom att ortsavdraget gjordes lika för gift och ogift kvinna, och därigenom att progressionen på familjeinkomst började vid 12 000 kronor. Förvärvsavdraget har även en annan motivering — en motivering som fortfarande håller — nämligen att en förvärvsarbetande gift kvinna, i synnerhet om hon har barn, har betydligt större utgifter om hon inte själv sköter hemmet. Ur den synpunkten motsvarar schablonavdraget inte alls vad det är avsett att ge.

Det är riktigt när utskottet säger, att avdraget får en huvudsakligen psykologisk effekt. Vad ger det i skattelättnad? Jo, en kvinna som tillsammans med mannen har 10 000 kronor får ersättning för arbetskraft i hemmet med omkring en hundralapp. Är familjens inkomst 14 000 kronor blir det omkring 80 kronor när familjen är utan barn, och har den minderåriga barn blir det något över 200 kronor. För en inkomst på 20 000 kronor får vederbörande litet över 300 kronor i ersättning för husmoderns arbete; för en inkomst på 30 000

kronor får familjen 400 kronor eller litet mera. Först när den gemensamma inkomsten kommer upp till 60 000 kronor får man ett skatteavdrag som motsvarar en krona 25 öre om dagen — alltså kr. 1:25 för att ersätta husmoderns arbete. För 10 000-kronorsfamiljen blir det 25 öre om dagen. Om man samlar ihop de pengarna blir det kanske tillräckligt för att hon skall kunna få någon hjälp att tvätta fönstren höst och vår. För 20 000-kronorsfamiljen blir det inte en krona om dagen en gång; det räcker alltså inte ens till att skicka bort tvätten för året. Att kvinnor som har yrkesutbildning och tillhör mellangrupperna inte kan finna det ekonomiskt motiverat att fortsätta sitt förvärvsarbete är ju självklart, och det måste därför vara av abnormt intresse för yrket som en privat förnöjelse, som man arbetar utanför hemmet, utan att se på den inkomst man får för sitt arbete. Det blir naturligtvis ännu omöjligare att få folk till halvtidsarbete med hänsyn till den ekonomiska sidan av saken. Jag är fullt medveten om att man inte kan vinna de lättnader för förvärvsarbetande kvinnor som man vill via förvärvsavdraget. Detta måste bli en detalj i en rad av stödåtgärder, som samhället får vara mera berett till än det nu är för att hjälpa de förvärvsarbetande kvinnorna.

Men när utskottet antyder att det fortfarande anser, att förenklingar i beskattningen är en så väsentlig fråga att avdragen därför bör försvinna, tycker jag att det är nödvändigt att deklarera, att förvärvsavdraget i vart fall inte bör rationaliseras bort förrän det bjuds någon ersättning för detsamma och skattemyndigheterna byggt upp något som ger åtminstone samma, låt vara mycket ringa men dock ekonomiska uppmuntran för den kvinna som har förvärvsarbete, detta i synnerhet om hon har barn. Den grupp som är beroende av att två makar arbetar ihop familjens in-

Ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt.

komst blir allt större och omfattar allt flera unga familjer med barn. Vill man i framtiden ha barnfamiljer är det fråga om inte även beskattningen kan vara ett av de spörsmål, som man får titta på litet närmare. Om man kunde få en annan progression för de inkomster som intjänas av två makar med barn än för familjer, där inkomsten tjänas ihop av bara den ene, skulle det kanske bli en avvägning, som inte enbart innebar en psykologisk effekt utan också ett verkligt ekonomiskt stöd.

Beträffande det avdrag, som nu är föreslaget för lantbrukare med hustru, är det enligt min mening lika omotiverat nu som den gången det infördes, och det blir inte bättre därför att man kräver, att det skall vara med även i kommunalskatten. Men man kan ju spotta på en sten tills den blir våt, och det är kanske det motionärerna gör här. Då blir hela den idé förvanskad, som alla måste veta låg till grund för förvärvsavdraget, nämligen att ersättning skall ges för de extra utgifter som en förvärvsarbetande husmor har. Om inte skattefantasierna lyckas ersätta förvärvsavdraget med något bättre, måste man tänka sig ett förvärvsavdrag, som är större än det nuvarande, att det alltså följer med de ökade levnadskostnaderna och blir en bättre stimulans än nu gällande avdrag för de förvärvsarbetande kvinnorna. Det är som sagt en detalj i den räckta av frågor som jag hoppas man skall syna litet närmare, men det är en detalj som man har anledning stanna vid i dag, när förvärvsavdraget dras upp och när man kanske av den mycket neutrala skrivningen i bevillningsutskottets betänkande kan misstänka att utskottet inte har så stora sympatier för att utvidga förvärvsavdraget, utan har större sympatier för att helt slopa det. Det bör man inte göra. Jag hoppas att man känner det som ett obehag, att en så stor del av kvinnorna

kommer att bli upprörda, att man drar sig för sådana åtgärder även om man har sitt hjärta där.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag med en förhoppningsfull tanke på dem som skall utreda frågan vidare.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag nöjer mig med att hemställa om bifall till utskottets förslag. Första kammaren har nyss med 114 röster mot 13 bifallit utskottets hemställan, och jag hoppas att andra kammaren gör detsamma.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Trots att utskottets ärade ordförande inskränkte sig till att yrka bifall till utskottets hemställan, skall jag, särskilt efter fru Erikssons i Stockholm anförande, be att få säga några ord.

Som vi alla vet har förvärvsavdraget varit föremål för mycket utredningsarbete, och många delade meningar har rått om detta avdrag. Så var också fallet vid 1952 års riksdag, då vi från folkpartiet anmälde en från majoriteten avvikande mening. Vi ansåg då att förvärvsavdraget för gifta kvinnor, som arbetar utanför hemmet, skulle sättas högre än vad riksdagen den gången beslöt. Som motivering härför framhöll vi, att omkostnaderna för inkomstens förvärvande var högre än förvärvsavdraget och att det behövdes en bättre stimulans för att tillvarataga viss kvinnlig kvalificerad arbetskraft. Vidare anförde vi den gången, att det till 300 kronor begränsade avdraget för hustru,

Bostadssparande.

som arbetar i mannens jordbruk eller rörelse, inte borde tillämpas bara vid den statliga utan även vid den kommunala beskattningen. Departementschefen anförde vid det tillfället att förslaget av 1952 var ett provisorium. Detta innebar att en prövning av detsamma senare skulle äga rum. Jag vill här understryka, att jag anser sambeskattningsfrågan vara ett allvarligt problem, som inte har fått sin sluttgiltiga lösning genom 1952 års beslut.

När vi förra året behandlade föreliggande motioner i detta ärende, sade vi från folkpartihåll, att man inte borde rycka loss en detalj och ge den prioritet rätt framför andra ting, som har samband med förvärvsavdragets utformning. Vi menade då, att hela frågan borde tas upp, så snart vi vunnit erfarenheter av 1954 års taxeringsarbete, d. v. s. första gången som reglerna från 1952 skulle tillämpas. Jag vill nu uttrycka min tillfredsställelse över att såväl bondeförbundare som socialdemokrater vill göra denna översyn av förvärvsavdraget. Det föreligger därför ingen anledning för mig att nu närmare ingå på den frågan. Det är bara en sak, som jag i det sammanhanget vill beröra. När utskottet skriver att det finns ett visst samband mellan ortsavdragets höjd och förvärvsavdraget, så är detta naturligtvis i och för sig riktigt. Jag vill emellertid betona, att man inte bör överdriva betydelsen av detta samband, eftersom ju ortsavdraget kommer alla äkta makar till del, medan förvärvsavdraget är tänkt som ett omkostnadsavdrag för hustru, som arbetar utanför hemmet eller deltar i mannens jordbruk eller rörelse.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att här fördjupa mig i denna fråga, och jag skall därför in-

skränka mig till att med hänvisning till den motivering, som förebragts i de likalydande motionerna I: 333 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 282 av herr Hjalmarson m. fl. hemställa om bifall till den reservation, som vid utskottets utlåtande är avgiven av herrar Velander och Nilsson i Svalöv.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Bostadssparande.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 63, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning om bostadssparande.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 388 av herr *Everlöf m fl.* och II: 494 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna intaget förslag till förordning om bostadssparande.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 388 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 494 av herr Hjalmarson m. fl. med förslag till förordning om bostadssparande icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 388 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 494 av herr Hjalmarson m. fl., antaga det i motionerna framlagda förslaget till förordning om bostadssparande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Bostadssparande.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Jag skall inte här försöka ge någon belysning åt bostadsproblemet. Vi vet alla hur det ser ut på bostadsfronten för närvarande, och vi känner till bostadsköernas längd. Dagligen ser vi i tidningarna uppgifter om den tid människor får vänta i bostadsköerna, innan man där har någon möjlighet att tillgodose deras önskemål om bostad. Jag föreställer mig också att åtskilliga av kammarens ledamöter i dagens tidningar observerat resultatet av en färsk inventering rörande bostadsbristen, som bostadsstyrelsen vid utgången av september har företagit i 233 kommuner med tätorter. Folkmängden i de undersökta kommunerna är något mer än fyra miljoner personer. Det material som bostadsstyrelsen här framlagt är inte särskilt hoppingivande. Jag skall bara nämna en enda siffra. Bostadsstyrelsens inventering visar att i dessa 233 kommuner står ungefär hundra tusen människor utan lägenheter — det är alltså sådana som inte har någon lägenhet i den kommun, där de bor, utan som söker en sådan. Sedan tillkommer alla de, som söker bättre lägenheter men som redan har bostad. Räknar man även med dem, kommer man upp i tal av helt annan storleksordning. Jag har nämnt siffran endast för att än en gång påminna om vilket dominerande problem bostadsfrågan är.

Vi har i denna motion från högerhåll försökt lämna en anvisning som, om den hade följts, åtminstone i viss utsträckning skulle kunna ha lett till en förbättring av situationen. Det är ju så, som alla vet, att man kan inte investera mera än vad som sparas; investeringarna måste, om man vill undvika en fortgående penningvärdeförsämring, hållas inom ramen för sparandet. Ju mer vi sparar, desto mer kan vi investera. Ju mindre vi sparar, desto mindre kan vi investera. Hela detta resonemang är ju ytterligt enkelt. Vi har, som jag sade, från vårt håll försökt att här lämna någ-

ra anvisningar om hur man, låt vara på ett begränsat avsnitt, skulle kunna stimulera sparandet så att den sannolika följden skulle bli ett ökat bostadsbyggande.

Bevillningsutskottet har skärskådat denna motion rent skattemässigt, och det säger jag inte så mycket om. Det är nog det sätt, på vilket man rent tekniskt bör gå till väga inom bevillningsutskottet. Utskottet har alltså egentligen inte sagt någonting om krisen på bostadsfronten utan har sett det hela ur teknisk synpunkt. Jag skall därför också inskränka min korta kommentar till ett rent tekniskt resonemang.

Utskottet framhåller att »en väsentlig förutsättning för att åtgärder av den av motionärerna föreslagna innebörden skall kunna övervägas synes vara att åtgärderna kommer nysparandet till godo». Men, säger utskottet, förslaget innefattar icke några garantier i det hänseendet. Nej, herr talman, det skall jag gärna medge. Förslaget innefattar inga garantier i det hänseendet, detta helt enkelt därför att man kan icke garantera något därvidlag. Det är alldeles omöjligt att säga, att så och så kommer det under alla förhållanden att gå.

Bevillningsutskottet tillstyrker på löpande band, kanske man vågar säga, kungl. propositioner om än det ena, än det andra. Jag har aldrig varit med om att bevillningsutskottet vid något tillfälle såsom villkor för tillstyrkande av en kungl. proposition har krävt någon garanti för att det eller det skall hända eller för att det eller det inte skall hända, därest man tillstyrker en proposition. Det kan man ju inte göra. Men när det gäller en enskild motion, uppställs helt plötsligt krav på sådana garantier, som man inte anser nödigt uppställa, när det gäller en kungl. proposition.

Nu kommer man förmodligen, utöver andra invändningar mot förslaget som man har gjort, att från utskottsmajorite-

Bostadssparande.

tens sida under den fortsatta debatten särskilt understryka, att ett förslag som detta så långt ifrån att leda till nysparande i stället blott kommer att leda till en överflyttning av redan sparade pengar från vanliga sparkonton i penninginrättningarna till dessa ifrågasatta bostadskonton, detta för att vederbörande skall komma i åtnjutande av den därmed förbundna skattefriheten. Ja, herr talman, jag vill inte bestrida att det ligger en hel del i detta resonemang. Jag kan för min del hålla med om att en sådan överflyttning som den, som bevillningsutskottets majoritet har pekat på, i kanske betydande omfattning kan komma att äga rum. Det är således inte nya pengar som inflyter till dessa ifrågasatta bostadskonton, utan det är pengar som man flyttar över från bankkonton till dessa eventuella sparkonton för att komma i åtnjutande av de ifrågasatta förmånerna. Jag är som sagt med om detta resonemang och vill inte neka till att jag för min del räknat med en sådan överflyttning.

Men, ärade kammarledamöter, inte vore väl någon skada därmed skedd. Tvärtom! Ty vad skulle resultatet bli av en sådan överflyttning? Jo, det skulle naturligtvis bli att i stället för att hålla dessa pengar tillgängliga för omedelbar konsumtion — vilket ju fallet skulle bli, därest de stode kvar på bankräkningarna i kreditinstituten — binder man dem för ett bestämt mål, nämligen den egna bostaden. Tar man ut dem och använder dem för något annat ändamål, förlorar man ju skattefriheten. Jag kan för min del inte finna annat än att en sådan ordning vore ganska tacknämlig, om den nu kunde komma till stånd, både med hänsyn till möjligheten att fortsätta och helst ytterligare utvidga bostadsbyggandet och med hänsyn till angelägenheten av att hålla inflationsfaran i schack.

Men, även om jag alltså gärna vill följa utskottsmajoriteten i dess resone-

mang i fråga om det avsnitt, som jag nu har uppehållit mig vid, vill jag dock samtidigt ge uttryck åt den meningen, att trots att det här otvivelaktigt blir fråga om en överflyttning i väsentlig grad av pengar, som redan finns sparade, kan en sådan överflyttning med all sannolikhet få såsom en *indirekt* effekt ett nysparande av icke betydelselös omfattning. Mången, som tar av sitt tillgodohavande på en bankräkning för att lägga upp ett bundet bostadskonto, vill nog ha medel till hands för sina eventuella behov och kan då tänkas sätta in nya pengar för att täcka hålet på sin bankräkning. På sådant sätt får man trots allt ett nysparande, och det tycker jag inte att någon kan ha något att erinra emot.

Utskottet gör också en hel del andra invändningar mot förslaget, framför allt ur taxeringsteknisk synpunkt. Man fäster en alldeles särskild vikt just vid denna synpunkt och menar, att förslaget skulle leda till mycket krångel. Det säges, att »ett godtagande av en lagstiftning av det slag motionärerna syftar till komme att medföra en avsevärd komplicering av beskattningssystemet och tillföra den förut hårt tyngda taxeringsorganisationen arbetsuppgifter av sannolikt icke obetydligt omfång».

Ja, ingen i denna församling lär väl kunna påstå, att jag i varje fall har brukat vara med om åtgärder, som gjort vårt krångliga deklara-tions- och taxeringsförfarande ännu krångligare. Jag har många gånger från denna plats reagerat mot vår skattelagstiftning just ur den synpunkten, och jag vill försäkra kammarens ledamöter, att, om jag haft den uppfattningen att detta förslag skulle utgöra ingenting annat än ett nytt bidrag till skattekineseriet, så hade jag alldeles säkert inte velat vara med om att förorda det.

Men jag tror, att utskottsmajoritetens farhågor i det stycket är ganska överdrivna, ty vad är det egentligen som skett, vad är det som ligger till mönster

Bostadssparande.

för den ifrågasatta ordningen? Jo, mönstret är ju ingenting annat än lagstiftningen om insättning på investeringskonto för skog, som kammarens ledamöter väl känner till. När kammaren fattade beslut om den lagstiftningen, var det ingen som hävdade några tungt vägande anmärkningar om dess besvärligheter ur taxeringsteknisk synpunkt, utan det hela passerade ganska smärtfritt. Men nu finner man plötsligt, när det gäller endast ett relativt begränsat avsnitt av vår skattelagstiftning, som är konstruerat på samma sätt som investeringskonto för skog, att de taxeringstekniska invändningarna är av sådan natur, att man bör avstyrka förslaget. Jag kan inte finna någon konsekvens i dessa skiljaktiga bedömningar av två likadana problem.

Naturligtvis kan, och det vill jag gärna medge, alltid invändningar göras av både principiell och praktisk natur mot *varje* förslag till speciellt sparstimulerande åtgärder. Uppmärksamheten har ju i den svenska diskussionen i så hög grad fixerats vid grundade eller ogrundade farhågor för missbruk, att det syfte, man avsett att nå, i viss mån blivit bortskymt. Den riktiga avvägningen måste, som ju motionärerna också ganska starkt och i olika sammanhang framhåller, vara att man å ena sidan söker bilda sig en föreställning om värdet av det man vinner och å andra sidan söker beräkna riskerna för ett obehörigt utnyttjande av de lättnader åtgärden föranleder. För min egen del håller jag nog före, att betydelsen av ett ökat sparande och särskilt av ett målsparande inriktat på den egna bostaden — och vi får ju inte glömma bort, att det är detta saken gäller — är så stor, att man måste vara beredd att ta vissa risker.

Tänk om man — och därmed skall jag sluta, herr talman — lade ned lika mycken energi på att söka komma fram till gemensamma lösningar på det svenska sparproblemet som man nu gör för

att påvisa ogenomförbarheten i det ena eller andra sparfrämjande förslaget — var skulle vi då inte stå i fråga om kapitalförsörjningen här i landet! Strävandet efter millimeterrättvisa är, kanske jag kan säga, all heder värd, men det får nog inte drivas så långt, att man, som tyvärr ofta sker i modern svensk skattelagstiftning, gör det bästa till det godas fiende.

Detta är, herr talman, ungefär vad jag skulle vilja säga i denna fråga. Jag slutar med att hemställa om bifall till den reservation till utskottsbetänkandet, som är avgiven av herr Velander och mig själv.

Herr SJÖLIN (fp):

Herr talman! Från folkpartihåll har vid olika tillfällen framförts förslag om sparfrämjande åtgärder, och senast vid årets riksdag har en motion väckts om åtgärder för uppmuntrande av det enskilda sparandet, förslagsvis genom att införa skattelättnader eller ett organiserat målsparande.

Man skulle under sådana förhållanden tänka sig, att det vore rätt naturligt för oss att stödja den föreliggande motionen. Säkerligen skulle heller ingenting varit oss kärare, om den givit någon säkerhet för att det syfte vi hela tiden haft hade uppfyllts, nämligen att åstadkomma ett nysparande. Herr Hagberg har visserligen här sökt visa, att man även genom de föreslagna åtgärderna kan tänka sig att åstadkomma ett nysparande. Emellertid finns inte några som helst villkor innefattade i det lagförslag som motionen utmynnar i, och detta anser jag vara en så stor brist, att det utgör ett hinder för att man skall kunna stödja motionen.

Vidare är det inte fråga om nybyggda bostäder, utan det gäller endast förvärv av eget hem. Det kan sålunda helt enkelt betyda att jag skall åtnjuta en viss skattebefrielse, om jag köper en gammal fastighet eller skaffar mig bostadsrätt till en viss lägenhet.

Bostadssparande.

Det kan ju inte vara meningen att sådana åtgärder skall gynnas genom skattelättnader, utan det som skall uppmuntras är väl det verkliga nysparandet, som så väl behövs i vårt land.

Nu har man under senare år sagt att nysparandet inte är att klaga på, men i själva verket är det, numera i varje fall, tvärtom. Sparandet har nedgått högst väsentligt, och det vore verkligt stor anledning att söka vidta de åtgärder för att främja sparandet som vi så länge har talat om i riksdagen och beträffande vilka riksdagen har skrivit till Kungl. Maj:t och begärt att få förslag om hur det hela skall gå till.

Jag vill gärna begagna tillfället att uttrycka den förhoppningen, att regeringen ville ta denna fråga under förnyat övervägande och undersöka om det inte verkligen funnes några möjligheter att på något sätt genomföra förslag som avsåge att främja nysparandet.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Man måste ju i detta sammanhang komma ihåg att den här motionen väcktes i samband med högers stora bostadsmotion och att det här således på något sätt skulle bilda en ersättning för de statliga subventioner som nu utgår. Har man detta i minne skulle man kunna förstå om högern skulle ha kämpat för det här ungefär som man har gjort i första kammaren i dag, med en mycket lång diskussion, under förutsättning att det här hade kommit i våras, men nu är vi ju över den 19 september, och då bör man ju se hela denna fråga i det sammanhang där den hör hemma.

Det som här är det avgörande skälet är att 1950 års skattelagssakkunniga under sommarens lopp har lagt fram ett förslag som avser befrielse från skatt för vissa kapitalinkomster. Detta förslag, har det sagts, skall komma till riksdagens prövning nästa vår. Är det inte då, mina damer och herrar, rim-

ligt att vi behandlar hela detta projekt i ett sammanhang? Ty det är väl ändå inte meningen att vi nu till en början skall genomföra skattelättnader för dem, som sparar för bostad, sedan befria avkastningen av kapital för en hel mängd olika ändamål och så slutligen ovanpå detta, såsom skattelagssakkunniga föreslår, befria ett belopp som i vissa fall kan utgöra 400 kronor — som ju är ränta på ett rätt stort belopp — ifrån skatt till staten. Man bör naturligtvis i detta sammanhang försöka att inte hålla frågorna skilda från varandra, utan i stället komma till en lösning i ett sammanhang, där man således vet vad man i detta avseende gör.

Nu säger herr Hagberg, att bevillningsutskottet kräver garantier för att det skall vara nysparande. Ja, man har ju här i riksdagen alltid utgått ifrån och pekat på, i alla dessa folktopmotioner och, jag vill minnas, också i högermotionerna — jag reserverar mig för minnesfel på den sistnämnda punkten — att det är nysparandet som man vill främja. All utredning har åtminstone hittills visat att det är omöjligt att göra ett sådant särskiljande. Det är möjligt att herr Hagberg har rätt, men vi får väl pröva det när vi kommer fram till att försöka lösa hela det här problemet.

Nu beskyller herr Hagberg bevillningsutskottet för att eftersträva millimeterrättvisa. Herr Hagberg vet själv att denna anklagelse mot bevillningsutskottet är orimlig. Den enda millimeterrättviserepresentant som jag känner i bevillningsutskottet är herr Hagbergs medreservant.

Men om vi kan komma ifrån millimeterrättvisan, om vi kan lösa frågan med fördel genom att inte kräva att det absolut på varje punkt skall vara fråga om nysparande, så skall jag gärna vara med om att pröva alla dessa vägar.

Jag vet inte om det sparas för litet eller sparas för mycket, men så mycket

Bostadssparande.

kan man ju i alla fall erkänna, att det sparas för litet för de investeringar som krävs. Det behöver vi inte disputera om, utan där är vi utan tvivel eniga allesamman.

Att man nu försöker jämställa den här saken med skogskontot innebär väl, skulle jag vilja säga, det mest olyckliga val av exempel som man kan göra i det här fallet. Vad är skogskontot avsett för? Jo, för insättning av en stor, tillfällig inkomst, som man får på en gång, för att den sedan i skatteavseende skall kunna fördelas över längre tid. Det är ju, höll jag på att säga, raka motsatsen till det som högern i det här sammanhanget föreslår i sin motion.

Om man även på högerhåll vill tänka igenom det här problemet allvarligt så tror jag det skall vara möjligt att lösa en stor del av det problem som här föreligger, om man i fortsättningen inte följer den linjen, att man delar upp kapitalinkomsternas befrielse på två olika fält, utan i stället ser efter om man inte kan kombinera det hela med ett mindre avdrag för kapitalinkomsterna. Men det är omöjligt att i dag säga: Så skall det göras. Det är omöjligt att säga: Jag skall gå på den eller den linjen. Vad man kan säga i det här sammanhanget är att vi avvaktar det förslag, som är bebådadt att komma till nästa års riksdag, och då tar ställning till hela detta problem. Huruvida vi därvid skall följa herr Sjölin's linje eller någon annan linje är jag i dag inte beredd att ge till känna någon uppfattning om. Men enligt min bestämda mening är det önskvärt att vi försöker komma fram efter en förnuftig linje. Om detta sedan rent tekniskt låter sig göra vågar jag inte säga ett ord om, ty vår skattelagstiftning är, som herr Hagberg sade, redan förut alldeles för tillkrånglad för att vi skall vara beredda att krångla till den ännu mera.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter hemställer jag om bifall

till bevillningsutskottets avslagsyrkande, övertygad om att detta för tillfället är den enda väg riksdagen kan gå för att så småningom erhålla ett resultat i denna fråga. Första kammaren har också följt denna linje, då högerreservationen där samlade endast 16 röster.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! I likhet med bevillningsutskottets ärade ordförande skall jag inte här försöka mig på något uttalande i frågan, huruvida sparandet i och för sig för närvarande är litet eller stort. Jag är emellertid ense med honom om att det under alla omständigheter är för litet i förhållande till det investeringsbehov som föreligger. Jag är glad, att han gjorde detta uttalande här, ty det är ju en plattform att stå på för oss båda. Men i och med att vi gemensamt konstaterat, att sparandet är för litet i förhållande till de investeringskrav, de investeringsönskemål och de investeringsbehov som är för handen, tycker jag också man skulle kunna se litet mera välvilligt och med litet större förstäelse på de förslag, som framkommer för att stimulera detta sparande och såvitt möjligt göra det något större än det nu är.

Herr Olsson i Gävle har fäst uppmärksamheten vid det förslag, som kommit från 1950 års skattelagssakkunniga, och menar, att om detta förslag förelägges riksdagen och vinner riksdagens bifall, skulle på sätt och vis i varje fall motionärernas önskemål på den vägen ha blivit tillgodosett. I anledning därav skulle jag bara vilja påpeka, att detta förslag från 1950 års skattelagssakkunniga ju inte framkommit för att därmed skapa en skattelättnad. Det har heller icke framkommit i syfte att stimulera sparandet. Betänkandet från de sakkunniga har ju formen av ett förslag till förenkling av vissa beskattningsregler, ett uppslag, skulle man kunna säga, till en rationalisering av taxerings- och deklarationsförfarandet i vårt land, och av detta förslag framkommer sedan vad

Bostadssparande.

jag möjligen skulle kunna kalla en rationaliseringsvinst. Denna får naturligtvis karaktären av en skattelättnad, det bestrider jag inte, men det var inte själva avsikten med kommitténs tillsättande.

Jag föreställer mig emellertid, att varken herr Olsson i Gävle eller jag vet hur det kommer att gå med detta kommittéförslag. Jag kanske misstar mig, men såvitt jag vet, är remissförfarandet ännu inte avslutat, och jag vet heller inte vad de remissvar, som redan inkommit, går ut på. Därmed må dock vara hur som helst. Det väsentliga är hur departementschefen ställer sig, om han godtar vad de sakkunniga kommit med eller om han icke godtar det, alltså hur innehållet i en eventuell proposition till nästa års riksdag blir. Däröfver vet varken herr Olsson i Gävle eller jag någonting. Enligt min mening borde utskottsmajoriteten därför inte i sin argumentering mot vårt nu föreliggande förslag använda sig av detta sakkunnigebetänkande. Om man hade haft tillförlitliga uppgifter om, låt oss säga departementschefens, i detta fall finansministerns, och regeringens ståndpunktstagande, hade det varit möjligt att med utsikt till större framgång diskutera kring detta förslag. Däröfver vet vi emellertid, som sagt, ingenting. Med hänsyn därtill, herr talman, tillåter jag mig att vidhålla mitt yrkande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag hoppas att jag inte behöver undervisa min gamle vän herr Hagberg, som ju tillsammans med mig har gästtat bevillningsutskottet i så många år, om att själva sparandefrågan inte är en bevillningsutskottsfråga utan ligger i annat utskott. Det är skattebefrielsen som är en bevillningsutskottsfråga. Här är naturligtvis anledningen till att bevillningsutskottet inte har svävat ut. Vi kunde ju ha svävat ut som en hel del människor gör, åtminstone de år det är allmänna val i detta land, och

talat om sparsamheten i de vackraste ord och skildrat den i de vackraste färger man kan tänka sig. Men bevillningsutskottet har inte ansett detta vara sin uppgift. Vi har haft att strängt hålla oss till vår uppgift att behandla detta problem som ett skatteproblem.

Sedan kan man ju säga att 1950 års skattelagssakkunnigas förslag har tillkommit i rationaliseringsssyfte. Ja, det kan man ju kalla det, men om jag nämner att det i bästa fall kan bli fråga om skattebefrielse för en kapitalavkastning på 400 kronor, så kan var och en räkna ut vad det hela betyder.

Jag skall inte i detta sammanhang yttra mig om frågan, huruvida uppdelningen bör bibehållas eller om beloppen bör sammanföras till ett. Men så mycket kan jag nämna — ehuru jag ingenting vet om vad förslaget innehåller — som att ett förslag i denna fråga kommer att föreläggas nästa års riksdag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom oppres-

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

ning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 158 ja och 27 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21.**Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Brämhult (bf):

Herr talman! Det finns anledning att uttala tillfredsställelse över det yttrande som här föreligger från bankoutskottets sida. Det kan emellertid kanske anses tillbörligt att jag säger några ord, eftersom den fråga, som behandlas i utskottets utlåtande, är så betydande och vittomfattande som den faktiskt är.

Det är ägnat att väcka tillfredsställelse att utskottet vid sin behandling av frågan har understrukit några av de grundläggande principerna när det gäller att över huvud taget lösa de stora problem som den framtida bebyggelse- och näringsstrukturen i vårt land medför. Utskottet slår fast att det centrala problemet är frågan om den befolkningsomflyttning som pågår. Det finns kanske inte någon anledning att nu gå närmare in på denna sak. Alla vet att det är mycket betänkligt, om den nuvarande utvecklingen får fortsätta.

Utskottet pekar vidare på en annan betydande princip, nämligen att det här

icke är fråga om något isolerat landsbygdsproblem utan om förhållanden som i lika hög grad berör tätorterna som den rena landsbygden. Det är inte fråga om tätorter contra glesbygder. Det går sålunda inte att ensidigt anlita problemställningarna, utan man måste se det hela ur både tätorternas och glesbygdernas synpunkter.

Jag vill ta några siffror som visar vilken betydelse befolkningsomflyttningen har för stora delar av vårt land. I Kronobergs län, närmare bestämt i Urshults socken, har gjorts en utredning, varav framgår att socknens befolkning till 72,2 procent befinner sig i en ålder över 40 år. Om avgången i de yngre åldersgrupperna är densamma härnäst efter som hittills, har om något tiotal eller tjugotal år den del av befolkningen, som befinner sig i en ålder under 40 år, reducerats till ungefär hälften. Var och en kan själv räkna ut vilka svårigheter man i denna socken inom ett par decennier kommer att ställas inför.

Vidare vill jag nämna att i min hembygd, Sjuhäradsbygden, är medelåldern hos de lantbrukare, som nu sitter på gårdarna, över 55 år. I många fall finns det inte på dessa gårdar ungdomar som är beredda att träda till, och det är lätt att föreställa sig, hurudan situationen kommer att vara om 20 år.

Dessa båda exempel ger en antydning om de perspektiv som rullas upp. När man tränger närmare in i det hela uppställer sig genast den frågan: »Varför ger då folk sig i väg från landsbygden?» När det gäller den saken är det framför allt två problem som möter, nämligen sysselsättningsfrågan och trivselfrågan.

Sysselsättningsfrågan är ju ett av de mest betydande spörsmålen i detta sammanhang. Det är att notera, att utskottet härvidlag intagit en mycket positiv ställning och framhållit att det är nödvändigt att förbereda möjligheterna till en större differentiering av näringsli-

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

vet. Här är det givet, att kommunerna måste spela första fiolen och att det måste beredas möjligheter för dem att åstadkomma positiva åtgärder. I detta sammanhang framstår frågan om planläggningen såsom avgjort betydande. Utskottet säger här, att det för sin del anser, att ökade ekonomiska resurser måste ställas till förfogande för sådan verksamhet.

När vi går att bedöma vad vi har att ta ställning till, inte minst ute i kommunerna, förhåller det sig oftast så, att vi vet för litet om vår bygd. Vi kan nog utan större svårigheter konstatera förhållandena i dag, men vi har mycket små möjligheter att tränga in i vad morgondagen månde bära i sitt sköte. Här är det, som problemet om planläggningsverksamheten kommer in. Det är nödvändigt för oss att veta, hur befolkningsutvecklingen kommer att te sig under den närmaste framtiden, därför att en blivande företagare eller en företagare, som redan är i verksamhet, måste få veta, vilka möjligheter han har att bedöma chanserna för ett nytt företag eller en utbyggnad av det företag, som han redan har startat. Vi behöver ha klart för oss, vilken struktur exempelvis jordbruksnäringen får i framtiden. Vi behöver ha klart för oss, vilken roll våra små tätorter, som måste vara centra för denna sysselsättning, kommer att spela och vilka möjligheter de kommer att erbjuda. Vi måste tränga in i en mångfald problem: möjligheten att lösa tomtfrågorna, att lösa vatten- och avloppsfrågorna, över huvud taget alla de detaljer, som tillsammans skapar förutsättningarna för lokaliseringen av ett företag.

Vad som är det väsentliga härvidlag är, att man genom åtgärder från kommunernas och från statens sida försöker åstadkomma en utjämning av sysselsättnings- eller kanske man kan kalla det företagsmiljön, d. v. s. förutsättningarna för att över huvud taget driva en rörelse. Det skulle ta alldeles för

lång tid att här gå in på detaljerna. De är i stort sett kartlagda i motionen. Det må vara nog att konstatera, att man av allt att döma inom utskottet varit på det klara med föreliggande problem. Det framstår i varje fall för mig såsom varande av avgörande betydelse, att man genom myndigheternas försorg finge möjlighet att företa denna planläggning av bygdens resurser, som vi måste få till stånd för att kunna bedöma de framtida utsikterna.

Här är det, som jag sade, en betydande fråga vi har att behandla. Den är av så betydande art, att man kan säga, att dess lösning helt enkelt är förutsättningen för att vårt samhälle i framtiden skall kunna balanseras så, att inte bebyggelse- och näringsstrukturen helt förrycks. Jag har den bestämda övertygelsen, att det är dessa problem, som är dagens och morgondagens stora frågor, vilka vi har att komma till rätta med. Det finns anledning att med tillfredsställelse konstatera, att förståelsen för deras värde vinner insteg i allt vidare kretsar och att man börjar få klart för sig att här är ett arbetsfält, som riksdag och regering måste ta itu med.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta med att uttrycka den förhoppningen, att regeringen nu är medveten om att den bakom sig har en avgjort positiv inställning inom riksdagen och kan vidta de åtgärder, som är nödvändiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Vad bankoutskottet här har skrivit med anledning av föreliggande motion är i stort sett en del allmänna reflexioner, som man sedan sänder vidare till Kungl. Maj:t för kännedom. Det kan kanske vara tillåtet för en enskild medlem av kammaren att för sin del också göra några reflexioner,

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

som han visserligen inte i samma högtidliga former kan skicka till Kungl. Maj:t för kännedom, men som det står vederbörande statsråd fritt att läsa, om han så behagar.

Jag fäste mig vid denna motion redan när den lades fram för riksdagen i januari månad. Den är ju presenterad med en auktoritet som knappast är vanlig. Det är inte nog med att den är en partimotion. Den är nästan mera än en vanlig partimotion. Såvitt jag har kunnat finna är den undertecknad av samtliga ledamöter av bondeförbundet i denna kammare med undantag av herr Rubbestad och herr Svensson i Stenkyrka och så statsråden, som väl känt sig förhindrade att motionera. Det är alltså en motion som man från bondeförbundets sida sökt ge den största möjliga tyngd.

Motionen omfattar också en mångfald saker som rör svensk landsbygd. Man har plockat med så mycket som man över huvud taget har kunnat uppbringa. Jag skall bara nämna några exempel på alla de frågor som enligt denna motion bör utredas. Man skall verkställa en översyn av lokaliseringsutredningens förslag till länsorganisation för näringslivets lokalisering samt undersöka, huruvida företagsföreningarna bör anförtros de lokaliseringpolitiska uppgifterna på länsstadiet och organ av samma fristående karaktär skapas på det kommunala stadiet. Om dessa förslag skulle genomföras, skulle detta bli en organisation av väldig omfattning. Man skall undersöka, vilken storlek på ett samhälle som är det ideala. Det är i och för sig sympatiskt, men man riskerar att en del samhällen har tjuvstartat och vuxit ett gott stycke förbi vad man eventuellt kommer underfund med vara det ideala. Man skall upptaga till behandling alla frågor om landsbygdens förseende med kollektiva anläggningar, som t. ex. lokala vägar, vatten och avlopp, elkraft, butiker, kaféer, biografer, hälso- och sjukvårdsinstitu-

tioner, barnkrubbor, skolor, samlingslokaler och bibliotek. Man skall utreda frågan om vilka instrument som bör stå till förfogande för lokaliseringpolitiken för att begränsa de större städernas tillväxt, då framför allt naturligtvis Stockholm. Man skall vidare överväga att utreda huruvida statliga flyttningsbidrag kan utgå vid utflyttning av industrier genom förmedling av det centrala lokaliseringsorganet. Man skall undersöka vad som kan göras för att bereda ungdomen möjligheter att tidigare än som nu är fallet tillträda egen rörelse. Detta är bara sex små exempel på vad man kan plocka fram. Såvitt jag förstår finns det åtminstone 22 sådana stora frågekomplex, som egentligen skulle utredas.

När denna motion framlades, skrev Svenska Landsbygden att motionen är ett uttryck för en helhetssyn på samhällsbygget, en helhetssyn som ingen annan politisk meningsriktning har någon motsvarighet till. Jag skall inte förneka att motionen kan vara ett uttryck för en viss helhetssyn. I varje fall är den ett uttryck för en oerhörd tro på samhällets möjligheter att ordna allting i sin regi. Vi har av herr Hansson i Skegrie förut i eftermiddag fått en del instruktioner om att den svenska förvaltningen nog skulle kunna skäras ner ifall man vill vara sparsam en smula på allvar. Jag får ju säga, att om allt som finns i denna motion skulle genomföras och förverkligas i samhällets regi, då skulle förvaltningsapparaten svälla i en sådan utsträckning att man utan tveivel skulle få rum för praktiskt taget alla de bortrationaliserade småbrukarna och deras barn i denna nya förvaltningsapparat. Huruvida detta skulle komma att begränsa utgifterna, det kan herr Hansson i Skegrie, som skrivit under motionen, få anledning att filosofera över en liten smula.

När jag nu säger detta en smula kritiskt innebär det ju inte att det inte

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

finns en hel del i denna motion som jag i och för sig kan sympatisera med. Det är klart att om man bara får önska, då kan man ju önska en hel del av det som här förts på tal. Jag tror jag vågar påstå att jag delar motionärernas intresse för den svenska landsbygden. Det jag här säger får tas såsom uttryck för personliga reflexioner. Det går alltså an att hänga mig personligen för det fall det skulle finnas anledning därtill.

Man kan ju i största allmänhet dela upp näringslivet på landsbygden i jordbruk och annan företagsamhet av mera primärt slag samt serviceyrkena inklusive skolor och kulturell verksamhet. Jordbruket håller man ju på att klämma samman så långt man orkar — och man orkar en hel del, och det går ganska fort. Jag har läst i sista numret av Statistisk Tidskrift, där man redovisar resultaten av den sista jordbruksräkningen. Den ger oväntat extrema siffror för vad som redan har hänt. Småbrukarna försvinner mer och mer, lantarbetarna likaså. Bägge grupperna är genomsnittligt överåriga. Ålderssammansättningen är alltså ogynnsam med hänsyn till den fortsatta utvecklingen, det har herr Andersson i Brämhult alldeles rätt i. Enligt min uppfattning är det alltså knappast möjligt att måla bilden av den fortsatta utvecklingen på landsbygden för mörk.

Vad skall man göra för att utveckla den andra företagsamheten på landsbygden? I dessa remissyttranden finns det ett par saker — det finns mycket annat också — som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Först är det arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande, där det på s. 7 i utlåtandet heter: »Då företagare vänder sig till lokaliseringsorganet för att få råd i lokaliseringsfrågor, framhålles ofta, att man vill lokalisera sin verksamhet till en ort i låg dyrortsgrupp för att därigenom nedbringa lönekostnaderna.» Det är alltså arbetsmarknadsstyrelsens

erfarenhet av företag som vill placera industrier på landsbygden.

Sveriges industriförbund säger i sitt yttrande: »Motionärerna ha emellertid förbisett, att en dylik utjämning av lönerna — oavsett om den av andra skäl till äventyrs finge anses berättigad — naturligen skulle i hög grad motverka deras eget önskemål om en ökad lokalisering av industrier och andra företag till landsbygden.»

Samma synpunkter finns alltså hos både Sveriges industriförbund och arbetsmarknadsstyrelsen. Det är uppenbart att levnadskostnaderna spelar en väsentlig roll när det gäller för landsbygden att konkurrera med tätorterna. Jag har tidigare någon gång i denna kammare sagt — och jag har även i andra sammanhang framhållit — att man aldrig kan skapa *likhet* emellan landsbygd och tätort. Detta är helt enkelt omöjligt. Det är två bebyggelse typer som i och för sig förutsätter olikhet i många fall. Detta hindrar inte att man möjligen kan eftersträva och nå *likvärdighet*. Man kan inte göra en triangel och en cirkel likadana, men man kan göra en triangel och en cirkel lika stora. Man kan alltså icke göra förhållandena för landsbygdens folk likadana som förhållandena för tätortens folk. Men man kan försöka kombinera möjligheterna och förhållandena på landsbygden så, att de sammantagna blir lika bra som i tätorterna — i varje fall om man tar hänsyn till de personliga värderingarna, där en del människor föredrar landsbygden och andra föredrar tätorterna. Jag tycker det är en genomgående företeelse — som inte bara förekommer inom bondeförbundet — att man gör envisa försök att skapa likhet, att skapa stad av landet, att göra landsbygdskulturen till en avskuggning av stadskulturen. Det lyckas aldrig. Kan vi inte komma fram till egna målsättningar för landsbygdens folk och landsbygdskulturen utan stirrar oss blinda på vad som finns i tätorterna, går det

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

inte bra, åtminstone inte enligt min uppfattning. Man borde alltså försöka slå vakt om och ta vara på de förmåner som landsbygden har.

När jag nu nämner ett par saker, gör jag det inte därför att de i och för sig skulle vara särskilt stora, utan emedan de har varit och är aktuella. Jag vill nämna en sådan sak som bygdekvarnarna. Här har man av kända skäl infört en förmalningsavgift, och den måste nu tas ut även vid bygdekvarnarna från dem, som mal en eller annan säck mjöl för det egna hushållets behov. Om man inte gör det, blir det inte rättvisa, påstås det, ty då får inte bönderna ute på landsbygden betala lika mycket för mjölet som konsumenterna i staden. Dessutom blir det inte konkurrens på lika villkor mellan dessa bygdekvarnar och storkvarnarna — precis som om det var det eljest. Med några tämligen billiga reflexioner viftar man bort kravet på att vi här skulle slå vakt om en företagstyp på landsbygden, och så bidrar man till att såga bort en väsentlig grupp av företag ute på landsbygden.

Eller se på mjölkhandeln! Jag skulle kunna ange lokala områden men skall inte göra det, där det förekommer att man samlar upp mjölken från en mängd mindre jordbruk, kör den fyra—fem—sex mil till ett mejeri, standardiserar den, tappar den på flaskor och kör tillbaka den, så att den på eftermiddagen eller kvällen är tillbaka i samma trakt, där man får köpa tillbaka samma mjölk, standardiserad, fördyrad och försämrad.

Jag känner till allt som ligger bakom detta och vet hur vi har hamnat i den situationen. Nu vill man inte vrida sig ur detta, eftersom det skulle medföra någon liten förlust för tillfället, och man vill inte offra någonting på kort sikt för att vinna någonting på längre sikt. Men är det nödvändigt att all landsbygdshandel skall förbjudas, att alla möjligheter till lägre levnadskost-

nader som en målmedveten politik skulle kunna ge åt landsbygden skall plockas bort, med resultat att landsbygden får tätorternas alla nackdelar utan att få deras fördelar?

För övrigt läggs ju även de företag, som landsbygdens folk själva dirigerar, i städer och drivs allt längre i riktning mot stordrift. Det har på vissa ställen varit på tal att man skulle lägga om mjölktransporterna och låta stadschaufförer köra ut på landsbygden och hämta mjölken i stället för att ha landsbygdschaufförer, som kör in till städerna med mjölken. Det kanske i vissa fall kan medföra någon liten fördel, men därmed skär man bort ytterligare en grupp företagare ute på landsbygden.

När det gäller bostadskostnaderna undrar jag, om vi inte genom våra beslut om planering och krav på bostäder håller på att ställa landsbygden i en ogynnsammare ställning än som är nödvändigt.

Jag har, herr talman, gärna velat apostrofera den här motionen — någonting annat kan det ju inte bli tal om i detta sammanhang. Motionen spänner över ett oerhört stort område, och den ger, såsom jag nämnde, uttryck åt en så stark övertro på samhällets möjligheter att reglera, att den socialistiska delen av regeringen ligger långt i lä.

Nu har ju bankoutskottet inte gjort någonting annat än skrivit några välvilliga ord och skickat allt till Kungl. Maj:t för innanläsning. Med detta är herr Andersson i Brämhult nöjd, och då förmodar jag att alla är nöjda. Är det så, att Kungl. Maj:t vill läsa de här små reflexionerna, är jag också nöjd med det.

Herr ANDERSSON i Brämhult (bf)
kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Svensson i Ljungskile var nöjd, är det egentligen inte mycket att tillägga.

Herr Svensson är angelägen om att

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

döma ut vad som sägs i motionen — han beskriver vilken fruktansvärd apparat man skulle ge sig in på — och samtidigt är han naturligtvis angelägen om att bibehålla den uppfattningen kring sin person, att han har ett positivt intresse för dessa frågor. Så drar han också fram några detaljproblem till belysning. Han talar om att jordbruket har svårigheter, att antalet människor på landsbygden minskar, och så frågar han vad man skall göra åt detta. Därmed är det punkt och slut. Det skulle ha varit intressant om herr Svensson ville ta upp de principer till diskussion, som vi här har försökt lägga fram.

Här sägs det att motionen vittnar om en övertro på samhället utan like. Nu kanske man kan säga att en hel del av dessa frågor tidigare har debatterats; det framhålls ju också i utskottsutlåtandet. Innebär då det att man separatbehandlar något av dessa problem, att man också har en övertro på samhället? I så fall är väl herr Svensson och hans politiska meningsfränder också i någon mån bekajade av denna övertro.

Här finns påtagliga exempel på vart man kan komma med åtgärder för en lokalisering. Jag skulle bara kunna hänvisa till min egen hembygd, där det har visat sig att de kommuner, som icke har en differentierad sysselsättning utan endast har att lita till jordbruk och skogsbruk, icke har förmått hålla sin befolkningssiffra. Men kommuner som har möjlighet till annan sysselsättning kan inte bara hålla den utan har också ökat sin siffra utöver vad den var när landskommunerna hade sitt högsta befolkningstal på 1890-talet.

Jag tycker detta säger att man är inne på rätt väg. Innebär det övertro på statlig dirigerering, om man söker överlåta lokaliseringsproblemen på länsstadiet, till företagarföreningarna, till företagen själva, till landstingen

o. s. v.? Innebär det en övertro på statlig dirigerering, när man i kommunerna vill att de kommunala organen skall spela första fiolen i detta sammanhang?

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Utskottet är enigt, herr Andersson och herr Svensson är nöjda, men jag har i alla fall behov av att här i kammaren säga ifrån, att jag inte alls är belåten med utskottets uttalande i denna fråga, och detta trots utskottets mycket välvilliga hållning gentemot motionens många förslag. Jag vill därmed inte säga att jag till punkt och pricka kan dela vad motionärerna föreslår, det gör jag visst inte. Men jag vill säga ifrån att jag delar deras uppfattning i stort, och jag vill komma till samma mål som de velat syfta till.

Eftersom jag hade tillfälle att redogöra något för mina synpunkter på detta ganska nyligen, skall jag inte ta upp kammarens tid med att göra någon längre utläggning. Emellertid säger utskottet, att det förutsätter att det nödvändiga arbetet med inventering och sammanställning av det omfattande material, som genom offentlig utredning och samhällsvetenskaplig forskning etc. har blivit tillgängligt, och med sammanförandet av de nya utredningar, som kan komma till stånd, kan göras inom Kungl. Maj:ts kansli eller hos något ämbetsverk som står under Kungl. Maj:ts kansli, och man pekar där särskilt på arbetsmarknadsstyrelsen.

Jag kan inte förstå att detta är tillräckligt. Jag tror att det innebär att man i viss mån underskattar svårighetsgraden hos de utomordentligt omfattande avvägningsproblem, som här presenterar sig. Tillsammantagna är dessa problem ett av de allra största spörsmål på det inrikespolitiska området, som vi inom de närmaste decennierna har att ta ställning till.

Riksdagen har nu gång efter annan

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

haft detta spörsmål uppe till behandling, men varje gång nalkas riksdagen dessa saker med en enligt min mening för stor försiktighet och räddhåga. Det rimmar illa med situationens krav. Man tar för små tag, man petar litet här och litet där, men man vill inte vara med att samla sig till den omfattande motaktion, som är alldeles nödvändig om man verkligen vill nå resultat. Medan statsmakterna här hela tiden tvekar och dröjer, rinner obönhörligt strömmen av ungdom från landsbygden, och den ungdomen kommer icke tillbaka.

Jag kan, herr talman, inte här ställa något yrkande, men jag har velat ge uttryck åt min mening.

Häruti instämde fröken *Wetterström* (h).

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile var nöjd åtminstone om Kungl. Maj:t hade något intresse för vad utskottet skrev. Herr Cassel var däremot missnöjd under alla förhållanden, vare sig Kungl. Maj:t intresserade sig för vad utskottet skrev eller icke.

Ingendera hade emellertid någonting att föreslå. Framför allt skulle man ju av herr Cassel ha kunnat vänta om inte några konkreta förslag så i varje fall några riktlinjer efter vilka man skulle arbeta, när han nu var missnöjd med vad utskottet hade presterat.

Nu skall jag gärna instämma med herr Cassel däri, att problemet är mycket viktigt, och det är ju något som utskottet också understryker. Detta är ett mycket viktigt problem. Att föreslå en mammututredning rörande hur man skulle angripa detta problem fann emellertid inte utskottet vara lönt med hänsyn till de myckna utredningar, som detta och därmed besläktade spörsmål redan har varit och är underkastade. Vad som nu krävs var i stället att försöka utvinna någonting i praktisk handling av vad som har utretts. Det

är naturligtvis mycket svårare att göra detta, och jag har mycket svårt att föreställa mig hur man skulle kunna gå till en generalaktion, såsom herr Cassel uttryckte sig, under sådana samhällsförhållanden som vi lever under, där man dock måste erkänna människornas frihet att flytta vart de vill, att söka sin utkomst på vilken ort de behagar och inom vilken näringsgren de behagar. Vi kan inte använda något tvång mot människorna. Vad vi kan göra är ingenting annat, såvitt jag förstår, än att söka bereda sådana förhållanden på landsbygden, där vi önskar att folk i större utsträckning än vad nu är fallet skall stanna, att vi om möjligt kan hejda strömmen. Man måste göra förhållandena på landsbygden sådana, att näringsidkare kan finna det lämpligt att slå sig ned där, och man måste bereda sådana försörjningsmöjligheter, som folk är tillfredsställda med, för att därigenom förmå dem att stanna på landsbygden. Någon annan utväg till lösning av problemet kan jag inte se, och det är ju detta som utskottet betonar. Det går igenom hela utskottets yttrande.

Vi underskattar ingalunda svårigheterna. Jag är kanske tvärtom benägen att anse dem större än vad herr Cassel gör, och jag kan inte se hur en generalaktion egentligen skall organiseras.

Nu har det ju på sista tiden ändå skett någonting. Man måste säga att alldeles inaktiva har myndigheterna inte varit. De har först och främst organiserat denna s. k. lokaliseringsbyrå i arbetsmarknadsstyrelsen. Frågan är om denna skall utökas. Utskottet anser för sitt vidkommande, att det förslag som arbetsmarknadsstyrelsen har framlagt rörande en utökning av lokaliseringsbyrån är värt beaktande. Härigenom kan arbetsmarknadsstyrelsen och dess lokaliseringsbyrå bli något verksammare än vad de för närvarande förmår. Vidare har riksdagen beslutat ökade kreditmöjligheter till hantver-

Den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

kare och andra smärre företagare. Uppenbarligen fyller det anslag på tio miljoner kronor, som riksdagen beviljade i våras, om jag minns rätt, ett verkligt behov åtminstone att döma av de ansökningar om lån som kommit in, och detta medför ytterligare möjligheter för människor att sätta i gång företag och näringar på landsbygden och därmed bidra till att behålla befolkningen kvar där.

Utskottet har varit intresserat för spörsmålet. Vi anser den nu pågående utglesningen av befolkningen på landsbygden vara ett problem, som vi inte kan lösa genom att tvinga folk att bo kvar på landsbygden, utan som vi måste lösa på det sättet, att vi söker göra förhållandena på landsbygden sådana, att människor i större utsträckning där kan söka sin utkomst. Härmed menar jag naturligtvis inte att de i större utsträckning skall söka sin utkomst inom jordbruket, ty för varje rationalisering inom jordbruket måste vi vara tacksamma. Det ger oss större möjlighet att höja standarden och ger dem som fortfarande arbetar i jordbruket bättre utbyte. Men det bör inte vara bara jordbruk som finns på landsbygden. Det bör finnas tillräckligt med andra näringar för att möjliggöra en sådan folkmängd i samhällena att det, som det står i utskottsutlåtandet, skall kunna upprätthållas en något så när tillfredsställande social standard.

Någon annan väg att gå än den som utskottet rekommenderat kan jag som sagt inte finna. Så länge inte herr Cassel har föreslagit något annat, tycker jag att även han skulle kunna vara nöjd, och så skulle kanske hela riksdagen till sist vara nöjd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Cassel var inte nöjd, och det är klart att ingen kan

vara nöjd med den utveckling som håller på att ske. Men vi kan dock uttrycka tillfredsställelse över att bankoutskottet nu kunnat göra ett enhälligt uttalande. Det var ju dock bara två år sedan det reservationsvis framfördes ett yrkande i samma riktning som inte vann riksdagens bifall. Nu har vi i alla fall kommit så långt, att riksdagen här fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de stora problem som här finns, och vi får hoppas att utredningen skall ge resultat.

I bondeförbundets motion har flera detaljspörsmål tagits upp. Många av dessa har redan varit föremål för utredning. Jag vill här bara peka på ett, därför att det är ett spörsmål som antagligen kommer upp till behandling redan vid nästa års riksdag. Bondeförbundet säger i sin motion, att det är angeläget, att nya företag skall ha möjlighet att inom rörelsen utjämna uppkomna under- och överskott. Det är klart att när en verksamhet startar, så händer det ofta, att den går med förlust under de första åren. Det har då varit en brist i vår skattelagstiftning, att man inte kan få utjämna dessa förluster mot efterkommande vinster. Nu har företagsbeskattningskommittén lagt fram förslag om utjämning på detta område, och jag hoppas, att det kommer att få stöd från bondeförbundet inte bara när det gäller aktiebolag utan även beträffande andra företagsformer. Där har vi i alla fall möjlighet att ganska snart göra något konkret på detta område.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Det kanske inte skulle behöva sägas mera, men eftersom jag har möjlighet att på nära håll se dessa saker på landsbygden, vill jag också hälsa med tillfredsställelse, att utskottet har varit positivt när det gällt denna fråga. Jag vill emellertid också uttala min tillfredsställelse över att motionen har blivit väckt och att den har framförts just från bondeförbundets sida. Jag skall ingalunda försöka skissera

upp, hur problemet skall lösas i framtiden, men man måste väl ändå konstatera, att om man ser tillbaka kan man påvisa gamla försyndelser från det partis sida som har väckt motionen. Jag kan nöja mig med att nämna en del exempel. Jag vet, att när man från industrihåll gjorde förfrågningar om att få slå sig ned på landsbygden, så svarade kommunalmännen där: Det vill vi inte, ty för det första blir det besvärligt för oss med arbetskraft, och för det andra kan det bli svårigheter, om det blir arbetslöshet o. s. v. Jag hälsar med tillfredsställelse, att det skett en omsvängning på den punkten. Jag tror att med den nya syn, som man även på detta håll nu har fått, kan man göra mycket från de kommunala myndigheternas sida.

För vårt partis vidkommande har vi ju på ett mycket tidigare stadium riktat uppmärksamheten på denna fråga. Vi tror med all säkerhet, att nu när vi vet, att även de andra partierna har samma uppfattning, skall detta problem så småningom kunna lösas.

Det är inte ofta jag brukar instämma med herr Svensson i Ljungskile, men jag skall gärna göra det vid detta tillfälle. Han påpekar med all rätt, att när jordbrukets organisationer, som äger slakteriföreningarna och mejeriföreningarna, gör fusioner, så placerar de aldrig sina anläggningar, där råvaran befinner sig, utan i stället i städerna och tätorterna. Försök att få en ändring till stånd och placera dem på landsbygden, så tror jag, att även det skulle bidra till att ordna upp saken.

Ja, herr talman, jag lovade att jag skulle tala i tre minuter. Eftersom tiden gått, har jag bara att med tillfredsställelse yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs vart efter annat: bankoutskottets utlåtande nr 37, i an-

Familjebidragen till de värnpliktiga.

ledning av väckta motioner om viss utredning rörande näringslivets lokalisering; och

andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om vidgat skydd i vissa avseenden för i militärtjänst under fredstid ianspråktagen personal.

§ 23.

Familjebidragen till de värnpliktiga.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner angående familjebidragen till de värnpliktiga.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det är med anledning av ett visst avsnitt i det här föreliggande utskottsutlåtandet, som jag skulle vilja säga några ord. Det gäller ställningstagandet till den motion, i vilken man har begärt en lagändring, varigenom ett förlängt familjebidrag skall kunna utgå till värnpliktiga. Utskottsutlåtandet är ju kort och jag tycker också ganska knapphändigt, men det beror ju på att man under behandlingen i utskottet har fått vetskap om att det skall sättas i gång en utredning, som skall behandla också den fråga, som har upptagits i motionen.

Det var ju på det sättet, att man under hela beredskapstiden kunde tillämpa bestämmelser om förlängt familjebidrag, men i och med att man började tillämpa fredskungörelsen togs den förmånen bort. Ett förlängt familjebidrag betyder ju, att man efter tjänstgöringens slut kan under en viss tid få behålla det familjebidrag, som utgick under tjänstgöringstiden. Nu har man från försvarets socialbyrå vid ett par tillfällen begärt, att man skulle få till stånd en lagändring av den innebörden, att man kunde få ge denna förmån med ett förlängt familjebidrag, men det har

Nytt undersökningsfartyg för fisket.

man inte tillmötesgått. Nu har några ledamöter väckt en motion i samma ärende, och det har föranlett det föreliggande utskottsutlåtandet.

Det är sådana värnpliktiga, som skall göra sin första rekryttjänstgöring och som redan har hunnit bilda familj innan tjänstgöringen börjar, som egentligen skulle kunna få nytta av det förlängda familjebidraget. Det har hänt att de blivit hemförlovade från tjänstgöringen strax före en större helg. Så skedde t. ex. före jul förra året. Det har då varit omöjligt för dem att erhålla någon inkomst från sitt civila arbete, och i och med att tjänstgöringen avbrutits har också familjebidraget klippts av. Då har de unga männen inte haft någonting att försörja familjen med, vilket självfallet har känts särskilt svårt inför en helg.

Med dessa ord har jag velat understryka för de utredningsmän, som kommer att behandla detta ärende, att vi här har en fråga, där det är synnerligen angeläget att få en ändring. Det är inte roligt att behöva vifta med kalla handen åt de värnpliktiga, när de kommer hem, och säga att vi inte har några möjligheter att hjälpa dem. Jag ser att försvarsministern nu har kommit in i kammaren, och då det är han som skall tillsätta denna utredning, vill jag lägga honom varmt om hjärtat att se till att utredningsmännen inte ligger alltför länge på detta ärende utan finner det angeläget att snarast möjligt få en ändring till stånd därvidlag.

Herr talman! Jag har icke något yrkande utan har endast velat göra dessa kommentarer till förevarande utskottsutlåtande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Föredrogs vart för sig:

andra lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion om ersätt-

ning i vissa fall till värnpliktig arbetstagare; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förbud för universitetet i Uppsala att öka sitt innehav av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.**Nytt undersökningsfartyg för fisket.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 42, med anledning av väckta motioner om byggande av ett nytt undersökningsfartyg för fisket.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag hälsar med glädje, att man i utskottet har ställt sig så positiv till denna fråga. Det är nu ganska många år sedan det först gjordes en framstöt om byggande av ett undersökningsfartyg för fisket. Vidare tog jag för några år sedan motionsvägen upp frågan om att bygga ett bevakningsfartyg för fladenfisket. Riksdagen skrev i det sammanhanget, att man vid byggande av ett undersökningsfartyg borde undersöka, huruvida inte ett sådant fartyg även kunde tillgodose önskemålet om ett bevakningsfartyg för fladenfisket. När utskottet nu tagit ställning till de i ärendet avgivna motionerna, har man av formella skäl avslagit den motion, som jag tillåtit mig väcka på grund av att den var en utredningsmotion. Däremot har den motion bifallits, i vilken man begärt förslag till nästa års riksdag. Om riksdagen hade behandlat min motion under vårsessionen — den framlades vid riksdagens början i januari — hade tiden emellertid räckt till för en översyn under sommaren, och då hade regeringen också enligt min motion kunnat lägga fram en proposition i ären-

Bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön.

det till nästa års riksdag — alltså precis vad utskottet här har föreslagit. Jag ansluter mig därför mycket gärna till utskottets hemställan.

När nu riksdagen beslutat bifalla den motion, i vilken man begärt förslag till nästkommande riksdag, hoppas jag att Kungl. Maj:t skall bli i tillfälle att företa den överarbetning, som utskottet nämner om i sitt utlåtande. Där säges nämligen att förslaget skall överarbetas med beaktande av de aktuella kostnaderna och de tekniska förbättringar, som kan ha framkommit under tiden efter utredningens avlämnande. Med hänsyn till att fartyget även bör användas som stödfartyg åt fladenfiskarena och laxfiskarena i Östersjön samt då fiskebåtar numera bygges med en längd av upp till 90 fot, bör vid överarbetningen jämväl fartygets längdmått tagas under övervägande, skriver utskottet.

Jag hoppas att den överarbetningen kan göras, innan nästa års riksdag skall ta ställning till frågan, och vill därför fatta jordbruksutskottets bestämda ställningstagande på denna punkt så, att utskottet trots den nödvändiga utredningen bestämt förväntar att förslag skall kunna avlämnas från Kungl. Maj:t till nästa års riksdag. Det föreligger ett trängande behov av såväl undersöknings- som bevakningsfartyg. Under detta år har det förekommit olyckstillbud av mycket allvarlig karaktär vid fladenfisket, och detta gör att behovet av ett bevakningsfartyg där är synnerligen trängande.

Herr talman! Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter och har givetvis inte något annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

Bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande

nr 43, med anledning av väckt motion angående bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Den föreliggande frågan rör möjligheterna att utrusta ett bevakningsfartyg för laxfiskeområdena i södra Östersjön. Frågan behandlas nu tredje året å rad här i riksdagen. Anledningen till att jag kommit igen med min motion är, att den yrkesgrupp det här gäller, fiskarena, också bör ha rätt att någon gång röna litet förståelse från statsmakternas sida. Jag och många med mig anser nämligen, att denna befolkningsgrupp alltför många gånger har blivit den bortglömda folkgruppen. När jag första gången, år 1952, aktualiserade frågan skrev utskottet högaktningfullt, att förslaget var värt allt beaktande, men att man inte vid det tillfället skulle göra något åt densamma. 1953 kom frågan igen, och då blev utskottet ännu mera högaktningfullt och fann det önskvärt, att staten skulle skänka yrkesfiskarna all den hjälp och allt det stöd som kunde anses vara lämpligt. Men så skrev man också på samma gång, att med hänsyn till att ingenting inträffat i frågan sedan 1952 var det ingen anledning att aktualisera densamma på nytt. När utskottet behandlat frågan i år har det kommit fram till att kunna meddela, att nu har vi i alla fall kommit så långt, att en undsättningsbåt blivit färdigbyggd och placerad i Stockholms skärgård. Jag vill å yrkesfiskarens vägnar uttala en förhoppning om att de förväntningar, som fiskeristyrelsen hyser om att man under nästa år skall bygga ytterligare en båt med stationering i södra Östersjön, också måtte komma att förverkligas. Under den förutsättningen och i den förhoppningen att det skall gå som utskottet tror vill jag, herr talman, i dag nöja mig med vad utskottet skrivit i frågan.

Försäljning av kronoegendomen Starrarp i Malmöhus län. — Interpellation ang. flyttning av pansarskjutfältet från Ravlunda.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 27.

Försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Försäljning av kronoegendomen Starrarp i Malmöhus län.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr **JOHNSSON** i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar är ju en gammal bekant som kommer igen varje år. I jordbruksutskottets utlåtande i år i anledning av dessa propositioner föreligger förslag om försäljning av 20 stycken hemman tillhöriga Kungl. Maj:t och kronan. I ett fall har utskottet föreslagit hänvisning till Kungl. Maj:t och i ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Det är en vanlig iakttagelse man gör när dessa hemman skall säljas, att de föreslagna priserna är ovanligt låga. Det är därför jordbruksutskottet i år liksom så många gånger förut skickat en delegation ner till Skåne för att se på hemmanen där. Under punkt 7, som gäller försäljning av kronoegendomen Starrarp i Malmöhus län, har föreslagits försäljning till ett pris som ligger under taxeringsvärdet. Delegationen ansåg att priset varit alldeles för lågt med hänsyn till prissättningen i orten och de vanliga regler, som man går efter vid bedömandet av saluvärdet. Det var fråga om ett bra byggt hemman och ett väl

arronderat sådant. Sedan en del små jordbitar frånsålts till andra — härför redogöres på sid. 14 i utskottsutlåtandet — fann delegationen att det var en mycket väl arronderad gård och att det föreslagna priset var alldeles för lågt. Delegationen bestod av representanter för samtliga partier, och alla var eniga om detta. Utskottet har också enats om att göra ett undantag för denna hemmansdel och ställa yrkande om att försäljningsförslaget skulle avslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag under denna punkt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 28.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 45, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa f. d. skolhemman.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29.

Interpellation ang. flyttning av pansarskjutfältet från Ravlunda.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **KRISTENSSON** i Osby (fp), som anförde:

Herr talman! De militära myndigheterna har föreslagit en utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält i Brösarps socken av Kristianstads län. En sådan utvidgning skulle emellertid innebära ett djupt ingrepp i förhållandena i denna bygd. Den skulle bl. a. medföra, att åtskilliga personer får lämna sina boplatser och sina yrken. Genom att skjutfältet utvidgas åt norr kommer detonationerna vid skjutningen att medföra besvärliga störningar för befolk-

Interpellation ang. kommuners underlåtenhet att införa bostadstillägg. — Interpellation ang. läroböcker i kristendom för klass 2 i folkskolan.

ningen i Maglehems samhälle. Den närmast planerade skjutplatsen skulle ligga ca 1 000 meter från detta samhälle. På grund av terrängförhållandena är möjligheterna mycket ringa att exempelvis genom skogsplantering åstadkomma ljudskydd. Vidare skulle genom utvidgningen försvinna ett fritidsområde, som har en ovanligt vacker och sär egen natur och är mycket anlitat. Det förefaller dessutom, som om en utvidgning utöver den nu planerade skulle vara svår att genomföra, då järnvägens och landsvägens sträckning torde lägga hinder i vägen. Skulle på grund av den vapentekniska utvecklingen skjutfältet även efter utvidgningen bli för litet, skulle därför de investeringar, som den nu aktuella utvidgningen medför, framstå som onödiga. Det förefaller därför som om skäl skulle föreligga för en förnyad undersökning genom de militära myndigheternas försorg om huruvida ett lämpligare område kan uppbringas.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande interpellation:

1. Har det i samband med den planerade utvidgningen av Ravlunda skjutfält företagits någon ingående undersökning om möjligheterna att förlägga skjutfältet till annat område?

2. Har så ej skett, vill herr statsrådet då föranställa om en dylik undersökning?

Denna anhållan bifölls.

§ 30.

Interpellation ang. kommuners underlåtenhet att införa bostadstillägg.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SKOGLUND i Umeå (s), som yttrade:

Herr talman! I anslutning till Kungl. Maj:ts förslag 1952 beslöt riksdagen

överlämna till kommunerna att själva besluta om införandet av kommunala bostadstillägg för folkpensionärerna. Det förutsattes då, att kommunerna allmänt skulle tillerkänna folkpensionärerna denna förmån. Då riksdagen i mars 1953 fattade beslut om att förhöja folkpensionerna — standardtillägget — kunde statsrådet och chefen för socialdepartementet lämna den uppgiften, att större delen av landets kommuner beslutat införa bostadstillägg. Av såväl utskottsutlåtandet i ärendet som av statsrådets yttrande framgick, att standardtilläggen icke fick av kommunerna tagas till intäkt för en minskning av bostadstilläggen.

I sitt anförande omtalade statsrådet, att det således var ett ringa antal kommuner som inte hade infört ifrågavarande tillägg, men statsrådet framhöll samtidigt: »En liten procent är en för stor procent på detta område.» Statsrådet uttalade som sin mening, att vi inte skulle behöva vänta länge, förrän bostadstillägget är en förmån, som utgår i alla Sveriges kommuner.

Då det otvivelaktigt är ett allmänt intresse att erhålla information om hur tillämpningen av de kommunala bostadstilläggen har utvecklats, hemställer jag om andra kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att lämna en redogörelse för i vilken utsträckning kommunerna underlåtit att införa kommunala bostadstillägg, och har statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för att animera ifrågavarande kommuner att införa dylikt tillägg?

Denna anhållan bifölls.

§ 31.

Interpellation ang. läroböcker i kristendom för klass 2 i folkskolan.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Interpellation ang. läroböcker i kristendom för klass 2 i folkskolan.

Herr talman! I en lärartidning har en ledamot av statens läroboksnämnd förklarat, att utgivning av nya läroböcker för folkskolan måste ske med hänsynstagande till de nya kursplanerna för folkskolan. Och beträffande läroböcker i kristendomskunskap anföres:

»Under de två första skolåren skall undervisningen ha form av enkla samtal och *munligt* meddelade berättelser. Lärobok skall alltså inte användas i klasserna 1 och 2, först i klass 3.»

Eftersom uttalandet är gjort av en ledamot i läroboksnämnden får man den uppfattningen, att nämnden har för avsikt att i fortsättningen inte uppföra några kristendomsböcker för klass 2 på läroboksförteckningen. Redan i 1919 års undervisningsplan talas det om muntligt meddelade berättelser ur bibeln under andra skolåret, och då som nu tänkte man sig en undervisning utan läroböcker. Men erfarenheten gav vid handen, att sådana fyllde en uppgift, varför läroböcker i kristendomskunskap för klass 2 uppfördes på läroboksförteckningen.

Det har också visat sig, att en mycket stor del av lärarna i klass 2 använder en lärobok i kristendomskunskap. De behöver tydligen en sådan som stöd i sin undervisning. Och jag skulle tro att många elever också behöver detta stöd; åtskilliga har den läggningen att de lär sig mera genom att både höra och se än genom att bara höra, helst om de i lugn och ro där hemma får läsa i en bok och betrakta bilderna i den utan att det behöver bli läxläsning i egentlig mening på detta stadium.

Det mest oroväckande är att man kan skönja en centraldirigering när det gäller skolans undervisning. Det har sagts att läraren skall få större frihet i den moderna skolan och mera än hittills få välja de medel och metoder, som han anser bäst. I det aktuella fallet tycks man vilja gå åt motsatt håll och genom ett förbud tvinga många lärare att avstå från ett visst hjälpmedel och

tillämpa en metod som anbefalles från högre ort, oavsett om lärarna lärt sig använda metoden eller inte. Det är därför som jag anhåller om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Är det statsrådets mening att läroböcker i kristendomskunskap för klass 2 i folkskolan inte vidare skall få uppföras på läroboksförteckningen?

Denna anhållan bifölls.

§ 32.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 226, med förslag till lag om ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 322) angående rätt för Konungen att meddela förordnande om vissa förmåner åt statslösa med flera tillställts kammaren.

Denna proposition hänvisades omedelbart till konstitutionsutskottet.

§ 33.

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 720 av herr *Dickson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld; och

nr 721 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Motionerna hänvisades omedelbart, nr 720 till behandling av lagutskott och nr 721 till jordbruksutskottet.

§ 34.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 373, i anledning av väckt motion

om ökning av högsta antalet fullmäktige i valkrets vid kommunala val, m. m.;

från statsutskottet:

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 372, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna vid taxering till skatt; och

från tredje lagutskottet:
nr 370, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i vattenlagen.

§ 35.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.54.

In fidem

Gunnar Britth
